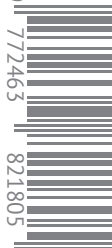

SVOBODNA BESEDA

9 1772463 821805

3 / REVIJA ZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE / januar 2016 / cena 3 eur / letnik I / ISSN 2463-8218

Spominska slovesnost v Dražgošah

Akademik Saša Vuga:

Dražgoše so nesmrtni

Ob 74. obletnici dražgoške bitke, najpomembnejše bitke v drugi svetovni vojni na Gorenjskem, se je v Dražgošah zbralo več kot tri tisoč ljudi.

// PIŠE IN FOTO: Jani Alič //

Počastili so spomin na pobite domačine (Nemci so jih 41 postrelili, 81 vaščanov so odpeljali v koncentracijska taborišča in v izgnanstvo, vas pa požgali in zrnali z zemljo) in padle partizane. Bitka je trajala tri dni (od 9. do 11. januarja 1942), ko so se morali partizani zaradi izjemne premoči Nemcev (razmerje 1 : 14) umakniti na planoto Jelovica.

Zbrane, med njimi so bili tudi predsednik države Borut Pahor, predsednik državnega zbora Milan Brglez in številni ministri, je nagovoril akademik, pisatelj **Saša Vuga**, ki je med drugim dejal,

so Dražgoše nesmrtni in naj se nikaikor ne zgodi, da bi našim ljudem opešal zgodovinski spomin. **Drago Štefe**, predsednik organizacijskega komiteja, pa je ob tem dodal, da vasica pod Jelovico ostaja simbol slovenskega upora proti okupatorju. Na slovesnosti je sodelovala tudi častna straža Slovenske vojske. Venec v imenu ZZB za vrednote NOB Slovenije so k spomeniku položili podpredsednik ZZB Slavko Grčar ter člana predsedstva Marko Vraničar in France Križanič.

Tudi tokrat so številni prišli v Dražgoše peš. Organizirani so bili številni pohodi, ki pohodnikov kljub slabi vremenski napovedi niso odvrnili od obiska vasi. Najtežji je bil po tradiciji 37. pohod Po poti Cankarjevega bataljona s Pasje ravni v organizaciji planinskega društva Škofja Loka. Veliko Primorcev, med njimi so bili tudi zamejci, se je udeležilo 40. pohoda čez Jelovico s startom iz Bohinja (Soteska). Med njimi je bil tudi **Milan Brun** iz Nove Gorice: »Pot

Mogočen spomenik je bil izjemna kulisa za nastop Tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič iz Trsta.

prihodu v Dražgoše odšli še do legendarne Bičkove skale, drugi so si ogledovali lepo urejeno vas, ki jo ob žalostni obletnici obiščejo tudi številni izseljenci iz nje. V Dražgošah so vse pričakali sončno vreme in prijazni domačini.

Tudi letos je bil najbučnejši aplavz namenjen častnemu predsedniku ZZB za vrednote NOB Slovenije Janezu Stanovniku, ki je na prizorišče prišel v spremstvu sina Aleša in patra Bogdana Knavsca.

Prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan se prireditve v Dražgošah redno udeležuje. Z njim je bil letos tudi njegov dolgoletni sodelavec Marjan Šiftar, tudi član sveta ZZB NOB.

da bodo Dražgoše, dokler bodo Slovenci, ki jim pomen in zgodovina ter vsebina dražgoških dogodkov v drugi svetovni vojni dajejo pogum, samozavest in kažejo pot. Ocenil je, da so Dražgoše največji dogodek v evropskem odporniškem gibanju, dokaz legendarnega junaštva in skrajne domoljubne požrtvovalnosti. Večkrat je poudaril, da

je bila naporna, blatna, toda z voljo smo premagali vse težave. Zagotovo pridem tudi prihodnje leto. Menim, da je treba ohranjati spomin na slavne dogodke iz naše zgodovine, spomin na tiste, ki so nam priborili svobodo.«

Že sedemnajstič so se ljubitelji rekreacije podali na pohod iz Železnikov čez Ratitovec in Jelovico. Nekateri so po

Organizatorji so pripravili bogat kulturni program. Še posebej prisrčen je bil nastop učencev podružnične šole v vasi in Osnovne šole Naklo. Svoje je dodal policijski orkester, piko na i pa so s kratkim koncertom postavili člani Tržaškega pevskega zbora Pinko Tomažič. Ob koncu je pri spomeniku zadonela primorska himna Vstajenje Primorske. ■

Praznujmo – in se spominjajmo

// PIŠE: Ljubica Jelušič, *podpredsednica ZZB za vrednote NOB Slovenije* //

SVOBODNA BESEDA

7 - 8: Kolumna:

Jože Poglajen: Burke v parlamentu

Martin Premk: Bodeča žica

8 - 10: Naš pogovor:

Miloš Ivančič

10 - 11:

Srečanje generacij v Celju

12 - 13: Spomini

Miloš Poljanšek: Kam se izgublja naš glas

Sonja Zabrc Vrščaj: Moj spomin na božič 1943

14 - 17 V metežu zgodovine

Višnja Gora v času kapitulacije treh držav 2.

Razmere v Brkinih pred in med vojno

18 - 21: Dogodki

22 - 23: Leto 2015 v slikah

24 - 26: Jubileji

28 - 29: Pisma

30 - 31: Imeli smo ljudi

32 - 38: Sporočila

Zveze združenja borcev za

vrednote NOB Slovenije

39 - 40: Utrinki iz govorov

Fotografije na naslovnici: Risba iz koledarja Partizanski glasbeniki, pesniki in pisatelji, ki ga je izdalo ZZB za vrednote NOB Krško. Avtorica risbe z naslovom Pesem o svobodi je Lea Les, E1A, Srednja poklicna in strokovna šola Krško

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol in Rok Židanik.

V. d. odgovornega urednika:

Slavko Grčar

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenije,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov, polletna naročnina: 18 evrov, trimesečna naročnina: 9 evrov

telefon: (01) 434 44 45; fax: (01) 434 41 17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Vidmarjeva vila v nemškem lastništvu

Po poročanju Dela je znamenita Vidmarjeva vila v Rožni dolini v Ljubljani, na Cesti 27. aprila 51 (ob nekdanji Večni poti), končala v nemški lasti. Za 2,78 milijona evrov jo je kupila nemška veleposlanica, saj ima Nemčija v njej svojo ambasado. Stavba s statusom zgodovinskega spomenika lokalnega pomena ima v zavesti številnih domoljubnih Slovencev simbolni značaj, v njej je bila namreč 27. aprila leta 1941 ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda (OF). Letos se bomo spominjali 75. obletnice tega dogodka in začetka organiziranega odpora proti okupatorju.

Stavba je bila nekoč v lasti esejista, literarnega kritika in politika Josipa Vidmarja, enega od soustanoviteljev OF, po vojni pa predsednika Prezidija ljudske skupščine in dolgoletnega predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Pred leti pa sta njena lastnika postala Gorazd in Lara Jančar, ki sta jo pod strogim nadzorom spomeniškega varstva tudi obnovila. Lani je vilo kljub predkupni pravici Mestne občine Ljubljana, ki je tudi sofinancirala obnovo, kupila nemška veleposlanica. Na MOL so pojasnili, da je bila kupnina zanje preprosto previsoka. Vila je bila sicer pred zadnjo prodajo v lasti družbe Besago Anstalt iz davčne oaze Liechtenstein, kamor je šla tudi celotna kupnina.

V delno nemško last je prešla tudi spominska plošča na hiši, ki spominja na zgodovinski dogodek, v občinski lasti je le spodnji del podstavka, ki sega na pločnik.

H. J.

Knjigo Moj boj razgrabili

Münchenski Inštitut za sodobno zgodovino (IfZ) je na začetku leta objavil zloglasno Hitlerjevo besedilo *Moj boj* z obrazložitvami, saj so želeli doseči, da bo kritična izdaja na voljo takoj, ko bodo potekle avtorske pravice. Do zdaj je bilo Hitlerjevo delo last bavarske deželne vlade, ki je preprečila vsakršne nove izdaje v Nemčiji za obdobje 70 let po Hitlerjevi smrti. Knjiga je na knjižne police prišla 8. januarja v nakladi 4.000 izvodov, povpraševanje pa je preseгло vsa pričakovanja, zato je v pripravi ponatis. Knjiga stane v knjigarnah 59 evrov, po spletu pa dosega tudi desetkratno ceno.

Moj boj (*Mein Kampf*) je leta 1923 med prestajanjem zaporne kazni v landesberški trdnjavi napisal Adolf Hitler. Delo je pozneje postalo evangelij in programska smernica nacional-socialistične politične stranke. V knjigi je Hitler napovedal, da bo najpomembnejši cilj »nemškega naroda gospodarjev« doseči nov življenjski prostor, ki si ga bo treba izboriti na vzhodu, pri čemer je mislil na Rusijo oziroma Sovjetsko zvezo

(pozneje so pri uresničevanju te smernice oživili staro geslo Prodor na vzhod, saj naj bi zlasti v Ukrajini, *evropski žitnici*, ustvarili prostor za arijsko raso).

Kot je mogoče prebrati na Wikipediji, knjiga združuje avtobiografske elemente Hitlerja s priručnikom njegove politične ideologije. Prvi del knjige *Mein Kampf* je bil objavljen leta 1925, drugi del pa leta 1926. V času, ko je bil Hitler na oblasti (1933–1945), je knjiga doživela tri izdaje. Prva, »ljudska izdaja« (*Volksausgabe*) je imela originalen ščitni ovitek mornarsko modre barve z zlatim orlom in svastiko, reliefno upodobljeno na naslovnici. Druga, »poročna izdaja« (*Hochzeitsausgabe*) je bila z reliefnim pečatom pokrajine z zlatim pergamentom in namenjena mladoporočencem kot darilo ob poroki. Leta 1940 je izšla izdaja *Tornister-Ausgabe*, to je bila kompaktna in neskrajšana verzija z rdečo naslovnico, izdala jo je nemška pošta in je bila namenjena pošiljanju nemškim vojakom na fronto. Leta 1939 je v čast Hitlerjevega 50. rojstnega dne izšla še »jubilejna izdaja« (*Jubiläumsausgabe*) v kombinaciji temnomodre in rdeče barve z zlatim mečem na naslovnici.

H. J.

Zasavski borci z novo predstavnico v Mladinski komisiji

Pred poldrugim letom ustanovljena Mladinsko komisijo pri ZZB za vrednote NOB Slovenije sestavljajo predstavniki vseh slovenskih regij. Od ustanovne seje do sredine prejšnjega leta je zasavska združenja v komisiji predstavljal Primož P. Ram

Siter, aktivni član trboveljskega združenja, nato pa je svoj sedež zaradi prekoračitve starostne meje za sodelovanje predal mlajši članici. Odslej bo zasavske barve zastopala Marija Topole, 25-letna članica zagorskega združenja. Topoletova je do zdaj poleg rednega študija delovala kot radijska voditeljica, pred meseci pa je tudi magistrirala iz slovenske dramatike na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Njen predhodnik Primož Siter je ob predaji nalog zapisal, da se je Marija Topole »izkazala za zanesljivo, kreativno, odgovorno in kompetentno organizatorko, motivatorko in vodjo. Program, naravo, organizacijsko strukturo in vrednote NOB dobro pozna, prihaja iz partizanske družine in je pripravljena na delo in priložnosti, ki jih organizacija ponuja.« Marija Topole uživa podporo vseh treh predsednikov zasavskih združenj.

P. S.

Srečanje v Ogleju

13. decembra lani so predstavniki združenja ANPI v Ogleju (Aquiuleia) v Italiji pripravili srečanje s predstavitevjo knjige *Vojaki Rdeče armade na vzhodni meji* (*Soldati dell'Armata Rossa al confine orientale*). Avtorica Marina Rossi je predavateljica zgodovine slovanskih narodov na tržaški in beneški

univerzi, zanima pa jo predvsem obdobje prve in druge svetovne vojne, natančneje dogajanje na vzhodni fronti in ruski ujetniki. Omenjeno delo govori o sovjetskih partizanih v italijanskem odporniškem gibanju (1943–1945), o ruskih taboriščnikih v Avstriji in Nemčiji, o nacistični propagandi proti zapornikom, o italijanskem in slovenskem odporniškem gibanju na vzhodni meji, o zavezniških misijah v Sloveniji in drugih delih Jugoslavije in o težavah sovjetskih vojakov po vrnitvi v domovino. Avtorica posveča posebno poglavje legendarnemu azerbajdžanskemu borcu Mehdiju Husejnzadeju Mihajlu; v drugem delu knjige pa je objavila tudi dnevnik Grigorija Žiljajeva in pripoved o ruskem bataljonu v Bazoviški udarni brigadi. Pri nastajanju pomembnega dela so avtorici s podatki in nasveti pomagali Stanka Hrovatin, predsednica ANPI - VZPI tržaške pokrajine, in podpredsednik Edvin Švab, poleg njiju pa še številni vidni predstavniki kulturnih

// Foto: Luca Moimas

institucij in organizacij v Italiji, na Tržaškem in v Sloveniji. Izredno dragocena so bila za avtorico pričevanja še živečih borcev, med drugimi Stanislave Čebulec - Katre, Livia Malalana in Boga Gorjana.

Decembrskega druženja v Ogleju so se udeležili predvsem predstavniki borčevskih organizacij iz južne Primorske (Bojan Pahor, Bojan Česnik, Kristina Drenik, Ciril Ravbar, Ester Tomažinčič in drugi), navzoča sta bila tudi Edvin Švab in Štefan Cigoj, član Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije, nekdanji diplomat in družbenopolitični delavec. V imenu prirediteljev je navzoče pozdravil Ludovico Nevio Puntin, štiri mandate župan Ogleja in nekdanji predsednik tamkajšnjega združenja ANPI. Na tem mestu ga je nasledil mladi Luca Moimas; od italijanskih predstavnikov sta se srečanja udeležila tudi podpredsednik ANPI iz Vidma (Udina) in Diego VersegnaZZi iz Fiumicella. Po opoldanskem kosilu so si gostje in gostitelji ogledali še razstavo del Joana Miroja v Vili Manin v Passarianu.

A.J.

Dokumentarec o ŽPZ Kombinatu

Začetek leta je prinesel premierno predstavitev dokumentarnega filma Kombinatu, ki govori o istoimenskem ženskem pevskem zboru. Pod filmom se podpisujejo Zvonka T. Simčič, Valerie Wolf Gang in Urša Bonelli Potokar, ki so poskrbele za režijo, scenarij, snemanje, montažo filma, nastal pa je v produkciji Zavoda CCC.

Ženski pevski zbor Kombinatu, kot se uradno imenujejo, je skupina deklet, ki so se 27. aprila 2008 zbrala na ustanovni skupščini v ljubljanskem Rogu, kjer so sklenila, da bodo prepevala pesmi upora z vsega sveta. Postale so maskota vstajniških gibanj. Pele so z ljudmi in ljudje so peli z njimi. V tem

Ker je revija Svobodna misel prenehala izhajati, znova prosimo vse naročnike, ki ste prejeli novo revijo Svobodna beseda in se nanjo še niste naročili, da to storite najpozneje do 15. februarja. To lahko storite bodisi s podpisano izjavo, ki je bila priložena prvi številki Svobodne besede (november 2015, poština je plačana), ali z naročilnico, ki jo najdete na predzadnji strani revije, ali na telefonsko številko **01 434 44 45**, ali na enega izmed elektronskih naslovov:

romana.jemec@zzb-nob.si ali
svobodna.beseda@gmail.com

Naročnike tudi obveščamo, da bodo položnice za leto 2016 dobili ob drugi številki revije Svobodna beseda, ki bo izšla 26. februarja 2016.

// Foto: Romana Novak/Kombinat

času se je rodila Pesem upora kantavtorice Ksenije Jus, ki je postala himna gibanj. V dokumentarnem filmu o Kombinatu spremljamo razvoj in organizacijo skupnosti žensk, ki poskušajo s pesmijo spreminjati svet in tudi aktualno družbeno in politično dogajanje v Sloveniji. Film lovi trenutke in pesmi, ki postajajo pomemben zapis našega časa, so ob premieri zapisali v Mladini. V filmu pa o pesmih, ki jih prepevajo dekleta in žene, o njihovi vlogi in sporočilu razmišljajo dr. Renata Šri-bar, dr. Vesna Leskošek in dr. Tanja Rener.

»Kombinatke so s pesmijo spregovorile leta 2008 – in na neki način naznanile vse tisto, proti čemur so se v Sloveniji dvignili protesti štiri leta pozneje. Pojavile so se pred vstajniškim gibanjem, kar napeljuje na misel, da je to kolektiv, ki lahko koraka pred množico. Pri njih se nam zdi zanimiv in zgovoren kontekst povezovanja vsebin in zgodovinskih prastati, ki v filmu sicer ni izpostavljen,« pravijo avtorice filma.

Pesmi na zgoščenki so lahko tudi lepo darilo. Na zgoščenki Partizanske pesmi, ki jo je posnela Marjetka Popovski iz Izole, je 18 partizanskih pesmi, ki jih prepeva ob spremljavi kitare in harmonike in so posnete v živo.

Cena: 10 evrov, plačilo po povzetju.

Kontakt: Marjetka Popovski: gsm: 041/435-207,
e -naslov: marjetka.popovski@gmail.com

Jože Poglajen

Napovedovalec pomladi

V Slovenijo prihaja pomlad, je na začetku letošnje januarske zmrzali na zborovanju kakšne stotine Janševih »vztrajnikov« pred sodno stavbo vizionarsko napovedoval Aleš Primc. A 44-letni Primc ni napovedovalec vremena. Ob lanskem božiču je ta diplomirani filozof, ki si kruh služi na kmetijskem ministrstvu, kjer nadzoruje, kako se troši državni denar za razvoj podeželja, sklenil postati politik. S tem, ko je v prostem času na nedavnem referendumu z zavajajočo, a spretno retoriko prepričal skoraj 400 tisoč ljudi, da so glasovali proti temu, da bi gejevski in lezbični pari imeli enake pravice, kot jih imajo – če uporabimo njegovo govorico – normalni zakonski pari, je očitno iz pravega testa. Da se je naveličal vloge agitatorja in organizatorja zborovanj Janševih vernikov pred sodiščem, je oznanil nekaj minut po referendumu in napovedal ustanovitev lastne stranke.

Primc tega seveda ni storil na pamet. Drži namreč, da desničarske ideje po Evropi dobivajo vse bolj množično podporo.

Dodaten pospešek dobivajo s širjenjem strahu in posledično nestrpnosti pred valovi beguncev. Ne le to, v boju za volivce in oblast desničarsko retoriko vse bolj prevzemajo tudi stranke, ki bi jih težko šteli za desničarske. Desnica se krepi tudi v Sloveniji. Deloma to dokazuje izid nedavnega referenduma. Če je denimo na volitvah leta 2014 za desne

stranke, vključno z Jelinčičevo SNS, glasovalo približno 280 tisoč ljudi, je na referendumu desnico podprlo skoraj 400 tisoč volivk in volivcev. In nasprotno, če so na omenjenih volitvah stranke, ki jih sicer pogojno lahko imenujemo levičarske – boljši izraz bi bil protijanšistične – zbrale približno 530 tisoč glasov, jih je na referendumu enakopravnost podprlo le nekaj več kot 220 tisoč. Deloma vtis o velikem desničarskem poku ublažijo podatki iz raziskav, da je na referendumu glasovala proti izenačitvi pravic istospolnih parov skoraj polovica ljudi (se pravi nekaj manj kot 150 tisoč), ki je sicer podpirala stranke vladne koalicije.

Ne tako velik, a vendarle premik v desno nakazujejo tudi zadnje raziskave javnega mnenja. Če je bilo razmerje med desnimi in levimi poslanci v parlamentu po zadnjih volitvah 26 proti

62, bi bilo po eni od raziskav tokrat 38 proti 50. Ta primerjava je bolj korektna zato, ker je referendum eno, volitve pa so (lahko) nekaj povsem drugega.

Desnica torej napreduje, toda do zmage – če je Primc s prihajajočo pomladjo mislil na njo – je verjetno še daleč. Še zlasti če bo v namišljene sovražnike in v preteklost zazrti Janša še dolgo vztrajal pri hegemoniji nad desnico. 58-letni Janša z že pregovorno destruktivnostjo namreč vse bolj odbija zmerne desne volivce in dokler bo tako, se levici ni treba bati, da bi izgubila oblast, trdijo celo nekateri Janševi nekdanji zvesti sodelavci. Vstop Primca z videzom dobrosrčnega krščanskega pravičnika v strankarsko politiko bi tako verjetno precej premešal karte na desnici. Kakšna bodo razmerja moči desnih strank, je sicer težko napovedovati, zagotovo pa spomladi še ne bo (predčasnih) volitev. V dobrih dveh letih do rednih volitev se lahko marsikaj zgodi in spremeni, a Primc bi se skoraj zagotovo prebil v parlament. Predvsem na račun NSi, kajti Ljudmili Novak ne uspeva, da bi se krščanski demokrati odleptili od janšizma in tako pobrali gla-

sove zmernih desničarjev ter morda oni postali dominantna stranka na desnici.

Desnica se krepi tudi v Sloveniji. Deloma to dokazuje izid nedavnega referenduma. Če je denimo na volitvah leta 2014 za desne stranke, vključno z Jelinčičevo SNS, glasovalo približno 280 tisoč ljudi, je na referendumu desnico podprlo skoraj 400 tisoč volivk in volivcev.

Večja uganka je, v kakšnem odnosu bi bila Janša in Primc. Bi se zadnji pustil popolnoma podrediti Janševi politiki izključevanja in bi postal še en satelit v politični orbiti Janševe SDS ali pa bi politični kapital (in organizacijo), ki ga je pridobil z refe-

rendumskimi zmagami (pri katerih je imel Janša zgolj stransko vlogo), poskušal izrabiti za to, da bi Janši prevzel prestol na desnici? Ob ugodnem razpletu Primc ni brez možnosti, še zlasti če bo tudi vrh slovenske Katoliške cerkve ocenil, da je Janša postal politična zguba, in bo stavil na Primca.

V SDS sicer o morebitni novi stranki lepo govorijo, verjetno računajo s tem, da je Janši do zdaj uspelo podrediti ali odstraniti vse morebitne resne tekmece. Precej manj prijazni so v NSi. Zavedajo se, da so se pustili potisniti med dva ognja in da jih Primčeva stranka kaj lahko zrine na obrobje ali celo iz parlamenta. V paniki so se tudi do zdaj zmerni v vrhu SKD začeli zatekati k opravljeni retoriki, kakršna je na primer po duhu in argumentih neverjetno uboga interpelacija zoper zunanjšega ministra Erjavca. No, pomlad bo kljub temu zagotovo prišla.

Martin Premk

Izdajalci

Letos bo minilo petinsedemdeset let od začetka druge svetovne vojne pri nas, prav tako pa bomo praznovali petindvajset let od osamosvojitvene vojne. V obeh primerih smo se poslovili od stare države, najprej od kraljevine Jugoslavije in nato od socialistične Jugoslavije. Kaj se dogaja ob propadu kake države, je ob začetku druge svetovne vojne zelo zanimivo opisal zloglasni vodja SS, Heinrich Himmler, v navodilih svojim podrejenim: »Kadar potone kakšna država, priplava vse njeno govno takoj na površje. Naredite si iz njega svojo najzvestejšo policijo.«

Kaj je ob začetku druge svetovne vojne v Sloveniji pa tudi po Jugoslaviji priplavalo na površje, je jasno: izdajalski, pokvarjeni in lažnivi predvojni politiki, vključno s cerkvenimi, ki so bili za lastne koristi in preživetje pripravljene služiti največjemu zlu človeštva, nacizmu. Njihovo početje je pripeljalo do ustanovitve švabobranstva pod poveljstvom organizacije SS oziroma Heinricha Himmlerja. Svojo pokvarjenost so pokazali tudi ob koncu vojne. Reševali so si svojo glavo in premoženje, svojo poraženo vojsko, sestavljeno pretežno iz nevednih in neukih kmečkih fantov, ki so jih zavedli in pripeljali v službo nacistom, pa so prepustili usodi. Njihovo usodo še danes zlorablja za politične igrice, ki se jih gre naša »desnica«, odkar se je vrnila na politično prizorišče v času razpada socialistične Jugoslavije.

Naša »desnica« naj bi nadaljevala izročilo švabobranstva, ki naj bi se po današnjih razlagah bojevalo za »demokracijo« in proti »brezbožnemu komunizmu«. Eden od njihovih ciljev je tudi spreobrniti zgodovino v sodelovanju z vatikansko Cerkvijo, miselnost ljudi pa vrniti v srednji vek. Pri tem se nekateri celo hvalijo, da delujejo v korist Vatikana. Vatikan pa ni samo Cerkev, temveč je tudi država, tako da to pomeni služenje drugi državi oziroma izdajalstvo. Sicer pa se »desnica« največkrat zavzema tudi za popolno razprodajo premoženja tujcem, pri čemer najraje vidi, da bi bili novi lastniki germanskega rodu.

Poleg »desnice« je obdobje pred petindvajsetimi leti naplavilo na površje tudi »levico«, ki smo jo zdaj že dodobra spoznali.

V sicer manjši meri kot »desnica« tudi vsa dosedanja »levica« ni skoparila s prodajo premoženja in z zmanjševanjem delavskih pravic. Po izbruhu »demokracije« se je tako iz »levih in desnih« oblikovala »osamosvojiteljska« elita, katere edini cilj je grabljenje premoženja, ki je bilo ustvarjeno v preteklosti. Pri tem ji je šlo na roko odpiranje zahodni Evropi z vključevanjem v evropske institucije. Ta osamosvojiteljska elita spretno upravlja ne samo nagrabbeno premoženje, temveč tudi javno mnenje. Razne teme, kot so poroke istospolno usmerjenih, »povojni poboji«, žica in burke, so le slepilo, da se lahko v miru do konca razproda, kar je še ostalo.

Po nekaterih razlagah naj bi bila kar celotna morija v državah bivše Jugoslavije potrebna zgolj zato, da so si lahko novonastale elite pod krinko vojnih razmer nagrabile oziroma »privatizirale« svojo bogastvo. Najbolj jasno je to povedal ošabni Franjo Tuđman, saj je lepo razložil, da naj bi vse hrvaško premoženje postalo last približno dvesto družin. Ljudem bi na koncu ostala le otopela vdanost v suženjsko delo za minimalno plačilo, nedotakljiva osamosvojiteljska elita, ki ji sodišča ne morejo do živega, pa bo živela lagodno življenje in postajala vse bolj bogata. Sramu pri tem bogatenju sploh nima, medtem ko je bilo navadnim smrtnikom namenjeno strogo varčevanje, si je tudi del elite v državni upravi z raznimi obvodi zagotovil še večje dohodke. Ko so bili zasačeni, so ponudili najbolj bedaste odgovore, ampak večina ljudi je že tako brezbrizna do dogajanja, da kakšnega večjega razburjenja sploh ni bilo.

Prav tako sploh ni bilo nobenega razburjenja ob novici, da naj bi nemška in avstrijska policija prevzeli varovanje naše meje ter tako Slovenijo skupaj z vsem germanskim svetom prav lepo zaokrožili v novi »četrti rajh«. Še pred desetletjem bi bili nemški policisti na naših mejah nekaj nepredstavljivega. A se ljudem vse to zdi »normalno«, saj so osamosvojiteljsko elito evropski gospodarji naučili, da je ljudi treba zaslužniti in oropati po korakih. In kot kakšni najzvestejši policisti to delo opravljajo poslušno in ustrezljivo.

Prizadevanja za mir

Gibanje neuvrščenos ti v današnjem svetu

Neuvrščenos je gibanje in zunanjepolitična usmeritev držav, ki se po drugi svetovni vojni niso hotele pridružiti niti zvezi NATO niti Varšavski zvezi. Izhodišča gibanja so bila določena že leta 1955 na bandunški konferenci, gibanje se je institucionaliziralo na beograjski konferenci leta 1961.

// PIŠE: mag. Ivan Lapajne //

V saka tri leta so se države članice sešle na vrhunskem srečanju. Kot tako imenovani tretji svet so bile dolgo močan dejavnik v mednarodni politiki, posebej v prizadevanjih za mir in preprečevanje novega kolonializma. Jugoslavija je v gibanju sodelovala kot edina evropska država. Od devetega vrha neuvrščenos v Beogradu (od 4. do 8. septembra 1989) do 1991 je gibanju, ki sta se mu pridružili dve tretjini držav sveta, predsedoval Janez Drnovšek. Slovenija v neuvrščenos danes žal ne vidi več svoje zunanjepolitične prihodnosti.

V času, ko je Drnovšek prevzel predsedovanje gibanju, ni bilo mogoče več kaj dosti narediti, saj je razpadel vzhodni blok, bil pa je tudi začetek konca Jugoslavije. S tem so se tako rekoč končale sanje treh velikih mož – vizionarjev in pobudnikov gibanja (Tita, Nehruja in Naserja), ki so si predstavljali svet brez vojn, mirnejše odpravljanje konfliktov, odpravo kolonialnega izkoriščanja in drugo.

Danes je gibanje neuvrščenos le blede slika tistega, kar je bilo zamišljeno na začetku. Vendar to ne pomeni, da takega močnejšega gibanja z močno moralno avtoriteto v svetu ne bi več potrebovali, saj je svet razpadel z dveh na tri velike bloke: zahodni (ZDA), vzhodni (Rusija) in Kitajska. Vsak izmed teh blokov ima svoje gospodarske, politične in strateške interese, zato je usklajevanje in reševanje problemov in sporov v svetu danes zelo zahtevno. Obstojajo sicer oblike usklajevanja interesov in reševanja konfliktov v okviru OZN (G-7, G-8, G-20), kjer pa so učinki dela zelo skromni. Priče smo nastajanju vedno novih vojnih žarišč, širjenju različnih oblik terorizma, povečevanju siromaštva v svetu in drugim pojavom, ki vodijo človeštvo na rob novih, morda celo usodnih spopadov.

Gibanje neuvrščenos je imelo za glavni cilj odpraviti stoletno kolonialno izkoriščanje držav v razvoju, usklajevanje različnih pogledov, razvijanje gospodarskega sodelovanja med članicami in graditev novega sveta s čim manj protislovij in konfliktov. Te ideje nikakor niso bile v interesu omenjenih velikih držav kot tudi ne velikega kapitala in multinacionalk, ki so imele pri preurejanju razmer v svetu svoje jasno oblikovane cilje in strategije za njihovo doseganje. Posledica zanemarjanja idej neuvrščenos gibanja se kaže danes v številnih vojnih konfliktih, v neverjetnem begunskem valu, ki je preplaval predvsem Evropo in mu ni videti konca. Kako se bodo razvijale stvari v prihodnje, je težko predvideti, saj smo vsak dan priče novim ekscesom, terorizmu in provokacijam, ki vodijo v morebitne nove spopade.

Zelo koristno bi bilo, če bi se danes sešle države v razvoju, okrepile in razširile gibanje ter nastopile kot močan dejavnik na svetovni sceni. Prek Združenih narodov bi lahko začele po mirni poti na osnovi dogovorov in sporazumov odpravljati glavne prepreke za oblikovanje boljšega sveta prihodnosti. Čeprav ni več neposrednih groženj in nevarnosti atomske vojne, je ta glede na nepredvidena gibanja in konflikte še vedno prisotna. Grozi lahko tudi bakteriološka vojna, kar bi imelo še hujše posledice za človeštvo. Vse to nam narekuje hitro streznitev in dogovor za trajnejši in mirnejši potek prihodnjega razvoja človeštva.

Čeprav je Jugoslavija razpadla, je Slovenija lahko tudi kot pravna naslednica ideje o neuvrščenos in v sedanjih razmerah v tem gibanju dejavna udeleženka v procesu odpravljanja svetovnih problemov.

NEMA PRIPOVED

*O domovina, tisočkrat teptana,
o domovina, tisočkrat izdana,
zasramovana, zatajena,
v sovražnih krempljih izgubljena!
So hrbet obrnili ti bogovi,
ob zid so priklenili te okovi,
zakrile so ti zalo lice
laži, ostudne neresnice.*

*A ko enkrat bila je polna mera,
na dan privrela je v pravico vera,
in ne meneč se za številne žrtve
in ne da kdaj bi šteli mrtve
vihar zagnali tvoji so sinovi,
da uresničili bi se jim snovi
in volja do svobode in pravice,
enakosti, poštenja in resnice.*

*O domovina, tisočkrat teptana,
s krvavih travnikov pobrana
si zasijala v priborjeni slavi
in v svoji praznični opravi
si pela srečna in vznosena,
po več stoletjih končno potešena.*

*A domoljubje je odtlej beseda,
ki je povsod vsevprek v rabi,
po nepotrebem, da ti že preseda,
in z lažnim patosom, da bes te grabi.*

*Ni malo jih, ki svoje govorance
s skrbjo za narod okrasijo,
imajo se za vzvišene poslance,
ki nad blaginjo domovine bdijo.*

*So domoljubi in so »domoljubi«,
tu priča smo razliki hudi:
Kdor s srcem domovino ljubi,
z jezikom se o tem ne trudi.*

*V ljubezni najmanj štejejo besede
in patrioti padli le molčijo;
ozri se kdaj na spomenike blede:
molče o tej ljubezni govorijo.*

Bojan Podgoršek

Kaj je svetovljanstvo

Počivaj v miru – pomen in izvor

Hermann Cohen (1842–1918) je novokantovsko in hkrati še zelo judovsko usmerjeni filozof. Njegova misel je skušala posredovati med nemško idealistično filozofijo in judovskim preroštvom ter oboje združiti v najboljšem pomenu z izrazitim poudarkom na etiki. Leta 1915 je zapisal, da je »revščina optično sredstvo za odkritje človeka kot sočloveka in s tem kot naravni objekt socialne človekove ljubeznik«. Po njegovem etika razvija čut za zgodovino celo za zgodovino kot svetovno zgodovino, ki skuša objeti človeštvo v celoti. Etična pot je tudi ta, ki je izoblikovala čut za ljubezen in s tem za sočutje.

// PIŠE: **Cvetka Hedžet Tóth** //

Vmorali je prometejska moč, da ustvarja nekaj svetega, večnega, kar je po Cohenu *človečnost*. Odkrivanje in negovanje *človečnosti v svoji osebi*, v vseh ljudeh, združevanje avtonomije in heteronomije moralnosti je imperativ človekovega bivanja in vseh ljudi. Ideja človeštva tako pomeni človečnost – v prav vsakem človeku in vseh ljudeh – in ta ideja je sinonim za humanizem; s tem je tudi pojasnjeno, kaj je bistvo in smisel etizacije sveta. Zdaj je razumljivo Cohenovo vztrajanje pri tem, da je etika mišljena kot nauk o človeku, in zakaj vedno znova ponavlja in poudarja, da tega uvida ne daje nikakršen biologizem, ne antropologija in še manj psihologija, skratka nič fiziološko danega, pa tudi ne teologija. Ker se Cohen zelo očitno želi izogniti determinizmu, seže k idealizmu v tem smislu, ker opozarja na moč volje, kajti čista volja je po njegovem volja moralnega uma, ki naj postane celo volja človeškega rodu. Volja ni nepredmetna, je vedno volja nečesa, po Cohenu volja ideala. In kaj je ta ideal?

Mir je krona življenja

Ta ideal je po Cohenu, tako kot pri Kantu (1724–1804), *mir*, mir v človeku, v ljudeh, v svetu. »Ves smisel, vsa vrednost življenja je v miru. Ta je enotnost vseh življenjskih moči, njihovo ravnovesje in poravnava vseh njihovih nasprotij. Mir je krona življenja.« Zato je *mir* enako kot *sprava* in *odrešitev*. Žlahtno sporočilo Kantove misli in nasploh nemške idealistične filozofije Cohen razume še v pove-

zavi z mesijanstvom judovske zavesti, ki s svojim preroštvom tudi vztraja pri pravičnosti in miru svetovnih razsežnosti.

Vprašajmo se, zakaj tolikšen poudarek na miru. Zato, ker je po Cohenu mir »v višjem smislu pot krepsti, da vodi pot k večnemu življenju. Na tirih miru ne more biti strahu pred smrtjo, mir kot mir večnega življenja postane sam večni mir, mir večnosti. Večnost pa je smisel, cilj, smoter celotnega človekovega življenja. Vse časovno pelje v večnost, če gre po pravi poti. In ta prava pot je pot miru. Mir je krepost večnosti.«

Sam pojem večnosti je zelo univerzalne narave in že pomen hebrejske besede *olam* vključuje, kakor Cohen sam pojasnjuje nepoznavalcu hebrejščine, dvojje, namreč *svet* in hkrati *večnost*, kot tudi združuje slutnjo o *človekovi nesmrtnosti*

Etika je nekaj vzvišenega zaradi tega, ker ustvarja in si prizadeva za človečnost v vsakem človeku, v vseh ljudeh. Da bi do te človečnosti zares prišlo, potrebujemo ljudje vsaj malo volje, da bi tako tudi bilo, namreč da bi mi vsi s svojim samó končnim bivanjem do presežka dobrega in človečnosti tudi prispeli.

in *večnosti sveta*. Smrt pomeni mir in spravo z večnostjo, ki jo je naša kultura, kot ugotavlja Cohen, negovala še na pokopališčih, saj jih je vsaj v nemškem jeziku imenovala *hiša večnosti*. S temi Cohenovimi razmišljanji seveda dobi tudi pogost zapis v slovenskem jeziku *Počivaj v miru* dodatni pomen in smisel – za večnost gre in vednost o tem smo

že zdavnaj ponotranjili, kajti: »Smrt je mir. In grob je hiša večnosti. Ta večnost je resničen konec sveta, cilj zemeljskega sveta. In k tej večnosti vodi krepostna pot miru. Toda ta večnost je le nadaljevanje zemeljskega življenja – isti koren besede zaobjema obe strani bivanja; tako je mir, kolikor vodi v večnost, prav tako tudi kažipot k zemeljskemu življenju, k začetku, ki je v njem za celotno zgodovinsko posmrtno življenje.«

Cohen želi poudariti, da je ta svet nekaj večnega, kljub temu da je minljiv in da je v njem takó propadanje kot nastajanje. Človeku je to bilo razodeto in ravno *mir* je tisti, ki dvoje nasprotij pomirja in hkrati simbolizira večnost. Čeprav je človek umrljivo končno bitje, mu je večnost dosegljiva in postaja zgodovinska večnost s tem, ko se človek odloči za etizacijo sveta in izvršuje poslanstvo miru mesijanske človečnosti.

Etizacija sveta kot socializem

Še enkrat! Za kakšno etiko gre v tej svojevrstni etizaciji sveta? Etika je po Cohenu razumljena kot *logika duhoslovja* oziroma je logika delovanja in ravnanja. Kot taka pomeni tudi še nauk o načelih filozofije prava in države. Pri tem je Cohen celo z navdušenjem in deklarativno izražal svojo naklonjenost ideji socializma. Z njim je kot teoretik razreševal probleme zgodovine novejšega časa, zato ne preseneča tale zapis:

»V resnici ni le napredek etične kulture, temveč posredno tudi napredek etične znanosti, da vprašanje optimizma v našem stoletju, če se ne oziramo na zabavno filozofijo, nadomesti problem *socializma*. Job naše dobe ne sprašuje več, ali človek sploh ima več sonca kot dežja, temveč ali neki človek bolj trpi kot njegov bližnji in ali v pravici ugodja,

ki ljudi razdeljuje, obstaja predvidljiva povezava, da presežek ugodja za enega člana v kraljestvu nravi naredi pomanjkanje drugega za logično usodo.« Socializem torej!

Cohen je tudi zelo odločno vztrajal pri tej ugotovitvi: »Kaj naj bi bila etika, to mora posredovati in utemeljevati in torej tudi šele ugotoviti filozofija po svojih metodah. Kaj naj bi bila moralnost v religiji, to se mora religija sama učiti šele od etike.« Etika torej, vendar samó kot udejanjena resnica in ideal – zemeljski raj, tu na zemlji. Zato Cohen dopušča možnost samodovršitve življenja oziroma resničnosti na zemlji, samodovršitve, ki uteleša človečnost, to je *ideal človečnosti*, kot svojo edino pravo resničnost tudi v pravu in državi. Ideja človeštva, ki izhaja iz svetosti človeštva v

mišljanja o socialni državi, ki nemara ni daleč od pogledov teh ljudi, Cohenovih še posebej, ko vsaj posredno lahko rečemo, da v družbi porajajočih se socialnih krivic ni miru in blaginje. Gre med drugim za načelo solidarnosti, ki naj ne bi docela onemelo pod težo načela konkurence kot zdaj popularnega izhodišča za napredek. Le kakšen napredek naj bi bil to, če bi zatajil človečnost, ki si jo je človeštvo, kot vemo na podlagi zgodovinskih dejstev, izbojevalo za grozljivo visoko ceno?

Prvi, ki je po Cohenovem mnenju izrekel načelo socializma, je bil ravno Kant, namreč s svojim kategoričnim imperativom, po katerem človek nikdar ne sme biti porabljen zgolj za sredstvo, kajti človek je *smoter sam po sebi*, dobesedno s Kantom rečeno: »Je namreč za-

vine.« V tem vidi Cohen tudi »novi smisel svobode«.

Etika je nekaj vzvišenega zaradi tega, ker ustvarja in si prizadeva za človečnost v vsakem človeku, v vseh ljudeh. Da bi do te človečnosti zares prišlo, potrebujemo ljudje vsaj malo volje, da bi tako tudi bilo, namreč da bi mi vsi s svojim samó končnim bivanjem do presežka dobrega in človečnosti tudi prispele. To bi bila, vsaj po Cohenu, zmaga humanizma kot zares pristna etizacija sveta. S to mislijo je kot nemški Jud celotnemu nemškemu svetu izročil oporočko, saj je ravno od nemškega sveta glede etizacije in humanizacije svetovnega prostora pričakoval največ.

Vsa Cohenova lojalnost do nemške države ter neizmerno občudovanje nemške kulture in njene ideje huma-

prav vsakem človeku, pomeni nov imperativ, nov ideal v zgodovini novejših dobe in v organizirani skupnosti ljudi je tudi edino pripoznana etična stvarnost kot taka pa z vsem zavezana konkretnosti. Ta ideal kot organizirana človečnost se po Cohenu imenuje socializem in celotna novokantovska usmerjenost je popularizirala dožemanje socializma kot etično nujnost.

Cohen je tako utemeljitelj novokantovsko razumljenega etičnega socializma, še posebej marburške šole, poskus *socialistične rekonstrukcije* Kantove etike ni nikakršen politični program, ki bi si prizadeval za prestižno priznanje znotraj kake levo usmerjene stranke. Je le teorija, globoko ozaveščena refleksija o tem, da svet potrebuje radikalno novo idejo o človeštvu, ki je stopilo v 20. stoletje. Iztek tega stoletja spremljajo raz-

radi avtonomije svoje svobode subjekt moralnega zakona, ki je svet.« Svetost kategoričnega imperativa Cohen razkriva kot svetost samega bivanja svetovnih razsežnosti, s to svetostjo je razkrita umnost človeštva, namreč v njegovi človečnosti. Cohenova teorija socializma se zato glasi: »V primerjavi z idejo človečnosti se ideja družbe, ideja socializma nanaša na posamezno bitje človeka in šele z njim se dovrši pojem človeka. Pojem končnega smotra je zdaj jasno postavljen kot pojem samo-smotra. 'Ravnaj tako, da boš človečnost v svoji osebi kakor tudi v osebi vsakogar drugega vsakokrat uporabljal hkrati kot smoter, nikdar zgolj kot sredstvo.' Te besede izražajo najgloblji in najmočnejši smisel kategoričnega imperativa; vsebujejo moralni program novega časa in vse prihodnosti svetovne zgodov-

nosti sta bila kruto izigrana. Tragična smrt njegove žene leta 1942 v koncentracijskem taborišču Theresienstadt je simbolno sporočilo o spodletelosti njegove plemenite ideje o sintezi nemštva in judovstva in to sporočilo je še danes toliko odprto, kolikor je nemški svet – kljub vsemu – dogajanje nečesa zgledega v smislu humanizacije svetovnega prostora. Cohenova misel izhaja iz apriorne zaupnice v takšno možnost, ki je trajno odprta, in nemškemu prostoru je treba priznati, da v najnovejši zgodovini predaja tudi številne zelo konstruktivne in humane vzore, ki jih je Cohen prepoznava v kontinuiteti nemškega svetovljanskega humanizma 18. stoletja. V tem naj bi po njegovem bil celo razlog za tolikšno izvirnost, kot je ne premore noben drug narod razen nemškega. ■

Višnja Gora z okolico v času kapitulacije treh držav (1941–1943–1945)

Težki časi od kapitulacije Italije do kapitulacije Nemčije

Teče že 71. leto od konca druge svetovne vojne, v kateri so prebivalci Krajevne skupnosti Višnja Gora utrpeli 160 žrtev in veliko materialno škodo. Ob nemškem bombardiranju mesta 22. septembra 1943 je bilo ubitih devet civilnih oseb, v Šmarju so Nemci kot talce v času velike nemške ofenzive 11. novembra 1943 ustrelili osem naših občanov. Med ofenzivo novembra leta 1943 so Nemci na travniku pod Codellijevem gradom ustrelili 23 partizanskih mobilizirancev iz Dolenjske, ki so jih zajeli pri železniškem predoru pod Peščenikom.

// PIŠE: **Franc Godeša** //

Na spomeniku pred Mestno hišo v Višnji Gori je vklesanih 60 imen borcev NOV ter žrtev italijanske, nemške in domobranske vojske. Na spomeniku ob farni cerkvi je vpisanih sto imen vojnih in povojnih žrtev, ki sta jih povzročili partizanska vojska in jugoslovanska armada, predvsem domobranci, pobitih po vojni. Na višnjegorskem pokopališču je pokopanih tudi približno 30 neznanih borcev NOV, padlih med vojno v bojih po naših hribih, pretežno na Kriško-polževski planoti, njihova trupla so bila izkopana po vojni.

Italijanska vojska je poleti leta 1942 požgala Dom na Polževem, hiše in gospodarska poslopja v vaseh na Pristavi, na Peščeniku in na Spodnjem Brezovem. V bojih z vaškimi stražarji so partizani jeseni leta 1942 zažgali nekaj hiš na Spodnjem Brezovem in na Zgornjem Brezovem, 1. decembra leta 1943 pa so po uredbi Glavnega štaba NOV in POS o uničenju gradov, šol, prosvetnih domov itd., ki bi mogli služiti sovražniku, partizani požgali Codellijev grad, sodišče, osnovno šolo in gospodarsko poslopje pri železniški postaji. Ob nemškem bombardiranju mesta je bilo popolnoma uničenih pet stanovanjskih hiš, večina drugih, vključno z osnovno šolo, pa močno poškodovanih. V času nemške ofenzive 1. novembra 1943 so Nemci s topovi obstreljevali tudi vas Sela ter porušili in zažgali tri domačije.

Vse do 28. maja leta 1944 je bilo ozemlje Višnje Gore in okolice prehodno ozemlje, zasedeno od partizanske, nemške ali domobranske vojske, z vsemi hudimi posledicami za prebivalstvo.

Domobranska zasedba Višnje Gore

28. maja 1944 je mesto zasedel domobranski udarni bataljon M (Mitte), Stično bataljon W (West) in Šentvid pri Stični bataljon O (Ost). Nemci so namreč v nasprotju z Italijani domobranci vojaško usposobili na šesttedenskem urjenju, jih oborožili, oblekli, prehranjevali in tudi plačevali. Vsak udarni domobranski bataljon je štel 620 vojakov, podoficirjev in oficirjev ter nemško četo z inštruktorji in oficirji za zvezo.

Mesto so večkrat napadale partizanske brigade, vendar ga predvsem zaradi pomoči domobranskih udarnih bataljonov iz Stične, Šentvida pri Stični in Grosuplja niso mogle zavzeti. 21. januarja 1944 so zavzele in uničile le domobransko postojanko v Kriški vasi nad Višnjo Goro. Višnja Gora je bila tako kot Ljubljana obdana z bodečo žico in španskimi jezdecami. Poleg stavbe sodišča so bili domobranci nastanjeni tudi po zasebnih hišah in v bunkerjih, zgrajenih po gričih, ki obkrožajo mesto.

Obdobje domobranske zasedbe Višnje Gore je bilo najtežje obdobje med drugo svetovno vojno. Dosledno so izvajali, kar je škof Rožman že 12. sep-

tembra leta 1942 predlagal v spomenici, izročeni generalu Robottiju, za izvedbo oboroženega in policijskega sodelovanja z okupatorjem, »da bodo nevarni elementi odkriti, prijeti in izročeni oblastem in da jim bodo sami izročali komuniste«. V Ljubljanski pokrajini je že marca leta 1944 delovalo 31 uradov Domobranske obveščevalne službe, med drugim v naši sosesčini v Grosupljem in v Šentvidu pri Stični. Njihovi agenti so s pomočjo mrež zaupnikov pripravljali sezname z imeni sodelavcev OF. Tiste, ki so bili osumljeni sodelovanja

Požgana šola v Višnji Gori

z NOB, so najprej zaslišali domobranci in nato izročili nemški varnostni službi s predlogi za nadaljnje ukrepanje. Posamezniki so bili evidentirani tudi zaradi predvojnih sosedskih zamer in osebnega maščevanja. Tako so bili številni Višnjani pobiti ali odpeljani v nemške zapore in taborišča. Nekaterih aretirancev pa domobranci niso izročili Nemcem, ampak so jih sami tajno likvidirali.

V mestu je zavladovalo tudi pomanjkanje. Preskrbe prebivalcev z živilskimi kartami, kot je bila v času italijanske okupacije, ni bilo več. Prebivalci, zlasti v mestu, so si za preživetje različno

pomagali. Redili so prašiče, kokoši in zajce. Ker ni bilo kvasa, so zamesili testo z drožmi, izdelanimi iz jagod vinske trte, za sladilo so uporabljali rjav sirup, pridobljen iz sladkorne pese, za tobak so uporabljali posušene liste vinske trte in rmana. Z ničimer pa ni bilo mogoče nadomestiti pomanjkanja soli. Vse navedeno je bilo mogoče dobiti le na črni borzi, ki se je zelo razvila z ilegalnim prinašanjem blaga iz Ljubljane. Vendar je bilo to opravilo nevarno, kajti te osebe, pretežno ženske, so v zasedah pričakali ali partizani ali domobranci, oboji pa so jim zaplenili, kar so pri njih našli.

Meseci tik pred koncem vojne

Spomladi leta 1945 je bilo že pričakovati kapitulacijo Nemčije. Padale so države, nemške zaveznice Romunija, Bolgarija in Madžarska. 5. aprila leta 1945 je Rdeča armada pri Murski Soboti prvič stopila na slovenska tla. V neštetih krvavih bitkah je NOV Jugoslavije potiskala okupatorja proti severu in severo-

zahodu. Nemška vojska je zaustavitev prodiranja NOV Jugoslavije zgradila obrambne barikade na vzhodnem in južnem delu slovenskega ozemlja.

Ta ko je marca in aprila leta 1945 potekala fronta po vsej dolini reke Krke, od Kostanjevice do Žužemberka in vse do Kočevja. Tu je bilo razporejenih šest domobranskih gibljivih bataljonov in 48 domobranskih postojank s približno 11.500 vojaki, tudi z nedičevci, četniki in vlasovci, skupaj približno 2.300 mož ter nemške enote okrog 3.000 mož. Operativna vojska VII. korpusa NOV pa je štela 5.850 mož in zaledne enote 4.740

borcev, skupaj 10.950 mož. 8. aprila leta 1945 se je začela ofenziva na sektorju Suhe krajine z od 4.000 do 5.000 vojaki nemškega SS-policijskega polka in vlasovci ter s štirimi domobranskimi bataljoni. Iz spominske literature izhaja, da je nastal pravi pekel, v katerem so hru-

sedla 12. brigada, ki je prišla iz smeri Kočevja in obrobja Suhe krajine ter skozi Kriško vas. Ker so prišle vesti, da se iz smeri Novega mesta pomika proti zahodu močna nemško-domobranska vojska, je postavila zasedo na Peščeniku. Vendar do srečanja ni prišlo, ker je

V Ljubljanski pokrajini je že marca leta 1944 delovalo 31 uradov Domobranske obveščevalne službe, med drugim v naši sosesčini v Grosupljem in v Šentvidu pri Stični. Njihovi agenti so s pomočjo mrež zaupnikov pripravljali sezname z imeni sodelavcev OF. Tiste, ki so bili osumljeni sodelovanja z NOB, so najprej zaslišali domobranci in nato izročili nemški varnostni službi s predlogi za nadaljnje ukrepanje. Posamezniki so bili evidentirani tudi zaradi predvojnih sosedskih zamer in osebnega maščevanja. Tako so bili številni Višnjegorčani pobiti ali odpeljani v nemške zapore in taborišča. Nekaterih aretirancev pa domobranci niso izročili Nemcem, ampak so jih sami tajno likvidirali.

meli tanki, pokale topovske granate ter goreli polja, gradovi in vasi in padali vojaki na obeh straneh. Višnja Gora je bila zunaj tega ofenzivnega območja, tako da so ji bile te strahote pretežno bratomornega boja Slovencev prihranjene.

Konec druge svetovne vojne tudi v Višnji Gori

30. aprila 1945 je Hitler naredil samomor, pred tem pa je v oporoki imenoval za novega predsednika Nemčije admiral Karla Dönitza. 1. maja 1945 so vkorakale v Trst enote jugoslovanske armade, naslednji dan pa angloameriška četa z zahodne strani. 4. maja so sovjetske čete zavzele Berlin. 7. maja 1945 je v Reimsu v Franciji Nemčija podpisala kapitulacijo z zahodnimi zavezniki, naslednji dan, 8. maja 1945, pa v Berlinu s sovjetsko vojsko.

Medtem pa so še vedno divjali hudi boji med nemško in domobransko ter partizansko vojsko, pretežno na območju Kočevja, Ribnice in Dobrepolja, vse do Grosuplja in Ljubljane. Na višnjegorskem območju, kjer ni bilo bojov, se je začela domobranska in nemška posadka iz Višnje Gore 5. in 6. maja 1945 umikati proti Grosuplju, kjer je 6. in 7. maja prišlo do bojov med partizani in domobranci. Ko so partizani vdrli v Grosuplje, so se domobranci umaknili proti Lipoglavu in Ljubljani.

6. maja 1945 je bila nedelja, proti večeru je že izpraznjeno Višnjo Goro za-

ta vojska že pred tem zavila proti Savi in po tej smeri proti Štajerski.

Konec vojne, ki je sicer v Sloveniji kljub kapitulaciji Nemčije trajala še vse do 15. maja 1945, je bil za prebivalce Krajevne skupnosti Višnja Gora hkrati vesel in žalosten. Tedaj namreč še niso vedeli, kakšna je usoda naših ljudi, ki so bili v partizanih in v internaciji ter v ujetništvu, kje so naši štirje krajanji, ki so jih domobranci aretirali 4. maja 1945, in kakšna bo usoda domobrancev, ki so se z nemško vojsko umaknili na Koroško.

Pred umikom iz Višnje Gore so domobranci 4. maja aretirali štiri civilne osebe: 64-letnega Leopolda Žnidaršiča st., 66-letnega Milana Defarja, 57-letnega Jožeta Kodriča in 23-letnega Francija Groznika. Vse so privedli v stavbo sodišča, od tam pa se je za njimi izgubila vsaka sled. Vsi štirje so bili zaznamovani kot »rdeči«, ker so bili njihovi družinski člani v partizanih ali so bili aktivisti OF.

Sorodniki in drugi krajanji so takoj po odhodu domobrancev začeli iskati štiri krajanje, iskali so njihove grobove, vendar jih niso nikoli našli. Pri pregledovanju prostorov, posebej zaporov na sodišču, so ugotovili, da so po stenah in tleh krvavi madeži, na zidovih pa so bili pritrjeni železni kavljji. Ko so julija 1945 kopali po dvorišču sodnih zaporov, so odkrili deset trupel, zvezanih z žico, ki pa niso pripadala našim štirim krajanom. Identiteta teh žrtev ni bila ugotovljena, sodnomedicinski izvedenci pa so ugotovili, da gre za ujetnike, zverinsko pobite spomladi leta 1945. ■

Pripoved Lojzeta Masla - Stjenke

Razoroževanje italijanskih enot ob kapitulaciji v Brkinih

Poleti leta 1943, v dneh po padcu fašizma, sem bil v Trnovskem gozdu, kjer je potekala reorganizacija Gradnikove in Gregorčičeve brigade. S Čavna so me poslali v Brkine. Od Aleša Beblerja, člana Glavnega štaba, sem dobil pismo, namenjeno sekretarju Rudiju Mahniču - Brkincu v okrožnem odboru OF. V njem so bili navodila in ukrepi o delu v zvezi z bližajočo se kapitulacijo Italije. Ob prihodu v Brkine sem se vključil v terensko delo kot član okrožnega odbora OF.

Ob kapitulaciji Italije se je okrožni odbor z večino aktivistov preselil v Ilirsko Bistrico. S Francem Polesom, dosegljivimi kurirji, terenskimi sodelavci in preostalimi aktivisti smo prevzeli nalogo razoroževanja italijanskih vojakov, karabinjerjev in policije na območju vasi Loč, Gradišča, Markovščine, Skandanščine in okolice.

Pod mojim poveljstvom je skupina borcev in aktivistov zgodaj zjutraj 9. septembra leta 1943 v Markovščini zavzela položaje ob Cepčevi in Žgajnarjevi hiši na blagi vzpetini v smeri Kozine, druga skupina pa je bila usmerjena proti Gradišču. Čez cesto smo postavili zapreke iz debel, drogov, desk, kamenja ... V treh dneh smo razorožili najbližje italijanske postojanke v Materiji, Rodiku in Vodichah. Tedaj dobro oboroženim petnajstim borcem se je pridružilo še petindvajset novincev. Veliko orožja smo razdelili aktivistom, domačinom iz vasic ob cesti, vračajočim se zapornikom iz Italije, internirancem in prihajajočim slovenskim vojakom iz italijanske vojske. Utrdili in okrepili smo zasede v Markovščini in Gradišču. Prav tako smo povečali patrolje in zasede v smeri Kozine in Podgrada ter postavili straže v Tubljah, Gaberku in Baču. Vseskozi pa smo nadaljevali razoroževanje prihajajočih posameznih skupin italijanskih vojakov iz reške smeri. Borcev je bilo vse več in dobro smo bili oboroženi. Organizirali smo se v desetine, vode, čete in bataljone. V štabu Brkinske brigade smo delovali: obveščevalec Franc Vouk, komisar Franc Poles, njegov namestnik Tone Juriševič, namestnik komandanta Pavle Maslo in jaz kot komandant.

Razoroževanje italijanskih vojakov

11. septembra 1943 smo dobili v štabu obvestilo, da se od Rupe proti Trstu pomika večja italijanska enota. Na vse

Franc Poles Jovo, komisar Brkinske brigade

Duhovnik Danilo Juriševič, prevajalec iz italijanskega jezika

strani smo razposlali kurirje z vestjo in pozivom o mobilizaciji vseh za orožje sposobnih ljudi, ki bi pomagali pri razoroževanju prihajajoče Hitre divizije in drugih skupin italijanske vojske. Pri mobilizaciji, prehranjevanju in drugih nalogah so nam bili v veliko pomoč aktivisti, obveščevalci, krajevni in rajonski odbori OF NOO, drugi dejavniki odpora ter še številni zavedni Brkinci, Istrani, Kraševci in Pivčani.

Predhodnico italijanske Hitre divizije je zaustavila dobro pripravljena zaseda v Gradišču in jim odvzela zastavo. Skupina motoristov pa je vseeno nadaljevala pot in zaustavljena je bila šele v Markovščini. Za njo je prihajala kolona motorizirane divizije, ki so jo zaustavili do zob oboroženi borci z avtomatskim

orožjem in s štabom nastajajoče Brkinske brigade pod mojim poveljstvom. Odločnost, ki so jo pokazali borci, člani štaba skupaj s tolmačem italijanskega jezika Danilom Juriševičem, je odločila, da se je divizija zaustavila.

Štab je poslal Pavla Masla v izvidnico z nalogo, da ugotovi številčnost in sestavo vojske. Kolona se je nepretrgano vlekla od Markovščine pa vse do Hrušice. Po vrnitvi v štab je Pavle o vsem poročal in tedaj smo v štabu zatrdno vedeli, da imamo pred seboj celotno 1. hitro motorizirano italijansko divizijo Eugenio di Savoia.

Italijanski general Giovanni Lombardi je s svojimi oficirji privolil v pogajanja o predaji orožja. Pogajanja so potekala 11. in 12. septembra v Gradišču in so bila pravo merjenje sposobnosti mož dveh vojsk. Kurirji in aktivisti so prinašali v štab vesti o Nemcih. Nemške enote so že 11. septembra zapustile Trst in Senožeče, vendar so odšle proti Kopru in Pulju. Partizani smo utrdili svoje položaje v smeri Kozine in bili v pripravljenosti na spopad. Vest o morebitnem nemškem napadu je med italijanskimi vojaki vzbujala nelagodje, njihovo vodstvo pa ni in ni hotelo popustiti in zatrjevalo nam je, da bi se nam pridružili v morebitnem spopadu z Nemci. V štabu nismo popustili. Do spopada z Nemci ni prišlo, zato smo se v štabu proti večeru 12. septembra dogovorili, da bomo ponoči na 13. september stisnili obroč okrog Hitre divizije, organizirali občasno zastraševalno streljanje, v večjem številu kurili ognje, s katerimi smo italijanskim vojakom in oficirjem želeli dokazati, da smo številčno močni. Psihični pritisk je dosegel svoj namen na že dva dni stoječo divizijsko kolono. Dobro oborožena partizanska skupina je v tej noči začela razoroževanje in italijanski vojaki so ji predajali orožje.

Zaplenili smo šest oklepnih avtomobilov, oklepni voz – metalec ognja, 16 topov, približno sto avtomobilov in veliko pehotnega orožja. Skupaj z okoliškimi prebivalci smo z avtomobili in živinško vprego odvažali orožje in bojni plen na skrivna mesta v Brkine in pod Slav-

nik. Vzporedno z razoroževanjem divizije pa so predajale orožje tudi druge italijanske enote. Domov odhajajočim italijanskim vojakom pa so naši ljudje in terenski aktivisti OF priskrbeli hrano, obutev in druge nujne potrebščine ter jim omogočili varno pot, da ne bi padli v nemško ujetništvo. Partizani smo se zelo trudili, da ni prišlo do izgredov, in nikomur od pripadnikov italijanske

V štabu brigade smo se odločili, da organizacijsko preuredimo bataljone. Domov in na terensko delo smo poslali vse starejše in tiste, ki so bili premladi za boj. Brigada, ki je v času razoroževanja štela do 3000 mož in žena, se je zmanjšala na šestino njenih borcev in bork.

vojske se ni nič žalega zgodilo. Spravljane orožja in vojnega materiala je potekalo kar dva dni.

Delovanje Brkinske brigade

V tem času je Brkinska brigada pospešeno utrjevala svoje položaje v smeri Kozine in se pripravljala na morebiten spopad z Nemci. Proti večeru 14. septembra so Nemci napredovali z blindami in tanki proti Tubljam in Materiji. Na cesti Kozina–Podgrad, pri odcepu v smeri Rožic, je izbruhnil silovit spopad. Umikati smo se morali vse do Materije in šele tu smo Nemce zaustavili s protitankovskim orožjem. V spopadu tega dne so padli komandant 1. bataljona Brkinske brigade Boris Štefančič - Stane, komisar bataljona Jože Kocjančič, pomočnik komisarja brigade Toni Juriševič, obveščevalka Marija Klun, obveščevalec brigade Franc Vouk in še enajst borcev in bork. Dobro organiziran protinapad je prisilil Nemce k umiku na izhodiščne položaje. V Materiji je sovražnik ob cesti zažgal Župančičevo hišo.

V štabu brigade smo se odločili, da organizacijsko preuredimo bataljone. Domov in na terensko delo smo poslali vse starejše in tiste, ki so bili premladi za boj. Brigada, ki je v času razoroževanja štela do tri tisoč mož in žena, se je zmanjšala na šestino njenih borcev in

bork. V noči na 15. september se je Brkinska brigada premaknila mimo Skandanščine v smeri Vodice in prispela na Mune v popoldanskem času. Izdal sem ukaz o razporeditvi dveh bataljonov v zasede vse okrog Velikih Mun in v smeri Reke. Obveščevalci so nas obvestili o velikih premikih italijanskih motoriziranih in pehotnih polkov iz različnih sestavnih delov divizij, ki so se pomikale po vojaški cesti proti Velikim Munam in naprej proti Trstu. Brigadna izvidnica je ugotovila, da gre za več kilometrov dolgo, strnjeno kolono italijanskih vojakov.

Partizanske zasede so zaustavile prihajajočo italijansko vojsko. Skupaj s člani štaba in oboroženim spremstvom sem zahteval pogovor s poveljujočim italijanskim generalom. Pogovori s tremi generali in osmimi polkovniki so potekali v noči s 16. na 17. september. V zgodnjih jutranjih urah je italijansko vodstvo ugotovilo, da bodo nadaljevali pot le, če sprejmejo našo zahtevo in predajo orožje. Razoroževanje je potekalo hitro in brez ovir. Ogromne količine orožja, topov, tankov, blind, vojaških tovornjakov, konjev, mul in drugega vo-

Lojze Maslo - Stjenka se je rodil 25. maja leta 1925 na Ostrožnem Brdu v Brkinah, v enajstčlanski zavedni slovenski družini Maslo, v kateri sta oče Franc in mama Jožefa otroke vzgojila v ponosne, zavedne in svobodoljubne ljudi. Italijanski okupatorji so v koncentracijsko taborišče najprej izgnali očeta, pozneje tudi mamo. Ko se je mama po italijanski kapitulaciji vrnila, so jo Nemci izgnali v Auschwitz, kjer je umrla. Vsi odrasli Maslovi otroci so bili v partizanih, brat Karlo Maslo - Drago je postal narodni heroj. Lojze je skupaj s sestrama Marijo in Kristino spomladi leta 1942 vstopil v Brkinsko četo in bil z njo v vseh akcijah, 13. marca 1943 je bil prvič ranjen. Ko ga je krogla zadela drugič, je po okrevanju ostal na terenu, postal je član okrožnega komiteja OF in med drugim skrbel tudi za bolnišnico Zalesje.

jaškega materiala smo odvažali v skri-vališča po Čičariji in Istri. Za prevoze navedenega kakor tudi goriva iz skladišča v Račicah je skrbela brigadna enota pod vodstvom Lada Ferluge - Vojka in komisarja Maria Maganje.

V teh dneh se je na poti proti Pazinu pri Brkinski brigadi na Munah ustavil komandant slovenske vojske Franc Rozman - Stane. Podal sem mu izčrpno ustno poročilo o razoroževanju 1. hitre motorizirane divizije Eugenio di Savoia v Markovščini kakor tudi o dejavnostih na Munah. Komandant Franc Rozman - Stane je borcem javno izrekel priznanje za njihove neprecenljive napore pri razoroževanju do zob oboroženih italijanskih divizij. Brigadnemu štabu je ukazal, da moramo del zaplenjenega orožja in opreme izročiti hrvaškimi partizanom v Lupoglavu. Brkinska brigada je v dneh od 9. do 17. septembra 1943 v Markovščini razorožila približno 20.000 italijanskih vojakov, na Munah pa 16. in 17. septembra približno 18.000. Brkinska brigada, ki je bila osnovana 11. septembra 1943 v Markovščini in je bila na bojnem položaju v zasedah ob cesti Trst–Reka, je nalogo razoroževanja in prevzem oblasti na tem območju opravila korektno in uspešno. Če bi tedaj imeli več sposobnih kadrov, bi lahko ustanovili najmanj dve partizanski diviziji NOV.

V Ilirski Bistrici je italijansko vojsko razoroževal Brkinsko-bistriški odred pod vodstvom Vidka Hlaja, komisarja Antona Dolgana in s skupino oboroženih aktivistov. Po kapitulaciji Italije so razorožili več kot osem tisoč vojakov. Ta odred se je 17. septembra leta 1943 na Mašunu preoblikoval v Brkinsko brigado. V slovenski Istri je Istrska brigada pod poveljstvom Ivana Kovačiča - Efenke in komisarja Vladimira Benčiča - Brkina razorožila več tisoč italijanskih vojakov. Na območju Gornje Pivke so razoroževali tamkajšnji kurirji iz karavle P-1 skupaj z aktivisti in domačini.

Po oktobrski nemški ofenzivi leta 1943 smo se borci Brkinske brigade, Snežniško-brkinske brigade in Istrske brigade v glavnem vrnili v Brkine, kjer smo se pridružili takrat na novo ustanovljenemu Istrskemu odredu. Številni izmed teh borcev so se zatem po vsej Sloveniji vključili v sestav 7. in 9. korpusa in v Četrto operativno cono. Bojevali so se proti nacistični tiranski okupaciji vse do dokončne zmagovite osvoboditve Slovenije v maju 1945. leta in za hkratno združitev slovenskega Primorja in Istre z matico Slovenijo. ■

Alojz Usenik:

Najtežji dan v mojem življenju

Alojz Usenik je v sestavku »Najtežji dan v mojem življenju« opisal dogodek jeseni leta 1944, ko se je kot dvanajstletni fant za las izognil smrti

// PIŠE: Srečko Knafelc //

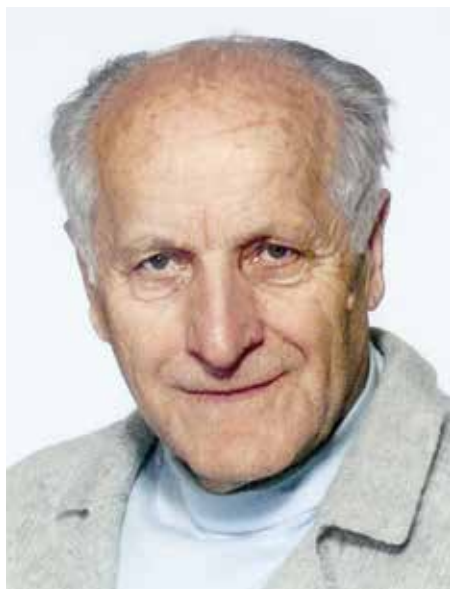
»**B**ila je jesen zadnjega leta pred osvoboditvijo. Z mojo pokojno mamo Alojzijo sva bila kot begunca na osvobojenem ozemlju na Notranjskem. Mama je začasno živela na Runarskem, jaz pa na Studencu pri družini Rot. Starejši bratje so bili v partizanih, prav tako sestra Albina. Pri dobrih ljudeh v Želimljah je bila še sestra Angela, najmlajša Nada pa je bila pri sorodnikih v Dobropolju.

S sestro Albino sva tistega jesenskega dne kopala krompir na vrtu. Čeprav je bila vas požgana in v ruševinah, so se nekateri vaščani vračali na vrtove in njive, da bi pobrali pridelke. Nenadoma je priletelo nemško letalo, »štorklja«, in začelo krožiti nad vasjo. To je pomenilo, da nekaj ni v redu, da se nekaj pripravlja. Sestra mi je naročila, naj grem na hrib pogledat, kaj se dogaja. Že na začetku poti navzgor pa sem opazil po vaški cesti prihajati kolono Nemcev in domobrancev. Albini sem pritajeno zaklical: »Beži!« Odvrgla je motiko in zbežala mimo zadnjih hiš po poti, ki vodi proti

Šumniku, potoku pod vasjo. Sam sem se vrnil na njivo in kopal naprej krompir, kot da se ni nič zgodilo. Vojaštvo se je ustavilo za počitek pri zadnjih hišah v vasi, mimo katerih je prej sestra zbežala v globel. Nenadoma me pokliče glas:

Pionirček Lojze kot zastavonoša takoj po vojni

Lojze Usenik

»Ej, dečko, pridi bliže!« Spustil sem motiko iz rok, od strahu sem se podelal v hlače in se napotil proti vojakom. Ko sem se dovolj približal, sem prepoznal zloglasnega črnorokca Kožarja. Njegov udarec z roko je bil tako močan, da mi je izbil dva zoba, pri padcu na zoglenele ostanke tramov pa sem si polomil še tri rebra. Strahovito me je bolelo, ko sem se pobiral, medtem pa je mlad nemški oficir nekaj vprašal Kožarja – razbral sem, da ga sprašuje, zakaj me pretepa. Domobranski prevajalec je oficirju nato razložil besede Kožarja, češ da sem brat partizanov. Seveda so domači izdajalci dobro vedeli, katera družina je partizanska in kdo kam spada. Nemški oficir je ustavil Kožarja, meni pa so zapovedali, da jih vodim do sosednje vasi Bukovec. V Bukovcu je bila rajonska

komanda, tam sta bila tudi moja brata Ivan in France. Bolečina mi je meglila misli, po drugi strani pa sem razmišljal, kako ukrepati. Na srečo so mi ukazali, da moram hoditi približno trideset metrov pred kolono. Vas Bukovec je od Krvave Peči oddaljena dobra dva kilometra, pot do nje pa vodi z vrha planote po cesti, vrezani v strmo pobočje daleč v globel. Hodil sem po poti v Zavrhu, kakor pravijo tistemu delu, ob samem robu, pod katerim je bila huda strmina, in z rokami sem mahal od bolečine. To je sicer motilo vojake in jih spravljal ob

živce, vendar sem se delal neumnega. Nenadoma sem za prvim ovinkom zagledal dva partizana v patrolji. Ker sem bil toliko pred kolono, Nemci tega niso opazili, partizanoma pa je bilo po mojem signaliziranju takoj jasno, za kaj gre, zato sta v trenutku skočila čez cesto in odhitela po bližnjici v Bukovec opozorit o prihajajoči nevarnosti.

Tako sem pripeljal Nemce in domobrance v Bukovec, do Koščaka, od koder so se partizani že umaknili. Nemški oficir je videl, da zaradi bolečin ne morem nadaljevati poti, zato je vlogo vodnika prevzela domačinka iz Bukovca, Koščakova Justina. Nemec me je celo pobožal in mi dal bombon in kos trdega kruha, »cvilbaha«. Dal mi je znak, da se lahko vrnem, od koder sem prišel. Po-

Požgana Bečnikova (Usenik) hiša v Krvavi Peči 22. marca 1942
(iz arhiva Antonije Usenik, rojene 1928, iz Zapotoka)

časi sem se vračal ob vojaški koloni, ko me je na začetju spet prestregel Kožar. »E, tokrat mi ne boš ušel!« je rekel, me prijel za rame in me odpeljal na križišče, od koder vodi pot do starega Bukovca in na planoto nad Kresirjevo hišo. Tam mi je ukazal, naj zmolim očenaš. Začel sem momljati očenaš, medtem pa sem zaslišal repetiranje pištole. V trenutku sem se odločil, udaril sem Kožarja po roki, da je pištola zletela po bregu navzdol in se ustavila v živi meji. Kožar je stekel proti pištoli, jaz pa sem v istem trenutku preskočil živo mejo in se po strmini – napol valeč se, napol v diru – hitro oddaljil od nevarnosti. Ko sem ocenil, da sem že dovolj oddaljen in da za mano ni zasledovalcev, sem se zavlekel v kup suhih vej in tako prebedel noč in zatem še drugi dan do večera.

V mraku naslednjega dne sem se nato previdno približal Koščakovi domači-

ji, tam pa je že bil brat Ivan, ki me je solzen od sreče objel – to je bil nepozaben objem. Vsi so namreč mislili, da nisem več živ, da sem nesrečno končal. Nato me je odpeljal do Zavrha, kjer so me čakali mama (včasih smo svoje starše onikali), in tudi njihovega objema ne bom nikoli pozabil, kot ne krompirjevih žgancev, ki so mi jih pripravili – pa čeprav brez ocvirkov!

Na domačiji pri Apnenčevih so me potem še nekaj časa negovali, da so se zlomljena rebra zarasla, jaz pa sem imel dober občutek, ker se je zgodba zame in za partizane na javki tako srečno končala. Nemci in domobranci namreč za mano niso streljali, ker so hoteli partizane presenetiti, s streljanjem pa bi opozorili partizane nase. Približno trideset partizanov z javke se je zato lahko po mojem signaliziranju nevarnosti patrolji hitro in varno umaknilo iz Bukovca. ■

Alojz Usenik se je rodil leta 1932 kot predzadnji od trinajstih otrok (sedem deklet in šest fantov) v močni kmečki družini v Krvavi Peči. Oče je bil gostilničar in kovač, ukvarjal pa se je tudi s čebelarstvom in lovom. Oče je leta 1935 umrl dokaj mlad za posledicami padca po strmem pobočju nad Iško. Vse breme skrbi za družino je zato padlo na mater. Druga vojna vasi ni prizanesla. Zaradi odmaknjenosti je bil to teren partizanskih enot in Italijani so zato vas dvakrat požgali, po drugem požigu leta 1943 pa so morali prebivalci vas zapustiti, a so se nekateri še vračali obdelovat svoje njive.

Po osvoboditvi je Alojz končal osnovno šolo v Robu, nato gimnazijo v Stični, zatem pa še vrtnarsko šolo v Celju. Prva zaposlitev je bila v italijanski vrtnarski šoli v Škocjanu pri Kopru, kjer je poučeval praktični pouk. Mnogo ljubša mu je bila umetnost govornje besede, zato je deloval tudi kot zunanji sodelavec v Gledališču slovenskega Primorja. Ljubezen do dramskega izražanja je Alojz kazal že med vsemi stopnjami šolanja. Uspešno sodelovanje pri uprizoritvi in organizaciji Kralja na Betajnovi je bilo vzrok, da je Alojz pustil delo v vrtnarski šoli in se zaposlil v koprskem gledališču. Po ukinitvi tega gledališča leta 1957 je iskal delo v primorskih gledališčih vse do Pulja in na koncu dobil stalno zaposlitev kot inspicient v reškem Hrvaškem narodnem gledališču Ivana Zajca. To delo je spoštovan opravljal vse do upokojitve. Pomemben del svojega delovanja pa je namenil tudi Slovenskemu domu Bazovica na Reki, kjer je skrbel za dramsko-recitatorsko skupino. V času svojega delovanja na amaterskem področju je režiral veliko predstav in igral v veliko vlogah. Za svoje delo je dobil zlato Linhartovo značko, nagrado Staneta Severja za življenjsko delo in nagrado dramskih umetnikov Hrvaške.

Alojz Usenik zdaj kot 84-letnik živi v domu starejših občanov Vitanova v Mariničih pri Reki na Hrvaškem.

NOVICE

Literarna nagrada Mira Kseniji Jus

Glasbenica, kantavtorica, članica Ženske pevske skupine Kombinat in Pismi upora, ki je postala neuradna slovenska protestniška himna, je letošnja dobitnica literarne **nagrade mira**. Podeljuje jo ženski odbor Slovenskega centra PEN Mira domačim ustvarjalkam za »izjemne dosežke na področju literarnega ustvarjanja in premišljevanja o literaturi in kulturi ter celostne osebnostne držbe«. V obrazložitvi je komisija, ki so jo sestavljali dr. Irena Novak Popov, dr. Maja Haderlap, Tatjana

Pregl Kobe, dr. Andrej Detela in dr. Katica Mihurko Poniž, med drugim zapisala, da je »nagrajenka Ksenija Jus od leta 2004 samozaposlena na področju kulture, do zdaj je izdala deset avtorskih albumov. Njene pesmi so bile prevedene v nemški, angleški, poljski, bolgarski, češki, slovaški, bosanski in srbski jezik in so jih izvajali različni izvajalci in izvajalke iz Slovenije, Hrvaške, Srbije in Makedonije, sodeluje tudi pri aranžmajih za ženski pevski zbor Kombinat, ki deluje v okviru zavoda Novi kombinat,

ki je Ksenijo Jus nominiral za nagrado in v utemeljitvi med drugim poudaril njeno družbenokritično držo, izraženo tudi v **Pesmi upora**, ki je postala neuradna protestniška himna.«

»Na tem planetu smo zato, da svoj glas in notranji potencial razvijamo zato, da svetimo,« je na podelitvi priznanja dejala **Ksenija Jus**.

Vir: www.kombinatke.si

Jože Prepeluh:

Moj spomin na taborišče Rab

Mnogo let je minilo in spet sem se vrnil, kar za tri avtobuse se nas je prišlo poklonit spomenu na vse, ki so za vedno ostali tukaj. Sprašujemo, kje je bil ženski logor, pa nihče ne ve, ne voznik in ne naš vodnik. Saj ni čudno, trava je prekrila vsako sled!

Na spominski proslavi ob 70. obletnici osvoboditve taborišča sem videl grobove, ob njih imena, spominska znamenja, na novo postavljen pano s sliko starega taborišča, poleg pa članke o tem, kaj se je v taborišču Kampor na otoku Rab dogajalo. Na panoju je le slika moškega taborišča, ni pa tudi ženskega, a bi morala biti, da bi obiskovalci vedeli, kaj vse se je tukaj dogajalo. Še vedno me preganja vprašanje, kam so po kapitulaciji Italije odšle ženske iz taborišča. In otroci? Moški smo se v glavnem pridružili partizanom, kaj pa ženske?

Tudi sam sem imel sliko nekdanjega taborišča, a sem jo nekemu posodil in je nikoli več nisem dobil nazaj. Imel sem tudi sliko komandanta taborišča, zagriženega fašista, ki je užival v tem, da je videl ljudi okrog sebe umirati od lakote.

Ko sem gledal ta pano s slikami in besedili, sem v tem videl tudi samega sebe, na vsa vprašanja svojih sopotnikov v avtobusu sem imel odgovor. Vedel sem za grob sedemdesetih umrlih. Vprašali so me, kako vse to vem, pa sem povedal, da sem bil tudi jaz tukaj kot otrok.

Ljudje, ki so prišli sem, niso pozabili svojih bližnjih, iskali so grobove, večina jih ni našla. Tudi sam sem iskal grob svojega soseda, pa ga nisem našel ...

Samo zamižim in se vrnem 70 in več let v preteklost. Danes je tukaj trava in vse poraščeno, jaz pa vidim taborišče in barake, žico okrog taborišča, štiri stražarske stolpe, železna vhodna vrata.

Še vedno sem hvaležen tistim Čabrancem, s katerimi smo se po kapitulaciji skupaj vrnili z Raba na Susak. Tam smo se ločili. Čabrance so odpeljali v bolnišnico, Slovence pa razporedili po enotah. Imeli smo srečo, da smo srečali dva kurirja Prešernove in Cankarjeve brigade in z njima nadaljevali pot v Slovenijo. Ko smo prišli čez hrib do Čabra, smo tam zagledali same porušene in požgane hiše. Pot smo nadaljevali prek Snežnika do vasi Pudob. Pot, ki bi jo ku-

rirja sama prehodila v eni uri, je trajala pet ur, saj številni med nami niso zmogli sami hoditi. Zato so nas borci Prešernove brigade naložili na vozove in nas prek Velikih Lašč in Turjaka odpeljali do Velikega Lipoglava, od koder sem

Jože Prepeluh na Rabu ob 70. obletnici kapitulacije Italije in osvoboditve taborišča

se peš odpravil domov. In takrat sem se vnovič rodil, saj so me imeli doma za mrtvega vse od februarja leta 1943, tako so moji materi povedali tisti, ki so z Raba prišli prej domov.

Interniranci v koncentracijskem taborišču na Rabu smo bili iz Ljubljane in njene okolice, Notranjci, Belokranjci, iz

Jože Prepeluh se je rodil 8. decembra 1926 v Dobrunjah pri Ljubljani. Družina, v kateri so bili štirje otroci, se je takoj pridružila odporu, zato so očeta odpeljali v italijansko internacijo, sam pa je, čeprav še otrok, kot kurir delal na terenu. Sredi leta 1942, ko so Italijani iz vasi odvažali ljudi v koncentracijsko taborišče na otoku Rab, sam sicer ni bil na seznamu, a so domači izdajalci odločili, da mora tudi on v transport. Na Rabu je preživel 14 mesecev. Po vrnitvi je sicer želel v partizane, pa ga zaradi mladosti niso sprejeli, zato pa so ga Nemci odpeljali na prisilno delo v Postojni. Jože Prepeluh, ki bo konec leta dopolnil 90 let, je v Dobrunjah še edina živa pričča medvojnega dogajanja in trpljenja v taborišču Kampor na Rabu.

Loške doline, večina jih je bila iz Čabra na Hrvaškem. Gledal sem ljudi, ki so zaradi lakote začeli hujšati in se je začel boj za življenje. Vsak dan je bilo več mrtvih. Najhuje je bilo, ko so prišli prvi paketi. Tisti, ki paketa niso dobili, so bili obsojeni na smrt. Številni niso imeli doma več svojcev, saj so bili mrtvi, ustreljeni, izgnani, v partizanih, domovi so bili požgani in porušeni.

Vsak sektor je imel svojega vodjo, kapo smo mu rekli, veliko jih je bilo iz naših vrst, tako so pač določili fašisti.

Moj kapo v četrtem sektorju je bil Maks Premrov iz Bele krajine, ki mi je bil kot oče. Veliko sva se pogovarjala, tudi o tem, koliko jih vsak dan umre. Kot kapo je moral vsak dan dežurnemu fašistu poročati o številu umrlih, ta je poročila pošiljal naprej glavnemu komandantu. Ob kapitulaciji je prišel Maks k meni, mi dal roko in rekel: »Pazi, Jože, kako boš hodil domov. Še se bova srečala!« Odšel je k ženi in sinu, ki sta bila v ženskem logorju. Žal se nisva nikoli več srečala in ne vem, kako je prišel z Raba in kakšna je bila njegova usoda. Ko je odšel, sem žalostno zrl za njim, saj sem se počutil povsem samega. Z menoj je ostal Savo Hrast, ki je v taborišču vodil seznam ljudi v tretjem in četrtem sektorju, žal je proti koncu zapisoval samo še imena umrlih. Poslovala sva se četrty dan po kapitulaciji, ko sem sam odhajal skupaj z dvema Čabrancema, ki so jima starši umrli v taborišču. Žal se tudi z njima nisem nikoli več srečal.

Mene so v taborišču porabili za pri-
našanje vode za pitje na deloviščih. To sem izkoristil za to, da sem se na enem delovišču najedel fig in sliv, na dru-■

Slovesnosti na Osankarici in v Slovenski Bistrici

Poklon borcem in partizanskemu zdravniku Slokanu

Čeprav je bilo napovedano slabo vreme, pa je bila sobota, 9. januarja, prijeten zimsko hladen dan in na Osankarici na Pohorju, pri spomeniku pri Treh žebeljih, se je zbrala zavidanja vredna množica ljudi.

Prišli so se poklonit spominu na borce Pohorskega bataljona, ki so 8. januarja 1943 padli v neenakem boju s sovražnikom. Zaradi izdaje je padlo vseh 69 borcev, bork in otrok. Najbolj odmevna je bila smrt Alfonza Šarha in njegovih treh sinov, starih 12, 14 in 16 let. Slavnostna govornica je bila obrambna ministrica Andreja Katič (njen govor je objavljen na spletni strani <http://www.zzb-nob.si/govori2/>), slovesnosti pa so se udeležili tudi predsednik države Borut Pahor, kmetijski minister Dejan Židan in župani okoliških občin.

Večer prej pa so se na prireditvi v viteški dvorani gradu v Slovenski Bistrici poklonili spominu partizanskega zdravnika in ravnatelja Splošne bolnišnice

Zmago Slokar – partizanski zdravnik

Zmago Slokar se je rodil 15. aprila 1915 v številni rudarski družini v Trbovljah. Po maturi leta 1935 se je vpisal na študij medicine, ki ga je končal leta 1941 v Beogradu. 5. januarja 1942 se je zaposlil kot rudarski zdravnik v rudniški bolnišnici v Trbovljah, nato pa je do odhoda v partizane 15. aprila leta 1944 kot zdravnik delal v hrastniški steklarni. Najprej je postal član Kamniško-zasavskega odreda, nato so ga napotili v štab 4. operativne cone, 6. maja 1944 pa so ga imenovali za upravnika partizanskih bolnišnic na Trški gori, a je že 15. junija postal upravnik bolniških postojank P2 na Pohorju in na tem mestu ostal vse do konca vojne.

iz JLA. Vrnil se je v Splošno bolnišnico v Mariboru in se zaposlil kot specialist za rentgenologijo, leta 1953 je postal ravnatelj bolnišnice in leta 1962 še predstojnik rentgenskega zavoda. Leta 1966 je bil zaradi svojega uspešnega dela imenovan za primarija. Umril je leta 1970.

Graditelj bolnišnic na Pohorju

Pod vodstvom Zmaga Slokana je med vojno na vzhodnem Pohorju nastalo več partizanskih bolnišnic. Zaradi strahu pred izdajo so gradili vedno nove manjše bolnišnice ter v njih zdravili in skrivali ranjene borce. Med drugimi je Zmago Slo-

Zdravnika Gregor Pivec (levo) in Elko Borko

kan z ekipo oktobra leta 1944 zgradil bolnišnico Jesen, ki pa je okupatorji niso nikoli odkrili, vse do osvoboditve je ostala nepoškodovana. Danes je obnovljena in priča o težkem, nevarnem in plemenitem delu med NOB na Štajerskem. Dr. Slokan je z ekipo zgradil sedem partizanskih postojank, v katerih se je zdravilo več kot 300 ranjenih partizanskih borcev.

V knjigi *Zmago Slokan, partizanski zdravnik – ravnatelj Splošne bolnišnice Maribor* je življenje tega izjemnega zdravnika podrobno predstavljeno, tako njegove zasluge za graditev in delovanje partizanskih bolnišnic kot tudi njegovo delo v Splošni bolnišnici Maribor. Veljal je za velikega intelektualca in strokovnjaka, hkrati pa je bil topla osebnost, prijeten sogovornik, spoštovan predstojnik in med bolniki zelo priljubljen zdravnik, ga je opisal dr. Elko Borko. Na pristrčni prireditvi v povsem polni dvorani bistriškega gradu je zbrane nagovoril tudi župan občine Slovenska Bistrica dr. Ivan Žagar, pogovor pa so z odličnim pevskim nastopom popestrili mladi pevci podružnice Osnovne šole Antona Ingoliča Zgornja Polskava, ki jih vodi Rebeka Bračič. **19**

Odlične pevke podružnice Osnovne šole Antona Ingoliča Zgornja Polskava

Maribora, Hermana Slokana - Zmaga. Ob predstavitvi knjige z naslovom *Zmago Slokan, partizanski zdravnik – ravnatelj Splošne bolnišnice Maribor*, ki je izšla v sodelovanju med občino Slovenska Bistrica in Medikohistorično sekcijo Slovenskega zdravniškega društva, sta spregovorila upokojeni zdravnik **Elko Borko**, sodelavec Zmaga Slokana, in **Gregor Pivec**, direktor Univerzitetnega kliničnega centra Maribor. Center je nastal na temeljih, ki jih je v mariborskem zdravstvu zgradil prav Zmago Slokan. Predgovor h knjigi je napisal dr. Marjan Žnidarič.

Tukaj je spoznal tudi bodočo ženo Vido Urbanc z Lehna na Pohorju, ki je odšla leta 1944 v partizane in vse do osvoboditve delala kot bolničarka v partizanski bolnišnici Zaklon.

Po osvoboditvi je Zmago Slokan skupaj z ranjenimi borci prišel v Maribor, kjer ga je komanda mariborskega vojnega okrožja imenovala za upravnika vojaške bolnišnice, ki jo je moral najprej ustanoviti in pripraviti za delo v težkih poveljnih razmerah. Januarja leta 1948 so ga imenovali za upravnika glavne armadne bolnišnice v Ljubljani, zaradi boleznih srca pa so ga 31. marca 1950 odpustili

Obnovljena bolnišnica Travni laz na Bohorju

S prostovoljnim delom in dobro voljo

Člani veteranskih in domoljubnih organizacij občine Krško so obnovili partizansko bolnišnico Travni laz na Bohorju.

// PIŠE: **Lojze Štih** // FOTO: **Oto Ivačič**

Partizansko bolnišnico Travni laz so zgradili borci Kozjanske čete leta 1943. Prvič je bila polno zasedena, ko je prišla na Bohor 14. divizija. Že v prvih dneh po prihodu so imele brigade nekaj težkih spopadov z Nemci. V bojih je bilo ranjenih več partizanov. Treba jih je bilo prenesti na varno. Rešitev je bila bolnišnica v Travnem laz. Prenos ranjencev je bil prava kalvarija. Nosači, v glavnem so bili to borci Kozjanske čete, so med podedenimi kamni izgubljali ravnotežje, ranjenci so stokali. Sneg je padal vse močnejše. Po več urah nečloveških naporov so prinesli ranjence do bolnišnice in jih odložili v sneg.

Bolnišnica je bila polkrožen, v breg izkopan nizek prostor, prekrit z neotesanimi smrekovimi debli, zasutimi s prstjo. Prednji del bolnišnice bunkerja je bil zgrajen iz brun. Pograde za ranjence so naredili iz dolgih zbitih količev. Slame na pogradih je bilo malo, tudi odej je primanjkovalo, mraz pa je pritiskal vse

Za delo so poprijeli člani veteranskih društev iz Krškega.

huje. Kuriti niso smeli.

Ob prihodu ranjencev ni bilo v bolnišnici nobene zaloge hrane niti zdravil. Živila so začeli zbirati krajevni aktivisti, pri čemer se je posebno izkazal domačin Alojz Zupanc - Tine. Vodja bolnišnice je bil bolničar Janez Šiško - Ivan. V bolnišnici je oskrboval več težkih ranjencev.

Prve dni je bilo glavno Šiškovo zdravilo čaj iz smrekovih iglic z dodatkom praženega sladkorja. Poleg bolničarja je bolnišnica imela še kuharja, ekonomo in pomožnega delavca. Aprila leta 1944 je bila bolnišnica izdana. Ranjenci so za izdajo izvedeli in se pravočasno umaknili. Nemci so stavbo popolnoma razdejali. Poleg Travnega laza sta bili v bližini še dve bolnišnici. V vseh treh so se zdravili 103 ranjenci, med njimi dva Američana – padalca, Francoz, Avstrijec in Grk.

Leta 1966 so s pomočjo osebja nekdanje bolnišnice našli kraj, kjer je bila stara bolnišnica, in prav tam zgradili nov objekt, enak prejšnjemu. V akciji so sodelovali člani borčevske organizacije, planinskega društva, turističnega društva, mladinske organizacije, šolska mladina in drugi.

Obnovljena bolnišnica Travni laz

Po dobrih dvajsetih letih je bila bolnišnica obnovljena, vendar je narava spet opravila svoje: streha je začela puščati, pozimi je burja nanjo nanese la kupe snega. Stavbo je bilo treba znova obnoviti. Ko je občina na razpisu za sofinanciranje obnove kulturnih spomenikov zagotovila ustrezna sredstva (obnova 2.000 evrov), je akcija hitro stekla. Združili so se Združenje borcev za vrednote NOB Krško, Veterani vojne za Slovenijo Krško, Policijsko veteransko društvo Krško in Slovenski častniki Krško. Strokovna dela je opravil Jože Požun, d. o. o., Senovo, obsežna vzdrževalna dela pa so opravili člani zgoraj omenjenih organizacij.

Bolnišnica je v glavnem obnovljena, nekaj dela je ostalo za pomlad. ■

Škofja Loka:

Visoka priznanja zaslužnim članom ZB

ZB za vrednote NOB Škofja Loka je ob 70. obletnici osvoboditve lani štiri svoje zaslužne člane nagradila s priznanjem ZZB za vrednote NOB Slovenije. Plakete so podelili septembra na spominskem srečanju borcev gorenjskih partizanskih enot na Puču.

// PIŠE: Milena Sitar // FOTO: Andrej Babič

Zlato plaketo za življenjsko delo je dobil **Stane Pečar**. Za njim je 60 let tesne povezanosti z organizacijo, njegov prispevek k njenemu delovanju, predvsem k zgodovinospisju, povezanemu z NOB na širšem škofjeloškem območju, pa je velik. Kot kustos za NOB v Loškem muzeju je podrobno raziskal teren in rezultate objavil v gradivu za topografijo NOB. Pomembno je sodeloval pri nastanku

vodil organizacijski odbor za postavitev spomenika italijanskemu partizanu narodnemu heroju Manfrediju Mazzocci - Tordu. Prav ta spomenik še danes povezuje Vsedrjavno združenje partizanov Italije (VZPI – ANPI) za Gorico in Čedad s škofjeloško Zvezo borcev, zato se vsako leto na začetku julija skupno poklonimo padlim junakom obeh narodnosti. In ker je Stane Pečar tudi pesnik, je bila prenekatera njegova pesem

knjig *Pomniki NOB na Škofjeloškem in Škofjeloško okrožje 1941–1945*. Izčrpno je raziskal domobranstvo, žal pa je velik del zbranega gradiva izgubljenega. Je pa objavljajl številne svoje prispevke v Loških razgledih in Svobodni misli. Veliko je pisal tudi o italijanskih partizanih, predvsem o garibaldincih, ki so se bojevali v njim popolnoma neznanih hribih in gozdovih okrog Blegoša, saj so številni prihajali iz južne Italije. Pečar je

objavljena in recitirana na spominskih prireditvah po vsej Sloveniji.

Zlato plaketo za dolgoletno uspešno delo v Občinski organizaciji ZB NOB Žiri je prejel **Adolf Križnar**, ki že vse življenje izkazuje pripadnost organizaciji ter prispeva k ohranjanju zgodovinskega spomina na NOB in k utrjevanju domovinske zavesti. V upravnem odboru občinske organizacije deluje že

več kot 20 let: opravlja funkcijo blagajnika in vestno pokriva velik del terena, obiskuje ostarele in bolne člane ter pridobiva nove člane. Mlajšim je vzor kot športnik, saj se kljub svojim letom redno udeležuje Partizanskih smučin v Cerknem, 29-krat je prevozil maraton Franja, lani so ga kot najstarejšega udeleženca na svetovnem prvenstvu veteranov v Ljubljani pospremili z besedami: »Med NOB je kot deček vozil v bolnico Franja ranjene partizane, danes pa v njihovo čast sodeluje na dirki za svetovno prvenstvo.«

Srebrni plaketi sta dobila Martina Sedej in Franc Justin. **Martina Sedej** deluje v okviru KO ZB Železniki predvsem na kulturnem področju, in to na način, ki daleč presega krajevni odmev in pomen. Organizira in soustvarja kakovostne programe ob spominskih slovesnostih v Selški dolini ter jih dokumentira z zapisi v krajevnem glasilu Ratitovška obzorja in v Svobodni misli. Veliko pozornosti namenja sodelovanju s Skupnostjo borcev Prešernove brigade na njihovih poteh po Sloveniji, lani je organizirala koncert slovenskih partizanskih in narodnih pesmi ob 100-letnici borca Antona Bušljete - Cveta. S spremno besedo je sodelovala pri ponatisu pesniške zbirke legendarnega komandanta in pesnika Ota Vrhunca - Blaža Ostrovharja, ki jo je Združenje izdalo ob 100. obletnici njegovega rojstva in ob 70. obletnici zmage nad nacizmom in fašizmom.

Franc Justin je bil eden ustanovnih članov Krajevne organizacije ZB na Hotavljah v današnji občini Gorenja vas - Poljane. 16 let jo je vodil in v tem času je bil ob njegovem velikem prizadevanju sredi vasi postavljen spomenik sedemdesetim padlim borcem, talcem in drugim žrtvam nasilja. Vsa leta je skrbel tudi za urejenost spomenika in za vsakoletno pripravo žalne slovesnosti. Navezal je dobro sodelovanje z drugimi organizacijami v kraju in skrbel za ohranjanje zgodovinskega spomina na NOB, kar v spreminjajočih se razmerah ni bilo lahko.

Podeljeno pa je bilo še posebno priznanje ZZB NOB Slovenije praporščaku KO Stara Loka - Podlubnik **Sreču Pirmanu**, ki se redno udeležuje proslav in drugih prireditev s praporom, na leto približno 20-krat. Od leta 2007 je odgovoren za praporščake na slovesnosti v Dražgošah. Šestkrat je prapor Cankarjevega bataljona ponesel na Triglav in takrat je bil ne glede na vremenske razmere vedno na čelu pohodnikov kot vodja. ■

Tradicionalni koncert Partizanskega pevskega zbora

Partizanska pesem kot uvod v praznike

Tradicionalni letni koncert Partizanskega pevskega zbora že nekaj let poteka sredi decembra na Golem pri Igu, kjer mu gostoljubje ponudi Društvo Odmev Mokrca. Koncerta se vedno udeleži veliko poslušalcev in tudi tokrat so do zadnjega kotička napolnili kulturno dvorano gasilskega doma. Ob poslušanju partizanskih in ponarodelih pesmi je uradni del večera hitro minil, nadaljevalo pa se je druženje v prijetnem razpoloženju.

// PIŠE: **Mojca Poredoš** // FOTO: **Jurij Kogej**

Nekdanjo pojočo četo je na oder priklicala partizanska pesem *Hej, brigade*, ki jo je na harmoniko zaigral Val Wostner. Partizanski pevski zbor je ob spremljavi Branka Sladiča na harmoniki in pod vodstvom Antona Zaletela poleg pozdravne pesmi v prvem delu večera zapel tudi pesem *Nismo se uklonili*, ki je že nekaj let neuradna himna društva Odmev Mokrca. Pesmi v prvem delu koncerta so bile posvečene še Ljubljanski brigadi, ki je bila ustanovlje-

je drugi del večera zaokrožil s pesmijo Slavka Avsenika *Slovenija*.

Petje Partizanskega pevskega zbora je s svojim nastopom dopolnil član zbora, dr. Iztok Jan, ki je deklamiral nekaj pesmi iz svoje zbirke. Eno izmed pesmi je napisal in posvetil vasi Golo. Tik pred koncem koncerta sta spregovorila tudi predsednik društva Odmev Mokrca Jurij Kogej in predsednik Partizanskega pevskega zbora Daro Majcen, ki sta se zahvalila prisotnim. Daro Majcen se je v imenu pevcev še zah-

Slovesnost v zaselku Pečki

na na Golem, in komandantu Francu Rozmanu - Stanetu. Koncert je letos zaradi bolezni minil brez dirigenta Franca Gornika, ki ga je dostojno kot dirigent zamenjal pevec Tone Zaletel.

Krajši oddih so Partizanskemu pevskega zboru omogočili domači gosti: Mešani pevski zbor Društva upokojencev Ig pod vodstvom Klemenca Jerinca, ki je zapel štiri pesmi. V svojem nastopu nas je spomnil na ljubezen do domačega kraja, čisto romantično ljubezen, dotaknil pa se je tudi partizanstva in smrti. Pevci so nastop končali nekoliko hudomušno s pesmijo *Čas je, da končamo*. Za njimi je znova nastopil Val Wostner, ki

valil nekaterim posameznikom, ki so pripomogli k uspešnemu delu zbora v preteklem letu. Ob koncu je občinstvo zbor z aplavzom spodbudilo, da so kljub uradnemu koncu nadaljevali nastop in ga sklenili z vsem poznano pesmijo *Hej, brigade*.

Prijetno razpoloženje, ki sta ga s svojim petjem pomagala ustvariti oba zbor, je ostalo v dvorani in spodbudilo k druženju ob prigrizku, ki so ga s skupnimi močmi pripravili člani društva Odmev Mokrca. Posebna zahvala ob tej priložnosti gre Minki Nagode, ki je kot vsako leto za pogostitev spekla številne sladke dobrote.

Danilo Škorja,
borec:

Koncert je bil odličen, vesel sem, da sem prišel. Tukaj sem spet srečal znane in meni drage ljudi, kar je tik pred prazniki zelo prijetno. Pogosto se udeležujem slovesnosti in proslav, tudi na Golem sem že bil.

Tone Zaletel,
pevec, tokrat v
vlogi dirigenta:

Zaradi bolezni našega dirigenta Franca Gornika sem se kot pevec naenkrat znašel v povsem drugi vlogi, a v zboru nismo imeli nikogar, ki bi prevzel dirigentsko mesto, pa sem to storil jaz. Ni bila lahka naloga, zato se zahvaljujem vsem članom zbora, da smo s skupnimi močmi izpeljali koncert, našemu dirigentu pa seveda želimo, da se čim prej vrne med nas.

Jurij Kogej,
društvo Odmev
Mokrca:

Partizanski pevski zbor že nekaj let pripravi svoj letni koncert tukaj pri nas pred koncem leta, na kar smo v društvu Odmev Mokrca ponosni. Naši krajani iz podmokrških vasi se vedno odzovejo v velikem številu, pridejo pa tudi od drugod, na primer iz Ljubljane. Kot vidite, je bila tudi noč dvorana povsem zasedena. Koncertu vedno sledi

Bili smo na prireditvah

Tradicionalno srečanje v Jajcu

»Jugoslavija je bila najlepša, najbolj poštena in najbolj demokratična!« Te besede je bilo v Jajcu, rojstnem kraju Jugoslavije, slišati tudi letos. Jugoslavije ni več, še vedno pa živi povezanost med jugoslovanskimi narodi, čeprav imajo zdaj vsak svojo državo.

// PIŠE: **Tilka Bogovič** //

To je v pozdravnih besedah poudaril tudi gost delegacije ZZB za vrednote NOB Slovenije, predstavnik Zveze vojnih veteranov Ruske federacije, generalporočnik Aleksander Kravčuk, ki ga je spremljal Oleg Kalinin, tajnik te zveze. V naši delegaciji sva bila predsednik Zveze Tit Turnšek in Tilka Bogovič, članica predsedstva. Pred slovesnostjo v dvorani Muzeja Avnoja, kjer so se pred 72 leti jugoslovanski narodi odločili za skupno pot, so vse delegacije položile vence in se poklonile spominu na padle borce.

Razpoloženje med obiskovalci je bilo posebno. Prišli so iz vseh krajev nekdanje skupne države, med njimi tudi več kot 300 Slovencev. S seboj so pripeljali veliko dobre volje, smeha, pesem in harmoniko. Zaplesali so kozarsko kolo in

z veliko dobre energije v svet poslali sporočilo vsem tistim, ki znova načenjajo svetovni red in mir, da so še ljudje, ki želijo dobro vsem, ki želijo živeti v miru in ustvarjati tam, kjer so. S podobnimi besedami je na začetku slovesnosti pozdravil navzoče tudi ravnatelj muzeja Mirsad Duranović. Da letos sicer slavimo 70. obletnico konca druge svetovne vojne, da pa fašizem še zdaleč ni premagan, je v svojem govoru poudaril tudi dr. Bakir Nakaš, predsednik sabora BiH. Najbolj vznesene pa so bile besede Borisa Petkovića, glavnega tajnika gibanja YU Center Tito iz Beograda. Naperi borcev, njihova življenja, žal niso bili dovolj, da bi se kolo zgodovine vrtelo samo naprej – fašizem in nacizem nam spet grozita, le da veliko bolj zahrbtno kot pred 72 leti. Na srečanju delegacij zvez borcev in antifašistov po slovesnosti so te znova potrdile pripravljenost podpreti vsa gibanja proti fašizmu, ki se širi po svetu.

Bili smo na Kadinjači

Na Kadinjači v Srbiji stoji mogočen spomenik z grobnico junakov, borcev Delavskega bataljona, ki so padli 29. novembra 1941, ko so varovali umik vrhovnega štaba in partizanske bolnišnice iz Užiške republike prek Zlatibora v Sandžak.

// PIŠE: **Aleksandra Jankovič** //

300 užiških obrtnikov, delavcev in borcev Posavskega odreda je poskušalo ustaviti pritisk veliko številnejše nemške 342. divizije, ki je prodirala iz Bajine Bašte. V neenakovrednem boju so padli skoraj vsi. »So vedeli za Termopile ...?« sta se v umetniškem programu spraševala recitatorja. Užičani so ponosni na 67 dni Užiške republike, edinega svobodnega ozemlja v takratni okupirani Evropi, in na junaštvo borcev, ki jih je v boju proti fašizmu in nacizmu vodila misel, da je »za obrambo svojega mesta, svojega domačega praga in svobodo, v kateri bodo živeli njihovi potomci, vredno žrtvovati tudi življenje«.

V nedeljo, 29. novembra, je bil čudovit zimski dan. Poleg državnih zastav Srbije, jugoslovanskih trobojnic s peterokrako zvezdo in proletarskih zastav so se na Kadinjači vili tudi prapora ZB za vrednote NOB iz Pirana in originalna bojna zastava 20. udarne brigade Garibaldi italijanskih partizanov. V imenu piranske organizacije ZB in italijanskega ANPI-ja smo se spominu padlih poklonili tudi z vencema. V delegaciji smo bili Monique in Diego Verzeznassi, člana ANPI iz Vidma, Luka Čibej in Sonja Francič iz Pirana in podpisana.

Na Kadinjačo smo potovali skupaj s predstavniki Sabora iz kantona Sarajevo, s katerimi že nekaj let sodelujemo. Ogledali smo si spominski muzej, potem pa smo bili v Užicu gostje na tovariškem druženju, ki ga je pripravilo tamkajšnje združenje borcev in antifašistov. Tovariši, ki so nas toplo sprejeli, so nas povabili na slovesnost ob 75. obletnici Užiške republike prihodnjo jesen. Pravzaprav pa nas je prijetno presenetil že sprejem na bosansko-srbski meji: ker je bila naša delegacija dobesedno mednarodna – v njej smo bili Francozinja, Italijan in trije Slovenci – so nas prisrčno pozdravili in dejali, da je to, kar počnemo, prav in da bi se morali narodi v današnjih časih še bolj povezovati.

Ob obletnici igmanskega marša

Ta konec tedna bo na Igmanu pri Sarajevu potekala pomembna slovesnost, na kateri se bodo spomnili 74. obletnice slovitnega pohoda čez to planino, znamenitega igmanskega marša.

// PIŠE: LXXX

Samo iz Slovenije je na pot že krenilo več avtobusov, na njih so pohodniki, ki nameravajo prehoditi del te poti, pa tudi tisti, ki poti (več) ne zmorejo, gredo pa tja zato, da se spomnijo nečloveških muk, ki so jih pretrpeli borci, tudi zelo veliko Slovencev, med 19-urnim pohodom v tisti usodni noči s 27. na 28. januar leta 1942. Med udeleženci bodo številni člani Društva za ohranjanje spomina na pohod po poti 14. divizije iz Laškega, ki tesno sodelujejo z borci in antifašisti iz Bosne in Hercegovine. Med obiskovalci pa bo znova tudi 85-letni Albin Pibernik, upokojeni pilot iz Ljubljane in najmlajši udeleženec igmanskega pohoda leta 1942.

Le 11 let je bil star Albin, ko je skupaj z mamo Julko in očetom Albinom pred 74 leti doživel najhujšo noč v svojem življenju in nekaj dni pozneje še usoden udarec: v bolnišnici v Foči je namreč za posledicami ozeblin umrla njegova mama. Albin se je slovesnosti udeležil že lani. Nagovoril je več sto udeležencev in požel izjemno zanimanje za svojo pripoved in spomine. Albin Pibernik je namreč eden redkih živih pričevalcev o nastanku Prve proletarske brigade v Rudu, katere najmlajši član je bil skupaj starši in je osebno poznal skoraj vse najpomembnejše osebnosti jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske, vključno z Josipom Brozom Titom, ki je Albina, pretresenega zaradi mamine smrti, v Foči za nekaj mesecev vzel pod svoje okrilje. Tito je bil namreč zelo dober prijatelj Julke Pibernik, spoznala sta se v Moskvi kot člana Kominterne.

Albin Pibernik starejši se je rodil leta 1905 v Šmarci pri Kamniku, že leta 1931 je kot delavec v Železarni na Jesenicah postal član Komunistične partije Jugoslavije. Tam je spoznal domačinko Julko, napredno žensko z Javornika, s katero sta se leta 1930 poročila, leto pozneje se jima je rodil sin Albin. Julka, s partizanskim imenom Anica, je bila članica KPJ in je leta 1935 za dve leti odpotovala v Moskvo. Oče je ostal na Jesenicah, sina, starega komaj štiri leta, je pustila pri svoji starejši sestri, ki je bila poročena v Avstriji.

Ob okupaciji so družino Pibernik skupaj s številnimi drugimi izselili v Pribički Kiseljak pri Užiški Požegi v Srbiji. Tam je že obstajala slovenska kolonija, saj je bilo veliko Slovencev izseljenih, in oče je postal predsednik te kolonije. S prihodom prvih partizanov pa so vsi vstopili v Ivaniško četo. »Mene so starši vzeli s seboj. Bil sem zelo živahen otrok, vse me je zanimalo, poslušal sem, kaj se odrasli pogovarjajo, veliko sem bral – mama je imela veliko knjig o zgodovini ruske partije, pa sem tudi to bral. Mama, ki se je s Titom poznala iz Moskve, je velikokrat omenjala 'Starega', in jaz sem ga poznal samo pod tem imenom. Vem pa tudi, da se je srečevala z njim. Šele pozneje sem ugotovil, da je to v resnici Tito.« se še vedno spominja Albin. V Užicu je Tito mami svetoval,

Z lanskoletne slovesnosti na Igmanu: Danilo Škorja, Albin Pibernik in Izidor Čebren (Foto: arhiv SUBNOR BiH)

naj sina kje pusti, saj otrok ne spada na fronto, a mama je bila neomajna: »Mali ide bolje od nas,« je odgovorila in tako je bila tema končana, 11-letni Albin pa je ostal med borci.

Na začetku novembra leta 1941 je bil v Užicu ustanovljena slovenska partizanska četa, ki je štela 25 slovenskih borcev. Njen namen je bil zbrati Slovence po Srbiji in jih pritegniti v boj proti okupatorju. Njen komandant je postal Albin Pibernik, njegova žena Julka pa je prevzela partijsko delo. Zaradi močnega pritiska sovražnikov pa so se sredi decembra leta 1941 partizanske čete čez Zlatibor umaknile proti tromeji Bosne, Srbije in Črne gore in tako so se borci

vseh treh republik znašli v vasi Rudu. 22. decembra je bila tam ustanovljena Prva proletarska brigada kot prva redna enota jugoslovanske vojske. V njej so bili tudi vsi trije člani družine Pibernik. Brigado je vodil Koča Popović, politkomisar je bil Filip Kljajič - Fiča. Ob njenem nastanku je bil prisoten tudi Tito.

Zaradi hudega pritiska sovražnih enot se je brigada odločila za premik skozi Podromanijo proti Han Pjesku, Vlasenici in Pjenovcu. 21. januarja 1942 so Pibernikovo četo, ki je branila položaje pri železniški progi pri Pjenovcu, presestili sovražniki na smučeh, oblečeni v bele pelerine, borci so utrpeli hude izgube. Pibernik, ki se je umikal zadnji, je bil hudo ranjen, v brigadi je padlo več kot 60 najboljših borcev, med njimi številni slovenski. To je bila prva velika tragedija Prve proletarske brigade.

Zaradi vse močnejšega sovražnikovega pritiska je brigada nadaljevala pot čez Sarajevsko polje proti planini Igman, saj drugam ni bilo več mogoče. Pri –30 stopinjah in v visokem snegu so slabo obuti, lačni in prezeblji borci gazi-

li v hrib. Ker so si nekateri pri prehodu kanala pri Rajlovcu zmočili noge, se je zgodila strašna tragedija na Igmanu, saj so jim mokre noge v tistem strašnem mrazu zmrznile. Pod vrhom Igmana so prišli do koč, v kateri je gorel ogenj, in čeprav jim Koča Popović ni dovolil k ognju, so nekateri vseeno šli, tudi Julka Pibernik. Ko pa so sezuli zmrznjene čevlje, so jim noge strašno otekle, na okončinah se je nabirala voda, hoditi sploh niso več mogli. Mnogo jih je umrlo na gori, drugi v osvobojeni Foči, kamor so jih prepeljali z vprego in sanmi in nato z vlakom do Foče. Tudi Julka Pibernik je umrla zaradi gangrene po amputaciji nog. ■

Postojna:

Prvo soboto v decembru smo v postojnski krajevni organizaciji Zveze borcev za vrednote NOB pripravili slovesnost, na kateri smo se poklonili desetim umrlim članom, čestitali letošnjim jubilarantom in sprejeli 41 novih članov. Med nami je bil tudi župan Igor Marentički. Članica gibanja Puntarji Tina Žigon je v svojem pozdravu poudarila, da vse, kar je človek vedel, ustvaril in gradil, zaman, če tega ne prenese na novo generacijo. Zaman je tudi, če nove generacije ni naučil, naj vse to neguje, brani in plemeniti naprej. Slavnostni govornik je bil član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije **Milan Gorjanc**. V kulturnem programu so sodelovali članice Ženske vokalne skupine

Vanda Križaj iz Orehka, harmonikar Kristjan Arh iz Glasbene šole, Ela Obreza iz OŠ Miroslava Vilharja, recitirala pa sta Jožica Perenič s Prestranka in Igor Rojc iz Sežane. Program je vodila Katja Vuga.

Predsednica krajevne organizacije ZB **Bruna Olenik** je spomnila na številne prireditve in dogodke, ki jih je pripravila ZB Postojna v iztekajočem se letu. »Spomladi, ko sneg skopni, obiščemo spomenike, pregledamo, ali so poškodovani, jih očistimo, da so urejeni v pomladnem soncu. Redno obiskujemo naše člane v domu starejših, s tem jim polepšamo dan, saj smo jim hvaležni za njihov prispevek v NOB in v povojni obnovi porušene domovine,« je med drugim poudarila.

V aprilu je ZB Postojne pripravila proslavo v Črni jami v spomin na pogumne partizane, ki so 23. aprila 1944 zažgali sovražnikov bencin v Postojnski jami. 4. julija, na nekdanji praznik, dan borca, so v parku pripravili lepo obiskano slovesnost, septembra pa še proslavo na Mačkovicu, ki je bila posvečena humanosti in tovarištvu med NOB, ko so na vozovih vozili ranjene partizane s Primorskega na partizansko letališče v Nadlesk, od tam pa z letalom v osvobojeno italijansko mesto Bari na zdravljenje. »Bili smo tudi na raznih partizanskih proslavah od Dražgoš prek Trsta, Lipe, Kumrovca, Tolmina do Kučibrega. Tudi praznik dan žena smo lepo organizirali. V vse to smo vložili veliko truda, pa tudi iskrenega tovarištva in spoštovanja vrednot NOB,« je poudarila predsednica.

Bruna Olenik je opozorila, da je bila potrebna velika zavzetost članstva, da je organizacija pridobila tako veliko novih članov. »Bodimo ponosni na vse svoje matere, očete, dede in nonote ter na aktiviste, kurirje, kmečke ljudi po vaseh, ki so s hrano in zavetjem po domovih pomagali partizanom, da so nam priborili zlato svobodo. Številni so umirali na pragu težko priborjene svobode, zato ohranjajmo spomin nanje, ki niso mogli izsanjati svojih sanj,« je še poudarila Bruna Olenik.

B. O. Foto: **Milan Murovec**

Ela Obreza je zbrane navdušila z recitacijo Kajuhove pesmi.

Ribnica:

Združenje borcev za vrednote NOB Ribnica je konec novembra lani pripravilo spominsko slovesnost ob 72. obletnici smrti Antona Majnika. Anton Majnik je bil pred drugo svetovno vojno učitelj v Ribnici, kamor se je zatekel kot primorski emigrant in tigrovec, ko se je umaknil fašističnemu nasilju. Ob začetku druge svetovne vojne, po razpadu Jugoslavije, sta se na poti domov na Primorsko k njemu zatekla Danilo Zelen in Ferdo Kravanja. Prišla sta iz policijske konfinacije Kraljevine Jugoslavije v Srbiji. Takratne oblasti so ju zaprle na zahtevo Italije, ker so ju obtoževali sodelovanja pri diverzijah na železnici na meji Italije s takratno Nemčijo. Italijanski okupator je vse tri

dobro poznal. Skupaj z Majnikom so se skrili v gozdarski koči na Mali gori, kjer pa so bili izdani in so doživeli spopad. Majnik se je rešil in zatem organiziral Ribniško partizansko četo. Padel je v Ribnici ob vpadu skupine Nemcev in domobrancev iz Kočevja. O tej priložnosti je o Majniku spregovoril **Franci Zajc**, predsednik KO ZB Ribnica, ki se mu zahvaljujemo za ohranitev Majnikovega spomina.

Lucijan Pelicon

Nemci pri Orehku:

Na Nemcih pri Orehku v občini Cerkno je bila 26. decembra lani zdaj že tradicionalna spominska slovesnost ob 73. obletnici prvih padlih partizanov na Cerkljanskem. Na večer pred božičem 1942 je šest partizanov obkolilo kar 200 okupatorskih vojakov. V hudem boju so padli štirje: Bogdan Jeram - Roman, doma s Krtečen, Gabrijel Pajntar - Slavko, doma iz Orehka, Valentin Eržen - Osvetnik, doma z Nemcev, in Peter Čelik - Zajčev, doma z Reke, ki je bil smrtno ranjen. Rešila sta se komaj 17-letni Gabrijel Peternelj - Jelko, doma iz Planine pri Cerknem, in mitraljezec Taras, doma iz Gorenjske, ki je bil v bitki ranjen.

Letos se je spominske prireditve, ki jo pripravlja domačin Jože Jeram, član ZZB iz Cerknega, udeležilo več kot 300 ljudi. Slavnostni govornik je bil član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, **Milan Gorjanc**. Opozoril je na pomanjkanje enotnosti v Sloveniji, pa tudi na to, da so država in naši politiki čedalje manj samostojni. V kulturnem programu so sodelovali učenci iz OŠ NOB iz Cerknega, ženska pevska skupina Iris z Bukovega, Marjetka Popovski iz Kopra in igralec Iztok Mlakar, poseben pečat pa sta dali prireditvi

tudi spominski partizanski četi – Duletova in Novomeška. Med udeleženci prireditve so bili predstavniki ZZB iz vse Slovenije, predstavniki Zveze ko-roških partizanov iz Pliberka ter predstavniki Zveze slovenskih častnikov in veteranov. Posebej pa so bili toplo sprejeti borci: trije borci prekomorskih brigad: Izidor Čebren, Osvald Močnik - Valdi in Danilo Škorja ter partizanski poveljnik Franc Sever - Franta in eden najmlajših partizanov, Radovan Hrast.

Del prireditve je bil tudi letos že peti pohod po poti cerkljanskih borcev. Udeležilo se ga je približno 150 pohodnikov. Po prireditvi je sledilo še pri-jetno tovariško druženje v koči LD Otavnik.

A. J. Foto: **Bojan Jeram**

Prevoje v Zgornjem Tuhinju:

Že štirinajstič so zadnje decembrsko nedeljo pri spomeniku na Prevojah v Zgornjem Tuhinju počastili spomin na 192 padlih borcev NOV, na parti-zanskega zdravnika dr. Petra Držaja in vodjo ameriške misije pri IV. opera-tivni coni, kapetana Charlesa Fisherja. Tradicionalne spominske prireditve,

ki sta jo pripravili občinska organizacije ZZB za vrednote NOB Kamnik in krajevna organizacija ZZB za vrednote NOB Tuhinj, se je udeležilo veliko krajanov iz Tuhinjske doline in članov veteranskih organizacij iz kamniške in komenske občine. Med udeleženci so bili tudi Marjan Šarec, župan občine Kamnik, Ladislav Lipič, predsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo, ki je bil tudi slavnostni govornik, veleposlanik ZDA v Sloveniji Brent Hartley, poslanec Matej Tonin in številni drugi.

Po položitvi skupnega venca k spomeniku padlim je udeležence slove-snosti najprej pozdravil župan Marjan Šarec, nato pa je spregovoril ameriški veleposlanik Brent Hartley, ki je poudaril pomen partizanskega boja in so-delovanja z zavezniškimi vojaki, med katerimi so bili tudi njegovi sorodniki, za zmago nad nacističnim okupatorjem. **Ladislav Lipič**, predsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo, je v svojem nagovoru najprej na kratko ori-sal zgodovinske dogodke pred več kot sedmimi desetletji v Tuhinjski dolini pod partizansko Menino planino in se dotaknil aktualnega dogajanja. Po-leg častne enote Slovenske vojske je na slovesnosti sodelovala partizan-ska enota Kulturno-zgodovinskega društva Triglav, katere najmlajša članica Mina je v kulturnem programu, ki ga je občuteno povezovala Barbara Božič, tudi recitala. Z bojnimi pesmimi so nastopili pevci Moškega pevskega zbo-ora Solidarnost iz Kamnika.

Besedilo in foto: **Franc Svetelj**

Celje:

Združenje borcev za vrednote NOB in Društvo pohodnikov Stari pisker Celje sta organizirala dve prireditvi v spomin na 71. obletnico osvoboditve poli-tičnih zapornikov Starega piskra, ko je šest aktivistov Osvobodilne fronte celjskega okrožja v noči s 14. na 15. december 1944 izvedlo drzno akcijo v Celju, trdnjavi nemškega okupatorja na Štajerskem, in iz zaporov rešilo prib-ližno 300 zapornikov kot talcev, ki so bili namenjeni streljanju.

Na spominski akademiji, ki so jo pripravili 11. decembra lani pred polno veliko dvorano Narodnega doma v Celju, je bil slavnostni govornik **dr. Mar-jan Žnidarič**, zgodovinar in predsednik Združenja borcev za vrednote NOB iz Maribora. Opisal je vzroke in posledice osvoboditve zapornikov ter pozi-

Pohodniki na cilju, med njimi drugi z desne Ivo Grobelnik, prvi z desne Janez Oman, predsednik društva pohodnikov Stari pisker

tivne odmeve akcije v okupirani domovini. O akciji je bil posnet tudi film Stari pisker, ki ga z velikim zadovoljstvom prikazujemo šolski mladini v Celju.

V kulturnem programu so nastopili učenci in učenke Osnovne šole Lava, pevke in pevci Pevskega društva upokojencev Celje, zborovodja Milan Kasesnik in pevci Okteta 9 z vodjem Gregorjem Delejo, ki so zape-li nekaj pesmi s svoje zgoščenke Svoboda. Prireditve je povezovala Marijana Kolenko, dolgoletna voditeljica te prireditve, pred njo pa smo delegacije položile cvetje in svečke na dvorišču Starega piskra, kjer so streljali talce.

Dan pozneje, v soboto, 12. decembra, pa smo v organizaciji Društva pohodnikov Stari pisker uspešno izvedli pohod po poti osvo-boditeljev od Celja do Šmartnega v Rožni dolini. Udeležilo se ga je več kot 200 pohodnikov, ki so na sklepni prireditvi na dvorišču Osnovne šole v Šmartnem z navdušenjem poslušali edinega še živečega udeleženca osvoboditve **Ivana Grobelnika**. Ta je spregovoril tudi o svojem odhodu v partizane, v Zidanškovo brigado.

Udeleženci akademije in pohoda smo se s ponosom in besedami zahvale spominjali odmevne akcije mladih aktivistov OF v letu 1944 in se tudi s tem poklonili spominu na leto 1945, na veliko zmago nad nacifašizmom pred 70 leti in s tem na položitev temeljnega kamna za današnjo svobodno Republiko Slovenijo.

Marijan Petan

Hrastnik, Kočevska Reka:

5. novembra lani je povsem poln avtobus članic in članov Združenja borcev za vrednote NOB Hrastnik obiskal Kočevsko Reko in okolico. Ob prihodu nas je sprejel Franci - Frenk Šega, predsednik ZB NOB Kočevska Reka, ki nas je

Marjan Žnidarič, govornik na slavnostni akademiji

tudi popeljal po tem območju. Ogledali smo si film o nekdanj zaprtem območju Gonenice, Kinološki vzrejni center RS z demonstracijo psov vodnikov in njihovih trenerjev, obiskali smo Spominski park osamosvojitve. Globoko v spominu pa nam bosta ostala ogled Taborske stene in pripoved tovariša Frenka o dogodku, ki se je tukaj zgodil 24. julija leta 1942. Tovarišu Frenku se zahvaljujemo za čudovit dan, ki smo ga preživeli v tem delu Slovenije, in za njegovo zanimivo vodstvo, ponos, pokončnost in odkrito besedo.

Ljubica Oberčkal

Medvode:

Tako kot v prejšnjih letih je tudi v sredo, 30 decembra lani, ob 16. uri organizacija ZB za vrednote NOB Medvode pripravila spominsko slovesnost v opuščeni gramozni jami na Svetjah, v kateri je nemški nacistični okupator na silvestrovo leta 1943 sadistično postrelil 25 talcev. Minilo je že 72 let od tega tragičnega dogodka, ko človek po toliko letih težko sprejme dejstvo, da je le človek lahko tako krvoločna zver, kot so to bili zločinski nemški

tujci v času druge svetovne vojne pri nas. Ti so si pri nas, v naši slovenski deželi, dovolili pobijati ljudi v tuji deželi. A žal se je to zgodilo na dan, ko si normalni ljudje sežemo v roke, si želimo zdravja, ljubezni in v tistem času nedvomno tudi miru in končanja vojne.

Talci so bili ljudje iz različnih krajev Slovenije in zamejstva, zaporniki, pripeljani iz Begunj, ki so tukaj v Medvodah dobili strel v glavo. O tem je na spominski slovesnosti spregovoril **Matevž Barle**, sekretar Združenja ZB za vrednote NOB Medvode. Vreme je omogočilo številno udeležbo na slovesnosti. Za kulturni program so poskrbeli recitatorja iz KUD Pirniče in KUD Medvode, Orkester godbe na pihala ter Lovski pevski zbor, oba iz Medvod.

Vladimir Bertonec Foto: **Matevž Jekler**

Radomlje:

V soboto, 9. januarja 2016, se je ob spomeniku NOB v Rudniku pri Radomljah zbralo veliko število krajanov, pripadnikov veteranskih organizacij s prapori in občinskih vodstev iz kamniške in domžalske občine na tradicionalni slovesnosti v počastitev spomina na 6. januar 1945, ko je na pragu svobode pod streli nemškega okupatorja padlo 30 borcev NOB. Spomin na te dogodke so prišli obudit tudi člani Kulturno-zgodovinskega društva Tri-

glav in častna enota območnega združenja slovenskih častnikov Domžale. Poseben pozdrav so udeleženci namenili domačinu, 91-letnemu Vinku Žebovcu, nekdanjemu borcu Šlandrove brigade in dolgoletnemu praporščaku, imena njegovih dveh padlih bratov so tudi napisana na spomeniku.

Ker je organizacija prireditve kot vsako drugo leto tokrat pripadla kamniški občini in Zvezi borcev za vrednote NOB Kamnik, je bil slavnostni govornik **Igor Žavbi**, podžupan občine Kamnik. Orisal je zgodovino tragičnih dogodkov v rudniških bunkerjih pred 71 leti in postavitev leta 1960 ter lansko obnovo spomenika NOB. Spomnil je tudi na boj za osamosvojitve Slovenije pred 25 leti. V programu, ki ga je vodila Barbara Božič, so učenci Osnovne šole Marije Vere z Duplice s pesmijo in recitacijo predstavili svoj pogled na naše boje za svobodo in preživetje. Splet partizanskih pesmi pa so dodali pevci moškega pevskega zbora Solidarnost iz Kamnika, ki so ga končali kot vedno, z znano Mihelčičevo Domovina naša je svobodna...

Besedilo in foto: Franc Svetelj

Ruše:

Lani 23. decembra je Gimnazija in srednja kemijska šola iz Ruš na letnem prizorišču pripravila proslavo ob dnevu samostojnosti. Eno izmed številnih, vendar posebno, predvsem zato, ker je vsem sodelujočim uspelo pripraviti praznik pravega domoljubja; pa tudi zato, ker je bila prireditev srednješolska. Prav mladim domoljubne vzgoje hudo primanjkuje.

Ravnatelj Marjan Kukovič je ob 25. obletnici plebiscitarne odločitve za samostojno državo poudaril pogum in samozavest, ki smo jo Slovenci izkazovali skozi vso zgodovino: od kmečkih uporov, Maistrove vojske, slovenskih partizanov do odločilne skupne volje, da vzamemo svojo usodo v svoje roke in svobodno Slovenijo ubranimo tudi z orožjem.

Na proslavi, ki jo je vsebinsko pripravila profesorica slovenščine Metka Volmajer, pri organizaciji pa ji je pomagal pomočnik ravnatelja Samo Robič, so mlade navdušili pevci Pevskega zbora Slave Klavora iz Maribora pod vodstvom profesorja Sama Podbrežnika. Slava Klavora je bila 20-letno

dekle in je, kot je v nagovoru poudaril ravnatelj, poosebljala junaški upor proti okupatorju in njegovemu poskusu izbrisati Slovenijo z zemljevida in iz zgodovine. Mlada upornika sta bila tudi Bojan Ilich, ki je tri dni po Hitlerjevem obisku Maribora zažgal nemške avtomobila v Volkmerjevem prehodu; in seveda Kajuh, pesnik upora in maturant mariborske gimnazije. Prav mladi so dojeli usodnost tistega časa. In njihovi nasledniki so z navdušenjem pritegnili pesmi o legendarnem komandantu slovenske vojske Stanetu in 14. diviziji.

Dijaki so zavzeto spremljali tudi recitacije sošolcev Mihaele Hajšek, Roka Beguša, Brine Jakopič, s harmoniko pa je prireditev popestril še dijak Ivo Godina.

Saša Jankovič

Sveta Ana nad Ložem:

V sredo, 13. januarja 2016, smo pri Sveti Ani nad Ložem izkazali čast in spoštovanje padlim in ubitim borcem Notranjskega odreda NOV in POS, ki so na pragu svobode in osvoboditve domovine izpod nacističnega jarma darovali svoje življenje. 13. januarja leta 1945 so namreč domobranci 47. čete

Rupnikovega bataljona napadli speče borce prve in tretje čete Notranjskega odreda. V boju je padlo 16 borcev in domačin Žnidaršič. 16 borcev pa so domobranci ujeli in jih odpeljali v Cerknico, kjer so naslednji dan dva ustrelili, preostale pa predali Nemcem. Slavnostni govornik na letošnji prireditvi je bil zgodovinar **dr. Martin Premk**, v kulturnem programu pa so sodelovali: Ženski pevski zbor Jasna, Tone Šepec, Magda Mlakar in Pihalni orkester Kovinoplastika Lož.

Svojevrsten opis napadov na čete Notranjskega odreda na Glini 3. januarja in pri Sveti Ani je bahavo opisal nekdanji poveljnik enote iz 47. čete 2. udarnega – Rupnikovega – bataljona Slowenische Landeswehr – Slovenskega domobranstva, kar vzbuja zlasti pri mlajši generaciji dvome in

zmedo. Rupnikov udarni bataljon je bila tedaj formacija pod neposrednim vodstvom SS-višjega skupinskega vodje in generala policije Erwina Roessenerja, sicer komandanta 18. nemškega vojnega okrožja. Akcije na Glini in Sveti Ano je opisal mag. Ivan Korošec v knjigi *Moja dolina*. Omenja, da so bile akcije izvedene kot odgovor na ponujeni amnestiji vlade NKOJ Tito - Šubašič 15. septembra 1944 in 15. januarja 1945. Amnestiji sta podprla predsednik londonske vlade Winston Churchill in jugoslovanski kralj Peter II. v Londonu. Ponujeno roko sprave so odbili tudi z vrsto akcij za uničenje NOG in za učvrstitev nacistične genocidne politike nad slovenskim narodom. V okviru tega so začeli čiščenje moštva v vseh enotah Slovenskega domobranstva, uvedli so obvezne tečaje nemškega jezika za vse uradništvo in nemško korespondenco v vseh domobranskih enotah. Iz učnih načrtov so odstranili vse, kar je obravnavalo novejšo zgodovino Slovencev, iz slovenščine pa dela pisateljev in pesnikov z domoljubno vsebino, npr. Finžgarjev roman *Pod svobodnim soncem*, Gregorčičevo *Soči*, dela pisatelja Franceta Bevka idr. Dogovarjali so se celo za vključitev Provinc Laibach – Ljubljanske pokrajine v Paveličevo Nezavisno državo Hrvaško. S silovito zagnanostjo pa so se lotili čistke prebivalcev, ki so podpirali OF in bili njeni člani, najprej v tistih krajih, kjer so imeli stalno kontrolo, nato pa z vdori in obračunavanjem s prebivalstvom na osvobojenem ozemlju. V ta namen so organizirali okrajne in občinske narodnostne odseke pri upravnih enotah za obveščevalno službo, to je terensko obveščevalno službo (TOS).

Omenjeni akciji sta zelo odmevali v domobranskih vrstah. Generalni inšpektor Slowenische Landeswehr – Slovenskega domobranstva, general Rupnik, je domobrance 47. čete obiskal 15. januarja na Rakeku, jih pohvalil in nagradil s cigaretami. Poveljujoči višji skupinski vodja SS in general policije Erwin Roessener pa je dal še posebno pohvalo, prebrano v vseh enotah slovenskega domobranstva, ter jih več odlikoval in povišal v višji čin. Med odlikovanimi je bil tudi poveljnik Ivan Korošec za akcijo na Glini, kjer so pobili sedem partizanskih borcev in prignali kolono 16 ujetih partizanov v Cerknico. Partizani so morali korakati v dvojni vrsti s harmonikarjem in partizanko na čelu.

Vse akcije so domobranci imeli za domoljubna dejanja, čeprav je šlo samo za del slovenskega okupiranega ozemlja – žal pod komando SS. Hodili so mimo Križne jame, ki je bila upodobljena na domobranski znamki z napisom: Ljubljanska pokrajina – Provinz Laibach in z nominalo 5 centezimov.

Tone Avsec Foto: **Danijel Divjak**

Štorje pri Sežani:

V osrednji dvorani v Štorjah pri Sežani je 17. januarja potekala spominska slovesnost v spomin na 15-letnega partizana Kosovelove brigade Marjana Štoka, doma iz Proseka, ki so ga nemški okupatorji januarja 1944 ujeli v bližini Štorij, ga vso noč mučili in zasliševali, nato pa zjutraj obesili na drog ob glavni cesti. Domačine so nagnali gledat mrtvega partizana v opomin, kaj se bo zgodilo vsakomur, ki bo sodeloval s partizani. Komemoracija poteka vsako leto in je postala tradicionalna oblika srečevanja slovenskih in zamejskih rodoljubov, ki skupaj sestavijo kulturni program. Prireditelji slovesnosti so bili Sekcija Vsedržavnega združenja partizanov Italije (VZPI - ANPI) Prosek - Kontovel, Krajevna skupnost Štorje, Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Štorje in Vrhe ter Občinski odbor Zveze borcev za vrednote NOB Sežana. Številne udeležence sta pozdravila podžupanja občine Sežana in podpredsednica ZZB NOB dr. Ljubica Jelušič in predsednik občinskega odbora ZB NOB Sežana Bojan Pahor. Slavnostna govornica je bila **Barbara Ferluga**, podstarosta oziroma podpredsednica tabornikov rodu Modrega vala iz Trsta in Gorice. Zbrane je navdušila s svojim optimizmom, energijo in zavezo vrednotam, ki so združevale partizane in prebivalce Primorske v boju proti fašizmu in nacizmu. Med udeleženci sta bili podpredsednica VZPI - ANPI Stanka Hrovatin in predsednica Krajevne skupnosti Štorje Ivica Podgoršek. V kulturnem sporedu so nastopili: domači sekstet Štorski kosi in recitator Bojan Podgoršek, ki je prebral svojo pesem *Nema pripoved*, zamejski soorganizatorji pa so nastopili z Ženskim pevskim zborom Prosek, Moškim pevskim zborom Vasilij Mirk in proseško godbo na pihala. Delegacije so položile vence k spomeniku padlim in talcem iz Štorij ter k spomeniku Marjanu Štoki. Na koncu prireditve je iz grl vseh udeležencev zahrumela primorska himna *Vstajenje Primorske*.

Foto: **Henrik Sturman, Primorski dnevnik**

Tisje:

Na dan pred božičem so na Tisju nad Litijo počastili spomin na obletnico bojev 2. štajerskega bataljona in legendarnih borcev Franca Rozmana - Staneta, Dušana Kvedra - Tomaža in Petra Stanteta - Skale z vojaki nemške okupatorske vojske. Ti so se na božični večer leta 1941 spopadli z okupatorji in jim prizadejali velike izgube. Prireditve, ki jo tradicionalno pripravlja ZZB za vrednote NOB Litija Šmartno, se je tudi tokrat udeležilo veliko ljudi, v kulturnem programu so nastopili člani Partizanskega pevskega zbora in recitator Zlatko Zavrl, slavnostni govornik pa je bil podpolkovnik Franc Kalič, poveljnik 10. pehotnega polka SV. Slovesnosti se je udeležil tudi edini še živeči borec te bitke, Ivan Benedik - Matiček.

Foto: **Breda Bizilj**

Promocija Slovenije

Med novoletnimi prazniki so nas navduševali naši smučarski skakalci. Če sem natančen, posebno sta blestela brata Prevc. Verjetno ni državljana, ki ne bi bil ponosen na doseženi rezultat. Pa še nekaj me je osebno najbolj navduševalo: imata Elanove smuči. Na zmagovalnih stopničkah so kraljevale elanovke. Zame izjemni in nepopisno lepi občutki. Na čeladi napis Gorenje in seveda napiši tudi drugih prestižnih slovenskih blagovnih znamk. Kako sem se pred časom vedno veselil tudi uspehov Tine Maze! Po drugi strani pa sem bil neizmerno žalosten, ko je naša odlična slovenska smučarka smučala s švicarskimi smučmi. Seveda so mi razlogi za to popolnoma jasni, vendar tako pač razmišljam.

Nostalgija za svetovno znanimi slovenskimi izgubljenimi podjetji je v meni velika. Zaradi prostorske omejenosti jih seveda ne morem naštevati. Želim pa opozoriti slovenske ljudi, kaj vse zmoremo in znamo, pa brez hvalisanja in bahavosti, da se razumemo. Hkrati pa ne moremo mimo tistih, ki jim je uspelo ves dolgoletni trud, velik ugled, znanje, ki se je desetletja uspešno nabiralo in gradilo, v tako kratkem času po osamosvojitvi Slovenije popolnoma izničiti, tudi uničiti in pokrasti. Oh, kako sem tako naiven, da tega ne razumem in ne morem dojeti! Zato je razočaranje Slovencev neizmerno. Patriotizem sta pokopala korupcija in pohlep po denarju in oblasti. Ugled pa ne nazadnje prinašajo tudi nekateri politiki. V mislih imam dva finančna ministra, ki sta bila deležna priznanja na evropski ravni, pokojni dr. Bajuk in dr. Mramor.

Zunaj meja Slovenije nam glede promocije dobro kaže. Veliko teže nam gre na domačem političnem področju. Neki kvazi »domoljubi« so poskušali zažgati knjigo o nekdanjem predsedniku RS Milanu Kučanu, ki jo je napisal priznani zgodovinar dr. Božo Repe. Takšna gnusna dejanja nam zagotovo niso v ponos. Zagotovo bomo na tretjem programu nacionalne televizije spet gledali redne nadaljevanke iz Državnega zbora. Izredne seje, za katere bodo predloge vlagali poslanci SDS in NSi, se bodo vrstile iz dneva v dan kot po tekočem traku. Polpretekla zgodovina bo spet dobila svoje mesto, čas in prostor. Znani nakladači in demagogi bodo spet prišli na svoj račun, pa tudi kakšen minister bo interpeliran. Nekaj je pač treba početi, po navadi in največkrat tisto, kar

pač znajo in za kar so usposobljeni. Ali imajo od tega država in ljudje kakšno korist, pa jim je figo mar.

Ko sem članek naslovil o promociji Slovenije, sem imel v mislih tudi promoviranje nekdanjega predsednika RS dr. Danila Türka ob kandidaturi za generalnega sekretarja Združenih narodov. Vsekakor izjemna funkcija v svetovnem merilu, za Slovenijo še kako pomembna. Resnično bedno gonjo proti njemu, ki jo vodita stranki SDS in NSi, združeni kot vedno, je vredna vse obsodbe. Iz naftalina bodo vlekli drugorazredno temo o Hudi jami, podpirati domače izdajalce pa je prvorazredna sramota, očitali mu bodo odlikovanje na predlog veteranskega združenja Sever pokojnemu Tomažu Ertlu in še na kupe druge nesnage. Če me spomin ne vara, je nekdanji predsednik tudi član društva generala Rudolfa Maistra. Bojim se, da se zaradi tega ne bi lotili celo Maistrovih borcev.

Srečko Križanec, Štore

Na Bledu ringaraja, čez njive pa ograja

Na svetu ni lepšega kraja, ah, daleč je, daleč ograja! Nič nimam proti športno in promocijsko naravnemu veselju na Bledu. Skoraj šest tisoč ljudi si je seglo v roke za nekaj dobrega. Sklenili so človeški, s pozitivno energijo izpolnjen objem okrog našega bisera. In cilj? Kajpak, začinjjen precej (veliko)slovensko: vpis v Guinnessovo knjigo rekordov! In glej, glej! Ob naših olimpijcih je bil (kot običajno) komaj opazno prisoten skromen, naiven in preprost človek iz ljudstva – predsednik naše države.

Niti z besedico pa ni bil omenjen neki drugačni slovenski »objem«. Tam daleč nekje, na mejah slovenske domovine, se na 150 kilometrih razteza čudna naprava, ki ji (po prvem ministru tudi drugi ministranti) rečejo tehnična ovira. Na njenih ošiljenih žiletkah so se že porezale ali umrle nemočne živali, ob njeni grozljivi prisotnosti in simbolični predstavnosti pa poštenega človeka spretletava srh. In samo po sebi se postavlja tudi vprašanje iz mišnice: bo tudi ta »ogreja« vpisana v Guinnessovo knjigo?

Več kot šest tisoč ljudi je podpisalo zahtevo, da se bodeča žica odstrani. Ne vem,

ali so med podpisanimi tudi naši olimpijci, gotovo pa ni predsednika države. On je namreč vrhovni poveljnik Slovenske vojske, ki nam z bodečo »žico svobode« ograjuje domovino. Domnevno po nareku Bruslja oziroma Nata. Je na pomolu kakšna nova »mramorjanska« nagrada?

Res, primerjava obeh dogajanj se konča nenavadno: na Bledu ringaraja, čez njive pa ograja! Se prefinjena demagogija oblastnikov že (uspešno?) preveša v odkrito ignoranco in zavajanje?

Radivoj Pahor, Renče

Poreferendumsko razmišljanje

Od referendumu je minilo že kar nekaj časa, pa se marsikdo med nami še vedno sprašuje, v katerem stoletju živimo in kakšna je to demokracija, ko je mogoče glasovati proti ljubezni in enakopravnosti vseh ljudi. Predlagatelj tega absurda so naši politični desničarji, leva stran politike pa se je spet zelo medlo odzvala na to kršitev človekovih pravic. Ampak to je na žalost stvarnost današnje slovenske politike, ki ni zmožna treznega premisleka in odgovornega odločanja, in zato tako kočljive zadeve, kot so človekove pravice manjšin, prepušča v presojo ljudstvu namesto strokovnjakom.

Predvsem pa je obsojanja vredna slovenska Katoliška cerkev s škofom Zoretom na čelu, ki je duhovnike pozval, naj s cerkvenih prižnic vernike prepričajo h glasovanju proti. Kot slišim, je šlo tudi tako daleč, da so ljudem grozili, da bodo storili smrtni greh, če se odločijo drugače. Vrh Cerkev, ki naj bi temeljila na božji zapovedi o ljubezni do bližnjega, se je odločil, da bo nastopil proti tej ljubezni do sočloveka le zato, ker nekdo občuti ljubezen do človeka »napačnega« spola. Pri svojih 93 letih se spominjam svojih mladih let, ko so nas pri pouku učili, da je Jezus pozival ljudi: »Ljubite se med seboj!« Po začetku pontifikata zdajšnjega papeža Frančiška smo pričakovali, da se bo Katoliška cerkev spremenila, saj se je papež zavzel za vrnitev k temeljem krščanske vere, obsodil je bogastvo in samopašnost cerkvenih veljakov, izrazil je razumevanje za različnost ljudi. Zato je

razočaranje še toliko večje.

Žalostno je, da po referendumu tako med nami živijo drugorazredni državljani in drugorazredni otroci. In zakaj? Nikomur ne bi bilo nič odvzeto, nihče ne bi bil za nič prikrajšan, le nekaj naših sodržavljanov bi dobilo vse tiste pravice, ki jih mi drugi uživamo že ves čas. Sprašujem se, zakaj so otroci gospoda Primca več vredni kot otroci, ki že živijo v istospolnih družinah. Ali se bo gospod Primc, ko mu bo to politično koristilo, spravil še na enostarševske družine, saj tudi v teh družinah otroci ne živijo skupaj z mamo in očetom? Pri mojih letih se še spominjam, kako zaničevani so bili nezakonski otroci tako od družbe kot predvsem od Cerkve. Ali se vračamo v tiste mračnjaške čase?

Rezultat vsega skupaj je spodbujanje nesoglasja in nerazumevanja med ljudmi, kar je zelo slaba popotnica za našo družbo ob začetku novega leta.

Ivan Urbančič, Mirna

Vrednote

Živimo v času propada vrednot, v katerih smo rasli, zrasli in se razvili. Propada tistih vrednot, v katere smo živo verjeli in bili pripravljene zanje veliko žrtvovati, tudi življenje. Veteranov v naših vrstah je vsak dan manj, z njimi pa ugašajo tudi njihove vrednote. Tiste vrednote, ki so zaznamovale tisti čas in jasno zarisale razliko med domovino, bojem za njeno svobodo in razčlovečenjem, h kateremu sta silila fašizem in nacizem ob pomoči zapriseženih domačih izdajalcev. Vrednote, za katere so umrli borci Pohorskega bataljona, v katere so verjeli naši talci, vrednote, kot je bolnica Franja. Vrednote povojne zagnanosti v obnovo do tal porušene domovine. Vrednote neuklonljivosti in privrženosti, zaradi katerih so nam zavidali tako na vzhodu kot na zahodu in nam hkrati kazali svoje spoštovanje. Vrednote v blagovnih znamkah, s katerimi smo osvajali svet in ki so druga za drugo klonile pod škornjem novodobnih pohlepnežev. Vrednote, ki so bile trn v peti hegemonizmu v obeh blokkih takratne hladne vojne in ki jih je bilo treba uničiti, odstraniti, zaznamovati, inkriminirati, lustrirati.

Ko smo se jim odrekli, je tekla kri. Povsod po Balkanu. In na površje so prišle druge vrednote. Te, ki veljajo danes, so

plod sprevrženosti in nizkotnosti tistih, ki bi jim morali najbolj zaupati; tistih, ki so nepošteno razgrabili in uničili vse, kar smo ustvarili. Nekoč vrednote naše mladosti, kot so poštenje, tovarštvo, odgovornost, spoštovanje dela, ustvarjanja, so zdaj zaničevane, nekatere celo z zakonom prepovedane. Grešniki na najvišjih položajih v politiki in upravi se požvižgajo na poštenje, odklanjajo vsakršno odgovornost za svoje početje. Spisali in sprejeli so takšne zakone, ki so jim tudi omogočili vsakršne goljufije, korupcijo in bogatenje. Živijo v svojem svetu, ki je svetlobna leta daleč. Dejansko ne čutijo odgovornosti za nečednosti, ki jih vsakodnevno počnejo, in so globoko užaljeni, ko jim predstavijo dokaze njihovega nepoštenja. Za svet zunaj njih jim ni mar.

Le tako tudi lahko razumemo lahkotnost Bavčarja, ki je z nepremišljenimi potezami uničil celotno primorsko gospodarstvo in spravil ob kruh številne družine. Le tako lahko razumemo presenečenje in sprenevedanje Mramorja, ko je denar odvezel študentom, da si je lahko napolnil svoj žep. Lahko razumemo predsednika, ki je do konca verjel propadlemu gradbenemu baronu. Koliko je on dobil, si lahko samo predstavljamo, če je njegova tajnica dobila vilo in sanjsko posojilo! Vpogled v dejansko stanje pa banka lahko tudi pred sodniki skrije pod plašč varovanja osebnih podatkov. Lahko verjamemo sodnikom, da oprostijo očitno korupcijo, ki so jo obsodili v sosednji Avstriji in so to isto korupcijo obsodili v daljni Finski. Lahko verjamemo sodnikom, da raje pustijo primer zastaranju, kot da bi se zamerili. Vse to bo narod plačal. Iz svojih žepov. Zato ne smemo dovoliti, da bi vrednote naše mladosti šle v pozabo. Zanje se moramo boriti in jih znova uvesti. Kot je napisal Kajuh: »Veš, mama, lepo je živeti, toda za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!«

Zoran Markuža, Ankarana

Domoljubi in voluharji*

Nedavno me je v tujini tujec, sicer prijatelj mojega sorodnika, spraševal, kaj se dogaja v Sloveniji. Najbolj me je presenetilo to, da ve o naši državi več kot jaz. Vedno sem bil vdan domoljub in moram priznati, da me je danes sram.

Ko smo praznovali obletnico osamosvojitve, sem ugotovil, da si ne znam odgovoriti na številna vprašanja: totalna razprodaja državnega premoženja in suverenosti, predsednika vlade in države se ne zmenita za zaslužjevanje naroda; pravna država (kaj je že to?) pa deluje po »banana« standardih. Pa koliko lepih besed smo slišali v številnih govorih, katerih pomen se v hipu izgubi v vetru! Gospodje, ki so dobro poskrbeli zase, nam zdaj sadijo umetne rože, ki vse bolj smrdijo.

Pravijo, da imamo parlamentarno demokracijo: štiri leta imajo prav eni, štiri leta drugi. Rezultati so enaki, država pa vsak dan bolj tone v pogubo. Najbolj odgovorni skrbno ščitijo plenilce bank in državnega premoženja. Očitno se je v parlamentu priboril zakon, ki elitam omogoča zakonito plenjenje. Čeprav se ve, kdo in kaj je »plemenito« škodoval domovini, se volivci ne naučimo ničesar. Na volitvah jim dajemo glasove podpore, potem pa tarnamo in preklinjamo izvoljene. Če se v tem, kar pišem, motim, mi naj, prosim, nekdo pojasni, ali so tisti, ki so plen izropane države spravili v tujino – domoljubi!

Pri državnem kriminalu nas preganjajo celo bratski sosedje Hrvati, s katerimi izgubljam sodne spore na vsej fronti. Kot domoljuba me je pošteno sram, čeprav sem osebno kriv le toliko, da sem naše izvoljence podprl na volitvah.

In kaj sem odgovoril tujcu, ki pozna Slovenijo kot vse manj ugledno državo? Glede na to, da pozna našo državo, o kateri pišejo tudi mediji in jo označujejo, da se nagiba k nacifašizmu, sem mu odgovoril, da gre za brezvestno kliko potomcev poražencev v drugi svetovni vojni. Tisti, ki bi morali stvari urediti, pa se obnašajo kot zdravniki, ki brez odgovornosti pišejo napačne diagnoze.

In gospodje: brez nacionalnega ponosa tudi titule, ki si jih pišete pred svoja imena, kot so dr., mag., ing., prof. in podobno, zvenijo vse prej kot pozitivno. Država pa ne najde in ne najde rešitve. Seveda je nikoli ne bo našla, saj jo išče na napačnem mestu.

Jože Bračun, Artiče

*Voluharji so živalce, ki jih ne vidiš, delajo pa veliko škodo.

*Če ne veš,
bilo je nekoč ...*

Italijanska vojaška oblast je že v letih 1940–1941 s posebnimi pozivi klicala k orožju primorske fante in može, pred tem jih je pošiljala tudi v Abesinijo, za »laško« zmagajo. Med drugo svetovno vojno sta tako italijanska kot nemška okupacijska vojska izkoristili mile zime za lov na partizane in aktiviste OF na terenu. Požigali so slovenske vasi, jih obstreljevali s topovi, pobijali in zapirali ljudi, vas Dražgoše je najbolj znana. Le kdo si v tako hudih razmerah ne bi želel miru, a svoboda je bila izbojevana šele čez dolga dolga leta! Po Italiji je bila poražena tudi Hitlerjeva soldateska, vztrajali so le še Japonska ter številni nekdanji fašistični in nacistični pomagači in skrivači po jugoslovanskih in slovenskih gozdovih, ki so se bojevali proti komaj nastali jugoslovanski državi.

Veliko je o tem in o delovanju sovražne emigracije iz tujine, ki je želela preobrat v novi Jugoslaviji ter prikriti svoja nečedna dejanja med vojno v Jugoslaviji in Sloveniji, opisanega v knjigah. O tistih, ki so se bojevali proti novi državi Jugoslaviji, pa je mogoče prebrati tudi v knjigi dr. Martina Premka Matjaževa vojska. Vsakdo, ki ga to zanima, ima na voljo dovolj gradiva.

Janko Mlakar, Tolmin

*Ne mara Cerkev pričevanja
zgodovine:*

*gozdovi širni, zlati dvorci, dragotine,
opoj denarja, čar bogatih zapuščin –
vse je vrelec grešnih podkupnin!
Le Cerkev ve, zakaj parola večna
»Daj in dam« tako ljudem je všečna,
da nikoli in nikdar ne mine ...*

Edo Tomc, Radovljica

Zgodbe o Dobrijah in Dobrčanih

Nabernikovi, po domače Blatnikovi

Dobrije so manjša vasica ob reki Meži nizvodno od Raven na Koroškem. Nekdaj gručasta vasica je danes vaška skupnost, ki gnezdi med Sveto Nežo - Koroškim Selovcem, Brdinjami in Tolstim Vrhom.

// PIŠE IN FOTO: **Miroslav Paškvan** //

Tukaj je spomenik častniku Franju Malgaju, saj je tu kraj njegove tragične smrti. Skozi čas se podoba kraja spreminja, a ostajajo spomini ljudi, ki so morali nekdanje zapustiti domove, prvič takoj po prihodu Nemcev v Mežiško dolino, drugič pred koncem vojne, ko je ranjena zver še bolj grizla ...

V zgodbah sem zapisal pripovedovanja še zadnjih živčih ljudi iz teh časov, saj se generacija, ki je najbolj čutila grozodejstva vojne, poslavlja.

Domačija pri Blatniku

Na hišni številki Dobrije 1 je dom Jožeta Nabernika, ki ga kličejo Pepi, domačija ima domače ime Pri Blatniku, saj naj bi se eni od prejšnjih lastnikov pisali Blatnik.

Oče Jože Nabernik je prišel s Šentprijmoža nad Muto in si z ženo Emo ustvaril dom. Imela sta osem otrok. Bil je Malgajev borec, borec za severno mejo, kmetijo je podpirala gostilna. Leta 1941 ob prihodu Nemcev so se umaknili v hrib k sosedu Spodnjemu Lečniku. Spomnijo se, kako so jugoslovanski vojaki v obupu razstrelili železniška mostova pri kinodvorani in pri Pandelu.

Sorodnica je bila poročena z znanim partizanom Šarhom na Pohorju, sestra pa je skupaj s sosedo Erno Štraser odšla v partizane. Strica so že imeli v taborišču v Dachauu, vedeli so, da so pod budnim očesom Nemcev. In res, Nemci so prišli 2. decembra leta 1944 s tovornjaki in naložili vso družino – najmlajši otrok je bil star šest let, dovolili so jim vzeti s seboj samo nujna oblačila. Odpekljali so jih v dravograjske zapore, od tam pa z vlakom v Beljak, kjer so v barakarskem naselju preživeli tri tedne. Potem so jih odpeljali na Bavarsko, v mesto Alttoeting, ki je bilo središče za oskrbo nemških ranjencev s fronte. Nastanjeni so bili v kloštru, vsi sposobni za delo so

morali delati: oče je postal komunalni delavec, mama je pomagala v kuhinji, sestra v tekstilni tovarni, druga sestra pa je bila dodeljena nemški družini za pomoč v gospodinjstvu. Tukaj so srečali kar precej ljudi iz bližnjih domačih krajev: Črnjanov, družino Zdovčevih iz Kotelj ... Oče je pomagal družini tako, da je pobiral konjski gnoj z ulic in ga vozil bližnjim kmetom, ti pa so mu dali nekaj hrane ...

Družina je tukaj ostala vse do konca vojne, do prihoda Američanov. Konec aprila leta 1945 so se podali domov: najprej z vlakom do Celovca, potem pa nekaj časa peš, pa spet z vlakom do

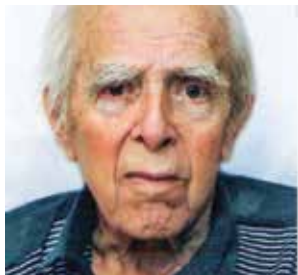

Dravograda. Prespali so kar v čakalnici železniške postaje, drug dan so prišli do Beganta na Otiškem Vrhju in do sorodnikov Pernat; mama se je skrivala z otroki v kleti. V okolici so še potekali srditi boji, tako da niso mogli v Mežiško dolino. Sledil je umik v Pameče in čez nekaj dni, ko so se razmere umirile, končno domov. Dom pa je bil izropan, še vedno je bilo tudi nevarno, saj so v okolici še potekali boji. Pojavljale so se različne vojaške skupine, ki so silile v Avstrijo.

Pri znancih so našli svoji dve kravi, nekaj živil so jim podarili sosedji in začelo se je novo življenje, ki ni bilo brezskrbno, a bila je svoboda. Prišla je obvezna oddaja in še marsikaj hudega, a družina in z njo domačija sta zaživeli in preživeli do današnjih dni!

Adolf Straka

Septembra smo se v Ljubljani poslovili od Adolfa Strake, ki je umrl v svojem 91. letu. Komaj 17 let mu je bilo, ko so ga Nemci prisilno mobilizirali v nemško vojsko, in šele na ruski fronti se je izkazalo, da kot češki državljani sploh ne bi smeli biti vpoklicani. Njegov oče je bil namreč Čeh, in čeprav je živel v Sloveniji in so bili otroci rojeni tukaj, so imeli po očetu tudi češko državljanstvo. A med vračanjem iz Rusije je padel v ujetništvo ruskih partizanov, tukaj pa se je prijavil v enoto pretežno slovenskih ujetnikov, ki so sestavljali prvo enoto narodnoosvobodilne vojske, ustanovljeno v Sovjetski zvezi. S to enoto se je nato čez Ukrajino in Romunijo skupaj z Rdečo armado vračal proti domovini. Sodeloval je pri osvobojanju Srbije, bojeval se je na sremski fronti in je kot tankist s svojo enoto po vrsti bojeval sredi leta 1945 pri Sedlarjevem znova prišel na slovensko ozemlje.

Po osvoboditvi je ostal v vrstah jugoslovanske armade, a je v temačnih časih okusil še štiri leta povojnih čistk in zaporov, kar pa ga ni zlomilo. Z ženo Pavlo, prav tako borko in taboriščnico, sta si končno ustvarila miren dom. Zaposlil se je v Litostroju in tam preživel vso aktivno delovno dobo

do upokojitve. Ves čas pa je sodeloval v najrazličnejših humanitarnih projektih in v borčevski organizaciji predvsem za Bežigradom v Ljubljani. Kot tajnik Skupnosti borcev brigad in enot, ustanovljenih v ZSSR, ki je šele v 90. letih dobila svoj domicil v Celju, je neutrudno skrbel za korespondenco in organizacijo vsakoletnih srečanj v Sedlarjevem.

Tone Vrhovnik Straka

Florijana Rejc

Na Žalah smo se 25. novembra poslovili od Florijane Rejc, rojene Špringer, borke Prešernove brigade. Rodila se je 23. januarja leta 1920 v Clevelandu v Ohiju v ZDA. V domovino se je s starši vrnila leta 1926 v Stražo pri Novem mestu. Leta 1940 je prišla v Ljubljano in se zaposlila v Pivovarni Union. Takoj se je vključila v delavsko gibanje in nato v organiziran upor. S sodelavci so zbirali denar, sanitetne potrebščine in prenašali orožje za partizane. To delo je opravljala vse do aretacije 6. marca leta 1943. Odpeljali so jo v zapore ljubljanskega sodišča, kjer je bila obsojena na dosmrtno ječo in nato pomiloščena na 15 let zopora. Po izreku sodbe so jo odpeljali v italijanske zapore, najprej v Koper, nato v Trst, Benetke in na koncu v Perugia. Iz Italije se je vrnila decembra leta 1943 in še isti dan odšla v Prešernovo brigado, kjer je bila dodeljena v 2. bataljon 3. čete. V bitkah na Gorenjskem (Stepnik v Selški dolini) so jo 28. aprila 1944 ujeli in jo odpeljali najprej v Begunje in nato v taborišče v Nemčiji, kjer je dočakala svobodo. V domovino se je vrnila junija leta 1945.

Čez težke ovire in skozi hude življenjske preizkušnje jo je življenje popeljalo do lepe in srečne starosti. Čeprav rojena v tujini, je s starši in sestro kmalu prišla v domovino, ki jo

je spoštovala in zanjo veliko žrtvovala. Boj je ni strl, niso je strla ujetništva, iz katerih se je vrnila polna vneme in energije, s katerima je nadaljevala življenjsko pot kot zavedna Slovenka. Nikoli ni gledala le nase, vedno je skrbel za druge. Pomagala je, kjer je bilo treba, in sodelovala v številnih družbenopolitičnih organizacijah, predvsem v Rdečem križu in Zvezi borcev. Nikoli ni pozabila na družino in prijatelje, ki so ji stali ob strani. Tudi zadnja leta, med njenim bivanjem v Domu starejših občanov Fužine, smo uživali v njeni nalezljivi življenjski sili, včasih skriti za razposajeno pikrostjo.

Jožefa Malus

Marjan Pogačnik

Novembra smo se poslovili od Marjana Pogačnika, člana ZZB za vrednote NOB Pivka. Antón Marij Pogačnik se je rodil 21. februarja 1919 na Mišačah pri Kropi v občini Radovljica. Po osnovni šoli v domačem kraju je odšel v srednjo meščansko šolo v Škofjo Loko in nato na trgovsko učiteljsko šolo v Ljubljani. Po končanem šolanju je dobil mesto administratorja v nadzorništvu proge na Gorenjskem. Ob nemški zasedbi Gorenjske je bil okupatorju sumljiv zaradi članstva v organizaciji Južni sokol. Aretirali so ga in konfinirali v delovne enote nemškega rajha v Leipzigu. S pomočjo sestre Ivanke mu je uspelo pobegniti v partizane. V Prešernovo brigado 9. korpusa je vstopil 28. decembra leta 1943. V propagandnem odseku je deloval kot dopisnik in informator. Pozneje je bil imenovan za referenta za kulturo v Vojkovi brigadi. Aprila leta 1945 je šel z 9. korpusom proti Trstu, med osvobojanjem tega mesta pa je bil ranjen. 31. decembra 1945 je bil demobiliziran s činom kapitana. Za zasluge med NOB je dobil medaljo za hrabrost in red zaslug za narod tretje stopnje.

Po nalogu direkcije za železnice, ki je takrat imela sedež v Pivki, je postal komandant železniške linije za Primorsko in Istro. Ob delovnih obveznostih je deloval tudi v raznih društvih. V Pivki si je leta 1949 ustvaril družino z Mirko Srebot s Kala. V zakonu sta se jima rodili hčeri Mirjam in Ksenija. Po končanem študiju ob delu na Višji upravno-pravni šoli v Ljubljani je postal vodja splošne službe pri Sekciji za vzdrževanje prog Postojna. Pred upokojitvijo je bil direktor Stanovanjskega sklada Jugoslovanskih železnic s sedežem v Postojni. Marjan Pogačnik je bil izredno iskrih in dinamičen človek, zato je bil tudi nenehno vpet v družbeno in politično življenje našega kraja. Od leta 1946 je deloval v Zvezi borcev in bil tudi njen tajnik, bil je še v Zvezi rezervnih starešin, v SZDL, v Društvu upokojencev, v Sindikatu železnic in v drugih ljubiteljskih združenjih.

Andrej Žele

Ludvik Mlinarič - Ivanov

Sredi novembra lani smo se na pokopališču Dol pri Hrastrniku družina ter najožji svojci in prijatelji poslovili od prvoborca in nosilca partizanske spomenice 1941 Ludvika Mlinariča - Ivanova.

Rodil se je 9. septembra leta 1921 v vasi Prapretno v občini

Hrastnik v delavski družini, ki je štela šest otrok. Po končani osnovni šoli se je leta 1936 zaposlil v Steklarni Hrastnik, kjer je delal tri leta. Bil je član Sokolskega društva v Hrastniku, kjer je poleg telovadbe igral tudi v društvenem orkestru. Kot dober glasbenik se je vključil v Rudarsko godbo na pihala. To mu je omogočilo, da je dobil delo v Rudniku Hrastnik, in sicer v zunanjem obratu. V Sokolskem društvu in med godbeniki Rudarske godbe se je nacionalno ozaveščal.

Ob okupaciji Jugoslavije se je Ludvik Mlinarič - Ivanov kmalu povezal s člani odbora OF in se že 4. novembra leta 1941 pridružil borcem NOV. Bil je borec Prvega štajerskega bataljona, v katerem je že leta 1942 postal komandir voda prve čete. Izkušnje in pogum, ki jih je pokazal pri izvajanju akcij bataljona, so ga privedli v zaščitno enoto komandanta glavnega štaba NOV in PO Slovenije Franca Rozmana - Staneta, ko je ta organiziral partizanske enote na Dolenjskem in Štajerskem. V drugi polovici leta 1942 in do sredine leta 1943 je opravljal naloge političnega delegata samostojnega voda minerjev, ki je imel nalogo rušiti proge in komunikacije na železniški progi od Zidanega Mosta do Maribora. Oktobra leta 1943 je bil imenovan za politkomisarja prve čete Vzhodnokoroškega bataljona, februarja 1944 pa je prevzel naloge politkomisarja prvega bataljona Pohorske brigade Miloša Zidanška. V tej brigadi je bil tri mesece komandant četrtega bataljona.

Vse močnejše delovanje okupacijskih enot in na drugi strani velik pritok novih borcev v enote NOV sta zahtevala hitro organizacijsko in tudi kadrovsko reševanje v enotah NOV. V teh razmerah je bil Ludvik Mlinarič - Ivanov zaradi

svojih bogatih izkušenj dodeljen v štab brigade, kjer je deloval vse do osvoboditve, ki jo je doživel v Ljubljani. Za uspešno in pogumno opravljanje zaupanih mu nalog je bil na zboru Zidanškove brigade na Dolenjskem 14. oktobra 1944 odlikovan z redom hrabrosti, ki mu ga je podelil komandant glavnega štaba NOV in PO Franc Rozman - Stane.

Takrat je postal tudi nosilec partizanske spomenice 1941 in bil povišan v čin kapetana. Poleg tega je bil nosilec številnih drugih visokih partizanskih odlikovanj.

Po osvoboditvi je Ludvik Mlinarič - Ivanov ostal v službi v JLA. Dvakrat so ga poslali na šolanje za častnike v Sarajevu in Beograd in tako si je s šolanjem pridobil čin majorja. Službene dolžnosti so ga vodile po več mestih Slovenije in Jugoslavije. V letu 1962 je bil povišan v čin podpolkovnika, leta 1965 pa je izpolnil pogoje za upokojitev. Po upokojitvi se je zaradi šolanja hčere naselil v Zagrebu, kjer je 11. novembra lani v starosti 95 let umrl. Njegova želja je bila, da ga pokopljejo v domačem Hrastniku.

Jože Zorčič

Julka Avguštin

Konec julija nas je za vedno zapustila Julka Avguštin, Šuštarjeva Julka z Zgornje Dobrave pri Kropi. Bila je dolgoletna članica krajevnega odbora ZB za vrednote NOB, tovarišica in zanimiva, iskrena prijateljica, ki je znala prisluhni sogovorniku.

Rodila se je 10. februarja leta 1928 na Mišačah kot edinka materi gospodinj in očetu Andreju Volku, ki je družino pre-

življal z delom na železnici. Družina se je pozneje preselila v lastno hišico na Zgornjo Dobravo, od koder je bila 5. decembra 1941 tako kot večina dobravskih družin izseljena v nemško taborišče. Tam je Julka – takrat še slabotno, nedoraslo

dekle – morala trdo delati na eni od nemških kmetij. Po vrnitvi v porušeno domovino je sodelovala v delovnih akcijah po vsej nekdanji domovini in se nato zaposlila, najprej v Jugobruni v Kranju, nato v Iskri Otoče, večino let vse do upokojitve pa je bila zaposlena v kontroli Iskre Lipnica. V

zakonu z Ivanom je rodila dva otroka: hčer Vando, ki je zadnja leta mamu oskrbovala, in sina Romana, njegove zgodnje smrti zaradi nesreče v gorah ni mogla nikoli preboleti.

Julka je delovala v več društvih: v krajevnem odboru Rdečega križa, v Društvu izseljencev, predvsem pa v KO ZB NOB Dobrava - Kamna Gorica, kjer je dolga leta sodelovala pri pripravi komemoracij in s sočlani vzorno skrbela za urejenost krajevnih spominskih znamenj.

Draga naša Julka, zelo te bomo pogrešali!

Mira Hladnik,

v imenu članov KO ZB NOB Dobrava – Kamna Gorica

Ladislav Ferfolja - Lado

Le nekaj dni po svojem 90. rojstnem dnevu se je za vedno poslovil naš član Ladislav Ferfolja - Lado. Ob jubileju sem z njim opravil pogovor, takole mi je pripovedoval: »Na svet sem privekal kot dvojček z bratom Slavkom v železničarski družini v Novem mestu. Družina je bila liberalna, otroci smo sledili očetu pri njegovih prepričanjih. Naselje železničarske kolonije je v Novem mestu ležalo na levem breku Krke, nad jezom in žago. Otroci smo imeli veliko prostora za svet otroških iger in kopanje. Po končani meščanski šoli sem šel v uk za ključavničarja, vendar ga nisem končal, ker sem s šestnajstimi leti postal borec 2. bataljona Tomšičeve brigade. Pozneje sem kot ponosen partizan postal mitraljezec. V času nenehnih premikov, bojov, hladu, mokrote in lakote sem trpel, vendar nisem nikoli razmišljal, da bi bilo lahko drugače. Zavedal sem se, da je edino boj proti okupatorju pravilna pot, da ohranimo svoj jezik, kulturo in domovino.

Trikrat sem bil ranjen. Prvič se je to zgodilo v bližini Ra-

keka, nato v bojih za Graho-vo, ko sem skočil v bunker in s pištolo streljal na nemškega oficirja. Takrat mi je iz gornjega dela bunkerja domobranec vrgel na glavo bombo, ki je po eksploziji bolj ranila borca za mano kot mene. V tem boju sem za hrabrost dobil vojaške škornje nemškega majorja.

Ob napadu na Kočevje sem se znašel v bližini topa, ko se je od tam odbila krogla in me težje ranila v nogo. Le skrbi partizanskih zdravnikov dr. Kopača, dr. Medveščka in drugih se lahko zahvalim, da sem preživel. Rešili so mi nogo, me z nasveti bodrili pri rehabilitaciji ter mi pozdravili nadležne griže in driske. S pomočjo in priporočilom štirinajst let starejšega brata Ermina, tedaj advokata in svetovalca v komandi slovenskih partizanskih enot, mi je z notranjskega partizanske-

ga letališča uspelo priti v bolnišnico v Bariju na jugu Italije.«

Lado je po osvoboditvi naredil vozniški izpit in vozil avtobus. Na prigravarjanje brata Ermina je uspešno končal študij in bil zaposlen kot kontrolor na SDK.

Trpljenje, pomanjkanje, izguba najdražjih, graditev porušene domovine in prizadevanje za mednarodno potrditev partizanskega boja so mu dajali moč za delo v organizaciji radiotelegrafistov in foto klubu. V KOBVNOB Mestne njive – Ločna - Mačkovec je bil dobrih deset let blagajnik in dejaven član Zveze borcev. Odklonil je zlato plaketo za svoje delo s pojasnilom, da teh velikih priznanj ljudje, ki so bili v času boja na nasprotni strani, ne priznavajo. Vsi še živeči tovariši pa njegovo življenjsko delo poznajo in cenijo, je poudaril.

Jože Pečnik

Bogomir Krenčič – Bogo

Desetega junija lani se je ustavilo srce našega očeta Bogomirja Krenčiča - Boga, udeleženca NOB in borca 14. divizije. Rodil se je 31. oktobra leta 1922 v Zagorju ob Savi očetu čevljarju in mami gospodinji. S petimi leti ga je oče vpisal v telovadno društvo Sokolske dece. Po končani osnovni šoli se je preselil k teti v Ljubljano, kjer se je vpisal v meščansko šolo, nato pa še v trgovsko. Vseskozi je bil športno dejaven v sokolskem društvu Bežigrad 3. Treniral je gimnastiko in atletiko. V šoli se je pridružil političnemu gibanju Vzajemnost, zaradi svojega političnega delovanja je bil aretiran in zaprt.

Ob drugi aretaciji je pobegnil. Moral je v ilegalo, kjer je deloval v trojkah OF.

Aprila leta 1942 je zaradi vse večje nevarnosti z dvema prijateljskoma odšel čez žično ograjo pri tovarni Žima na Fužinah v partizane. Prek tabora za novince na Pugledu je bil razporejen v Varov bataljon, nato je bil

premeščen najprej v Tomšičevo in zatem v Šerčerjevo brigado, septembra leta 1943 pa v novoustanovljeno Brigado Mirka Bračiča, v kateri je bil imenovan za komisarja 3. bataljona. Udeležil se je pohoda 14. divizije na Štajersko. Po hudih bojih v mrazu in snegu je na Štajerskem dobil omrzline na nogah in bil ranjen v hrbet, zato so ga premestili v partizansko bolnišnico blizu Črne.

Po odpustitvi iz bolnišnice aprila leta 1944 je bil razporejen za političnega sekretarja okrožnega odbora Slovenske Konjice - Slovenska Bistrica z operativnim centrom pri Oplotnici, blizu kmetije Črešnar v Koroški vasi. Za delovanje odbora so zgradili dva bunkerja. Umeščena sta bila v gozdu na težko dostopni strmini. V bunkerju sta bila administrativno središče in tiskarna okrožnega odbora OF. Gestapo je vseskozi pošiljal svoje ovaduhe po terenu, da bi izsledili delovanje odbora in glavnega vodjo, a mu tudi po zaslugi tamkašnjih zavednih kmetov to ni uspelo.

Iz pokrajinskega odbora za Štajersko so ga marca leta 1945 poslali v Maribor, kjer je organiziral odbor OF. Sledila je premestitev na mesto sekretarja okraja v Mursko Soboto, kjer je organiziral priprave za krajevne in državne volitve proti koncu leta 1945. Na začetku leta 1946 je bil premeščen v Celje, kjer je poleg službe maturiral na Gimnaziji Celje in se vpisal na pravno fakulteto. Kot pooblaščenec UDV je bil iz Celja poslan v Postojno. Tu je po službeni dolžnosti sodeloval v AMD Postojna in postal tudi njen član. Leta 1955 je bil službeno prestavljen v Ljubljano, kjer je postal predsednik

KS Kodeljevo in bil leta 1960 med ustanovitelji AMD Moste, postal je predsednik društva. Začeli so organizirati vzgojo voznikov v cestnem prometu in športne dejavnosti, dirke z motorji, spretnostne vožnje z avtomobili in dirke z gokarti. Zgradili so garaže, avtomehanično delavnico, pralnico za svoj avtopark in društveni dom. Društvo je pripravilo več mednarodnih dirk z gokarti, na katerih so bili vozniki AMD Moste vedno med najboljšimi. Letu 1966 je v društvu prevzel mesto sekretarja, leta 1969 pa je postal član mednarodne organizacije CIK. V tem letu so za potrebe avtošole zgradili tri predavalnice in sedem pisarn. Bil je pobudnik za graditev poligona v Ljubljani, namenjenega vzgoji voznikov motornih vozil in za potrebe moto športa.

Za svoj prispevek med NOB in k povojni graditvi domovine je dobil številna odlikovanja, med drugim tudi medaljo za hrabrost, medaljo Brigade Ljuba Šerčerja in XIII. brigade, priznanje republike z bronastim vencem, red zaslug za narod s srebrnimi žarki in številna druga.

Hčere Mira, Slavka, Nataša

Rudi Fatur

V90. letu nas je novembra lani zapustil Rudi Fatur, dolgoletni član ZB Pirniče in borec v 3. prekomorski brigadi. Izgubil je svoj zadnji boj s težko boleznijo, ki je bila posledica rane iz vojne in ga je spremljala vse življenje.

Rudi se je rodil 3. novembra 1925 v vasi Šembije na Primorskem. Tam je končal osnovno šolo, trgovsko šolo pa v Ljubljani. Že v mladih letih je spoznal veliko ljudi, med njimi pa tudi italijanske vojake, ki so zahajali v njihovo gostilno. Da se ne bi tudi on pridružil osvobodilnemu gibanju, so ga Italijani februarja leta 1943, ko še ni dopolnil 18 let, na silo odpeljali v Trst. Dodelili so ga v delavski bataljon in ga skupaj s številnimi zavednimi primorskimi Slovenci premestili v Kalabrijo, kjer so opravljali razna težaška dela. Po kapitulaciji Italije je pobegnil in se pridružil 3. prekomorski brigadi, ki so jo zavezniki februarja 1944 prepeljali iz južne Italije na otok Vis.

S to brigado je sodeloval v vseh bojih za osvoboditev otokov in južne Dalmacije, med drugim v težkih bitkah za osvoboditev Splita, Šibenika in Knina. V bitki za Knin je bil decembra leta 1944 težko ranjen v glavo in le zaradi hitre pomoči v bolnišnici v Šibeniku

je preživel, a je posledice čutil vse življenje. Maja leta 1945 so ga poslali na rehabilitacijo v Invalidski dom v Ljubljano

Čeprav invalid, pa se je po vojni redno udeleževal različnih delovnih akcij, za kar je med drugim dobil tudi priznanje udarnika. Do svoje predčasne invalidske upokojitve leta 1973 je bil kar 20 let zaposlen v SDK Ljubljana.

Za svoje družbeno delo in sodelovanje v raznih organizacijah in društvih je dobil veliko odlikovanj, priznanj in plaket. Iz obdobja NOB je imel medaljo za hrabrost. Kot aktivni športnik balinar je dobil Bloudkovo plaketo s srebrno značko in zlato plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije. Kot član ZB Pirniče je opravljal različne naloge, kar 25 let je bil naš blagajnik, za kar je prejel posebno priznanje. V spominu nam bo ostal kot vesten in natančen član našega združenja, ki ni nikoli skoparil z dobronamerno kritiko, posebej na račun aktualnega političnega dogajanja.

Emil Doles

Mladi antifašizem

Rodil sem se v osemdesetih. Lahko bi se reklo poslednji Jugoslovan. In tega me ni sram. Otroštvo sem preživel v času nove slovenske države, ki se je po izstopu iz »svinčenega komunizma« podala na pot svobode in pravičnosti. Demokracije.

// PIŠE: **Andrej Lenič** //

Čeprav vnuk treh partizanov, nikoli nisem bil vzgajan v pretiranem povelečevanju spomina na herojske čase slovenskega upora. Bili so namreč časi, ko je veljalo, da umetno ustvarjanje protifašističnega duha ni več aktualno ali je celo uperjeno proti novozgrajeni demokraciji.

Pri skoraj tridesetih pa se vedno bolj soočam s slutnjami, da se v naši mladi, a po mnenju nekaterih tako zelo zreli državi in naši skupni evropski družini znova razrašča fašizem v svojem najosnovnejšem pomenu in obstoju.

Zato me ni sram povedati; sem antifašist. Antifašist v času, ko nam življenje krojijo tablični računalniki in spletne aplikacije.

Nasilni nacionalizem, podprt z nestrpnim političnim hujskaštvom, kateremu svojo pridigo doda še »dobrohotna« Cerkev, se pred našimi očmi razširja na vseh koncih in krajih. Državo smo začeli obdajati z bodečo žico. Ozemeljsko mejo, ki je z žico nismo obdajali niti v najhujših časih naše zgodovine, danes v imenu varnosti zapiramo tako rekoč po vsem južnem delu države. Ostra žica, ki mejo varuje že celo pri Ilirski Bistrici, v Beli krajini, kmalu pa še v Istri, je nič drugega kot le način za dodatno sistematično podpihovanje sovraštva do vsega neslovenskega.

Če to ni dovolj, se hitro začnemo prerekati o sprejemanju drugačnih. Poleg prišlekov iz drugih držav nekdanje Ju-

goslavije, Romov in muslimanskih rut smo zdaj (že tretjič) svoj gnev po referendumski poti namenili še istospolnim parom. Osnovne pravice redkih posameznikov zdaj s svojo bolno manipulacijo upravlja klerikalno-nazadnjaška klika, podprta z večno salomonskim ustavnim sodiščem.

Oznaka sramotnost, kakor je stavko policistov opisal prvi mož slovenske politike, kaže predvsem na težnje po dokončnem razvrednotenju sindikalnega boja. Obsojanje katere koli stavke, češ da je ta nezakonita in nedostojna, nas

vrča v čas pred sto in več leti, v čas popolnega izkoriščanja in nespoštovanja človeka.

Ali je vnovični vzpon fašizma torej res le izgovor za absurdno oziranje po nekdanjih časih, ko naj bi bil antifašizem vsiljen element ohranjanja miru in napredka? Ali se nam po vsem, kar se dogaja, res ni treba bati, da bi se ponovilo sovraštvo, ki so ga nekoč v narodu podpihovali ljudje s pokvarjenimi ambicijami? Bo človek še pripravljen priskočiti na pomoč človeku v stiski ne glede na njegovo barvo kože, naglas ali osebno izpoved?

Zato me ni sram povedati; sem antifašist. Antifašist v času, ko nam življenje krojijo tablični računalniki in spletne aplikacije. Brez sramu si nataknem triglavko in se s prijatelji podam po poti ohranjanja spomina na upor, na boj, na uničenje sovraštva, na pravico. Na svobodo! ■

Skupina prijateljev iz Ljubljane se je podala na dvodnevni pohod iz Dražgoš čez Jelovico do partizanskega doma na Vodiški planini, ustavili pa so se še na Bičkovi skali in pri spomeniku Cankarjevemu bataljonu.

Referat

dr. Ljubice Jelušič, podpredsednice ZVB za vrednote NOB Slovenije, o družbenih razmerah v naši državi na seji glavnega odbora ZVB 22. decembra 2015

Družbene razmere v Sloveniji pred vstopom v leto 2016 moramo presojeti iz mednarodne in notranjepolitične perspektive. V obeh primerih pa analiza ne omogoča veliko pozitivnih pričakovanj.

Mednarodnopolitična perspektiva Slovenije

1) Gospodarski položaj Slovenije se zaradi uspešne izvozne politike izboljšuje. Sankcije Evropske unije proti Rusiji zaradi ukrajinske krize povzročajo recipročne ukrepe, ki prizadevajo tudi slovensko predelovalno industrijo.

2) Položaj naše države v mednarodnih organizacijah je prepoznaven, vendar je zunanjepolitičnih multilateralnih dejavnosti izrazito malo in niso ciljno usmerjene. V **Organizaciji združenih narodov** poteka postopek kandidiranja za novega generalnega sekretarja OZN, v katerem ima Slovenija svojega kandidata, prof. dr. Danila Türka, vendar ni opaziti državnih diplomatskih prizadevanj za iskanje podpore njegovi kandidaturi. Vlada RS je na svoji seji 24. decembra 2015 sicer sprejela sklep o podpori tej kandidaturi, vendar je bilo hkrati poudarjeno, da za to ne bodo nastali nobeni stroški v proračunu.

V **Zvezi NATO** je bila verodostojnost zdajšnje vlade izničena takoj po pripravi proračuna za leti 2016 in 2017, saj vlada ni upoštevala obljube, ki jo je dal predsednik vlade novemu generalnemu sekretarju Nata Jensu Stoltenbergu ob njegovem prvem obisku Slovenije. Šlo je za obljubo o povečanju obrambnega proračuna (predvsem za investicije), ki je v letu 2015 padel na 0,95 odstotka BDP, vključno z vojaškimi pokojninami ter zaščito in reševanjem.

V **Evropski uniji** ima Slovenija viden položaj zaradi begunskih vprašanj, predvsem z vidika obrambe schengenske meje, ter zaradi položaja na balkanski begunski poti, na kateri je križišče vseh kanalov tihotapljenja v srednjo in zahodno Evropo. Z vidika dvostranskih odnosov je Slovenija v pat položaju glede določanja morske in kopenske meje s

Hrvaško. Hrvaška enostranska odpoved arbitražnemu sporazumu pomeni izdajo pogojev, pod katerimi je sosednja država sploh lahko vstopila v Evropsko unijo.

3) Slovenija se v dvostranskih odnosih sooča z ambivalentnim vprašanjem odnosa do Turčije. Marca leta 2011 je bilo podpisano slovensko-turško strateško partnerstvo, ki zadeva diplomatske odnose, gospodarstvo, naložbe, trgovino, okoljska in energetska vprašanja, globalne izzive in turško približevanje Evropski uniji. Slovenska diplomacija je na vseh forumih v Uniji zagovarjala vstop Turčije v Unijo in pozitivno vizumsko politiko. Danes je ta država strateški partner Evrope pri begunski krizi, čeprav se notranjepolitično odmička od sekularne Turčije, kakršno je utemeljil Kemal Atatürk po padcu otomanskega imperija. Nekateri futurologi Turčijo omenjajo kot prihodnjo regionalno velesilo, katere vpliv bo primerljiv z nekdanjim otomanskim imperijem (*George Friedman, The Next 100 Years, 2009*). Njena vloga pri ustanovitvi, oborožitvi in finančni podpori Islamski državi postaja vse bolj javno prepoznavna, kar povzroča v Evropi nelagodje. Vendar je ta država hkrati tudi tamponsko območje za zaustavitev migrantskega vala proti Evropi v prihodnjih mesecih. Čaka nas obdobje tehtanja med strahom zaradi povečevanja turške regionalne moči in strahom zaradi turške odločilne vloge pri ravnanju z migranti.

4) Stališče ZVB za vrednote NOB Slovenije o begunskem vprašanju, ki ga povezuje z odpovedjo vojniam, je še vedno aktualno, vendar ga bo verjetno treba dopolniti z vprašanji mednarodne solidarnosti in pravične delitve dobrin.

5) Množičen prehod migrantov čez naše ozemlje je treba povezati s sprememljeno politiko kapitalskih naložb. Potem ko je Nemčija v svoji gospodarski politiki napovedala premik svojega kapitala s tujih (pretežno azijskih trgov) na nemški trg z zahtevo, da znova ustvarja delovna mesta doma, je to reinvestiranje na domačem trgu spremenilo gospodarske tokove v svetu tako, da se kapital zdaj ne seli k delovni sili, temveč nasprotno, delovna sila znova migrira h kapitalu.

6) Nekateri tuje analitične institucije (*npr. Center on Foreign Relations, Preventive Priorities Survey 2016*) opozarjajo, da

bo prišlo do politične nestabilnosti v državah Evropske unije zaradi migracij in terorističnih napadov v Evropi. Konec leta 2015 se je v nekaterih evropskih državah začel opazen politični premik v desno. Prav desnica povezuje begunsko vprašanje s terorizmom in s tem pridobiva javno podporo.

Notranjepolitična perspektiva

1) Naj nadaljujem z begunsko-migrantskimi vprašanji: vlada RS je pomen te problematike podcenila, verjetno je imela preskope obveščevalne podatke o velikosti drugega begunskega vala, ki poteka nepretrgoma že od sredine oktobra 2015. V paniki in kaosu ob pogledu na večtisočglavo množico, ki je krenila proti Sloveniji na mestih, kjer ni bilo sprejemnih centrov, je vlada pretiravala pri popravljanju zakonodaje v zvezi z uporabo vojske, namesto da bi jo uporabila v skladu z že obstoječimi določbami zakona o obrambi. S tem je povzročila nepotreben vtis o militarizaciji begunske krize, ki je zajel svetovni tisk in slo-

vensko javno mnenje. Zaradi specifične protivojaške kulture v slovenski javnosti, ki je posledica delovanja nekdanje jugoslovanske vojske proti lastnemu narodu v času balkanskih vojn, mora vojska v Sloveniji ostati v vlogi podporne organizacije policiji, se pravi še vedno predvsem v vlogi, ki jo je predpisoval četrti odstavek 37. člena Zakona o obrambi. Dopolnitev Zakona o obrambi s 37. a členom, ki v zelo omejenih primerih prenaša policijska pooblastila na vojsko, je vojski prej škodovala kot koristila. Javnost je po nepotrebem začela kritično obravnavati vlogo vojske v policijskih nalogah, k čemur je še prispe-

vala odločitev o postavitvi žične ograje, ki jo mora operativno postaviti vojska, čeravno po policijskih navodilih. Ljudje pa vidijo samo vojsko in jo za njeno izvajanje ukaza politike tudi kritizirajo. Ker je sprva kazalo, da Slovenija ne obvladuje begunskega toka in da preveč izpostavlja vojsko, so države EU obljubile kadrovske pomoč s svojimi policisti in vojaki. Zdaj poteka na meji s Hrvaško in Avstrijo posebna vrsta operacije obrambe schengenske meje, v kateri poleg slovenske policije, vojske, civilne zaščite in nevladnih organizacij sodelujejo še estonska, litovska, latvijska, nemška, avstrijska, madžarska policija in slovaška vojska ter tuji prostovoljci, UNHCR in Zdravniki brez meja.

2) Vlada RS je z nepotrebno militarizacijo begunske krize in s postavljanjem žičnate ograje na meji s Hrvaško, kar je bilo oboje zahteva desnih strank, izgubila velik del javne podpore in verodostojnosti. Žične ovire so posledica nezaupanja v politiko sosednje države (ne pozabimo, da odstop od arbitražnega sporazuma ni pripomogel k večje-

mu zaupanju) in pomenijo enega prvih ukrepov slovenske politike, ki kažejo na nujnost »opore na lastne sile«. Medijsko so izpostavljeni tisti dogodki, ko obmejni prebivalci kritizirajo ograjo (ne glede na to, kako obskurno majhno je število udeležencev teh dogodkov); tisti, ki ograji ne nasprotujejo ali jo celo podpirajo, pa ne dobijo prostora v medijih (njihovi odgovori bi bili družbeno nezaželeni). Postavljanje ograje poteka vzporedno z organiziranim in utečenim ravnanjem z begunci in migranti, kar je slovenski policiji uspelo ob pomoči civilne zaščite, vojske, številnih nevladnih organizacij in prostovoljcev. Begunska

kriza je operativno gledano povsem pod nadzorom, čeprav dnevno še vedno prihaja na naše ozemlje od štiri do pet tisoč prebežnikov, kar pa za slovenski medijski prostor ni več novica.

3) Javni protesti in poglobljanje razkola med vlado in stavkajočimi policisti dodatno majejo ugled vlade. Dejstvo je, da imajo nižje postavljeni policisti, ki delajo na terenu (in prav tako poklicni vojaki in gasilci), res slabe plače. Za urejanje notranjih varnostnih razmer vlada žal ne more najeti drugih policistov, če ti, ki jih imamo, stavkajo. Obstaja teoretična možnost, da bi se kdo spozabil tako daleč, da bi za stavkokaze na mejo hotel postaviti vojake. Temu se je treba upreti z vsemi močmi. Stališče ZZB za vredno-

Pričakujem politično zelo nestabilno leto, v katerem bo tudi naša organizacija morala prevzeti delež javne odgovornosti za stabilnost države. Treba bo skrbno in pogosto tehtati aktualne razmere in se nanje odzivati z našimi stališči, ki povezujejo Zvezo borcev z dnevnimi izzivi državljanov.

te NOB bi moralo iti v smeri spodbujanja vladnega dialoga s policisti s pravičnim plačilom za terensko delo. Poleg tega je treba spodbuditi javno razpravo o ustreznem povečanju varnostnih sil v Sloveniji. Vprašanje je, koliko varnosti lahko zagotovi naša država v primerih, kot so bila množična spolna nadlegovanja in ropanja, do katerih je prišlo v večjih nemških mestih na silvestrovo.

4) Poleg policistov vlado majejo kulturniki, zdravstveni delavci in župani. Popuščanje v plačni politiki do ene skupine bo verjetno imelo učinek podiranja domin za celoten javni sektor.

5) Referendum o Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je razgalil dvoličnost sredinskih strank in tako imenovane liberalne levce, ki se niso afirmirale v kampanji, ampak so prispevale k abstinenci glasov ZA. Izkazali sta se tudi izrazita politična kratkovidnost in nesposobnost strateške ocenjevanje kampanje za ta zakon. V kampanji ni šlo samo za zakon ene opozicijske stranke, niti ne samo za geje in njihove družine, temveč za mobilizacijo desnih političnih sil pred frontalnim napadom na sedanjo vlado, njene ministre in ministrice in pred zahtevo za predčasne volitve. Kampanja je merila domet podpore morebitni novi desni stranki, ki bi

kot skrajna desnica naravno potisnila SDS bolj v center političnega spektra, to pa bo sedanjo največjo opozicijsko stranko približalo zmernim volivcem, ki bodo – razočarani nad Cerarjevo vlado in stranko – prenesli podporo na novi desni pol. V kampanji se je izdatno angažirala slovenska Rimskokatoliška cerkev v novi obliki, to je z nevladnimi organizacijami in gibanji, registriranimi na naslovih nekaterih slovenskih župnišč. Desni politični pol se bo v prihodnje zagotovo okrepil tako zaradi evropskih premikov kot tudi zaradi domače begunske krize. V stanju, ko je Slovence postalo strah vsega drugačnega, bodisi migrantov ali gejev, bodo pridobivale politične stranke, ki bodo dajale lažni vtis odločnosti in s tem varnosti.

6) Pojav fašistoidnega delovanja in skrajnežev, kot smo jih videli pred Kučanovo hišo ob poskusu zažiganja knjige dr. Boža Repeta o Milanu Kučanu, se bo verjetno širil. Takšni pojavi bodo spremljali vse knjižne ali druge dosežke avtorjev, ki bodo govorili o levih, naprednih in protifašističnih silah v Sloveniji. Banalne diskreditacije bodo zmanjševale ugled teh knjig in avtorjev. Naša naloga je, da na takšne pojave opozarjamo in jih obsojamo.

Na podlagi povedanega pričakujem politično zelo nestabilno leto, v katerem bo tudi naša organizacija morala prevzeti delež javne odgovornosti za stabilnost države. Treba bo skrbno in pogosto tehtati aktualne razmere in se nanje odzivati z našimi stališči, ki povezujejo Zvezo borcev z dnevnimi izzivi državljanov. Naša skupna naloga je, da ta stališča hitreje in učinkoviteje promoviramo med članstvom in širše. Ocenjujem, da sta bili stališči v zvezi z begunci in Zakonom o zakonski zvezi zelo dobro sprejeti in sta Zvezo borcev tudi med nevladnimi organizacijami uvrstili med najbolj napredne organizacije (nekateri pravijo, da skrajno leve). To svojo vlogo moramo ohraniti, saj to dolgujemo našim borcev v NOB, ki so bili, kot smo rekli v eni od izjav, najnaprednejši del družbe svojega časa. To mora biti tudi vodilo za nas in naše prihodnje ravnanje.

Seja Glavnega odbora
ZZB NOB Slovenije

Sklepi glavnega odbora

Glavni odbor Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na 2. seji 22. decembra 2015 sprejel tele sklepe:

1. Glavni odbor je sprejel ugotovitve iz referatov dr. Ljubice Jelušič, podpredsednice Zveze, o družbenih razmerah v Sloveniji in Tita Turnška, predsednika Zveze, o programu nalog Zveze v letu 2016. Povzetki obeh referatov bodo objavljeni v reviji Svobodna beseda.

2. Glavni odbor je sprejel Program nalog Zveze za leto 2016 s popravki, ki jih bo določilo predsedstvo po predlogih iz razprave.

Temeljni poudarki delovanja Zveze in združenj bodo v proslavah 75. obletnice OF, v uporabi proti potvarjanju zgodovine NOB, v krepitevi organiziranosti združenj in krajevnih organizacij in v odzivih na aktualne družbene razmere.

3. Glavni odbor obsoja sežiganje knjige zgodovinarja dr. Boža Repeta o Milanu Kučanu, prvem predsedniku RS, kot politično dejanje, ki meji na fašistoidnost in napad na vrednote civilizirane družbe, saj se ve, kdo je kdaj komu v slovenski zgodovini sežigal knjige.

4. Glavni odbor je sprejel finančni načrt Zveze za leto 2016 s predvidenimi prihodki 502.490 evrov, z odhodki 624.941 evrov in s primanjkljajem, ki bo pokrit iz rezervnega sklada v znesku 122.451 evrov. Razmerje v sredstvih iz državnega proračuna za naloge v javnem interesu ostane nespremenjeno: 70 odstotkov za združenja in 30 odstotkov za Zvezo. S sklepom o finančnem načrtu so zaveze za izvrševanje odločitev zelo zaostrene, saj realizacija ne sme preseči skupnega predvidenega zneska odhodkov.

5. Glavni odbor je verificiral mandate Branki Bezeljak s Ptuja in Jožetu Žnidarju iz Šentjurja.

6. Glavni odbor je sprejel sklep o sprejemu v kolektivno članstvo Zveze Društva borcev za vrednote NOB Gaberje in s tem verificiral mandat Bojanu Gerečniku kot članu Glavnega odbora.

Slavko Grčar

Predsednik delovnega predsedstva

Dopolnitev programa

delo ZZB NOB Slovenije za leto 2016

Glavni odbor Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 22. 12. 2015 obravnaval in sprejel Program dela Zveze za leto 2016. Besedilo programa smo objavili v 2. številki Svobodne besede. Iz razprave na seji glavnega odbora pa je predsedstvo Zveze na seji 12. 1. 2016 po pooblastilu GO dodalo tele dopolnitve:

v točki 2/6 se spremeni datum tako, da bo razširjena slavnostna seja predsedstva 26. 4. 2016;

v točki 8 se med večje spominske prireditve uvrstijo še: v mesecu juliju proslava v Kremancah, v mesecu novembru pa proslavi v Kučibregu in Kračicah.

• Druge pobude iz razprave so smiselno v skladu z že objavljeno vsebino programa.

Slavko Grčar, podpredsednik Zveze

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 1. DO 31. 1. 2016

1. Presedstvo

12. 1. Poročilo o izvrševanju sklepov in potrditev sklepnega zapisnika prejšnje seje; Realizacija sklepov 2. seje Glavnega odbora Zveze;

Sistemizacija delovnih mest v strokovni službi Zveze; Rokovnik sej in sestankov v 1. polletju 2016 ;

Druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se (se bodo) udeležili:

9. 1. spominske slovesnosti ob obletnici poboja talcev na Koroškem Selovcu;

9. 1. slovesnosti ob 72. obletnici padca Pohorskega bataljona pri Treh žeblih na Osankarici;

10. 1. osrednje slovesnosti in zaključka 59. prireditve Po stezah partizanske Jelovice ob 74-letnici dražgoške bitke pri spomeniku v Dražgošah;

19. 1. seje KODVOS-a;

24. 1. slovesnosti ob mednarodnem dnevu holokavsta v Kinu Šiška v Ljubljani;

27. 1. žalne slovesnosti ob obletnici poboja 47 slušateljev partijske šole na Brdcah - Cerkno;

29. 1. ustanovitve odbora mladih borcev severne Primorske;

29.-31. 1. slovesnosti ob 74. obletnici »igmanskega marša« v BiH;

30. 1. Prireditve »Partizanske smučine« na Črnem vrhu nad Cerknim;

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

3. Komisija za organizacijsko kadrovske zadeve

18. 1. Ponudba odvetniške pisarne za vpis oz. ureditev zemljiškoknjižnega stanja nepremičnin Zveze;

Ocenjena vrednost investicijskega vzdrževanja na objektu Einspielerjeva 6.

Utrinki iz govorov

Dražgoše: akademik **Saša Vuga,**

ob obletnici požiga vasi v Dražgošah 10. januarja 2016

“

»Sredi prejšnjega stoletja je, ob razbijaškem kankanu, zlasti Evropo vse bolj obnorevalo v pekel, ki je v primerjavi z njim Dantejev zgolj genialna literatura. Prip-ravljal se je strašen konec nekega sveta. Perspektive so bile apokaliptične. Čas pa čas grotesk, celo karikat-ur. Smrt je jedrno začela spreminjati živ-ljenje v usodo – čeprav je že Publij Kor-nelij Tacit, rimski zgodovinar, sodil, kako je mir zgolj izčrpanost po kakšni grobi, krvavi vojni.

Hkrati smo hitro prešli v leta najbolj barbarskega protislovenskega divjanja najbolj banalnih nemških in italijanskih oblasti. V čas, ko je akademski slikar Tone Krajl v krvnikih, ki v šentviškogor-ski cerkvi mučijo svetega Vida, tvegati in glavnemu rablju narisal Mussolinijevo lo-banjo in žabasto čeljust.

Judje in Slovenci smo bili naroda, na-

menjena za v popoln nič – pogin. Zato rad večkrat in spet navajam dva kani-balsko gnusna, zgovorna dokumenta. Prvi: v dnevniku grofa Ciana, Mussolini-jevega zeta in zunanjega ministra, je za 5. januar 1942, ko je sprejel tajnika fašistov Julijske krajine, naslednje: »Vidussoni mi je razložil krvave namere proti Sloven-cem. Namerava vse pobiti. Opozoril sem ga, da jih je milijon. Ni važno, je odločno odgovoril. Delati moramo kot naši v Afri-ki – vse pokončati!«

Drugi dokument: visoki komisar Emi-lio Grazioli je leta 1942 poslal iz bele Lju-bljane v Rim naslednji načrt: »Vprašanje slovenskega naroda se lahko razreši po enem od tehle načinov: 1. Da ga uničimo. 2. Da ga razselimo. 3. Da ga povsem asi-miliramo – moramo se samo odločiti za smer, ki jo bomo ubrali.«

Ta dokumenta tako ostudno jasno pričata o neki že načrtani prihodnosti, da tretji ni potreben – pa vendar. Naj dodam osebno pričevanje: leta 1942 me

je, dvanajstletnega dijaka salezijanske-ga zavoda San Luigi sredi Gorice, do-letela velikanska čast. Na petindvajset metrov sem na trgu, od zmeraj imeno-vanem Travnik, po 1918 pa Piazza del-la Vittoria, trg zmage, gledal nič manj kot Mussolinija, penastega od akcij Janka Premrla - Vojka. Skakal je po balkonu prefekture. Rjovel, smešen, pod ponvasto čelado na labodje pero: »Bi-sogna sterminare tutti i maschi di qu-esta maledetta razza,« kar v natančnem prevodu pomeni: »Treba je iztrebiti vse moške (ali samce) tega prekletega ple-mena (ali pasme)!« Seveda ni slutil, da bo čez tri leta za noge obešen visel kot zaklana mrhovina sred Milana. Ampak to ni bila cirkuška komedija. Bila je groteskna tragedija: od tega klovnске-ga rjojenja je v mukah umrlo na tiso-če naših ljudi. Zgolj mimogrede: istega dne ponoči so v tržaški slovenožerski ječi Coroneo do nezavesti mučili tudi mojega očeta.«

“

Osankarica: **Andreja Katič** ministrica za obrambo, na slovesnosti v spomin

na zadnjo bitko Pohorskega bataljona pri Treh žebljih na Osankarici 9. januarja 2016

»Tu na partizanskem Po-horju, na mestu tragič-nega konca Pohorskega bataljona – bataljo-na, ki je pripomogel k temu, da Spodnja Šta-jerska kljub premočrtni nameri okupatorja nikoli ni bila priključena tretjemu rajhu – čutim ve-liko spoštovanje.

Veliko spoštovanje do slovenskega na-rodnoosvobodilnega partizanskega boja. Spoštovanje do odločitve za boj proti na-cizmu in fašizmu. Do odločitve, ki je vodi-la k temu, da je naš narod obstal, ohranil

svojo identiteto in se lahko razvijal. Ki je vodila k temu, da smo v okviru nekda-nje skupne domovine zaživel v svobodi in socialno pravičnejši družbi. In k temu, da smo kot narod, okrepljen v svoji drža-votvorni zavesti, lahko pozneje tudi v pol-nosti uresničili svoji samostojnost in suve-renost. Zato je več kot prav, da narodno-osvobodilni partizanski boj z vso srčnostjo spoštujemo.

Trdno sem prepričana, da to spoštovanje delim s številnimi. Zato vam zagotavljam, da bomo odločno storili vse, kar je v naši moči, da se v javnosti pomen tega boja ne bo zmanjševal in oskrnjal. Da bomo oh-

ranili dostojanstven spomin na to junaško obdobje naše zgodovine ter ga prenašali na mlajše generacije.

Na tem žalostnem mestu, kjer se zaveda-mo tragične smrti narodnega heroja Alfon-za Šarha - Iztoka, njegovih sinov ter vseh drugih pokončnih bork in borcev Pohor-skega bataljona, čutim tudi veliko odgo-vornost. Odgovornost za to, da bomo 25. obletnico samostojne in suverene Republi-ke Slovenije lahko pričakali s čim boljšimi rezultati. Vsi gospodarski kazalniki kaže-jo, da smo – kar zadeva težave, s katerimi smo se kot država soočali v zadnjih letih – na dobri poti.«

“

Nemci pri Orehku: Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, na spominski slovesnosti v spomin prvim padlim borcem na Cerkljanskem 26. decembra 2015

»Referendum nam je rodil novo stranko. Junak – zmagovalec – filozof (ljubitelj modrosti – mar res?) bo ustanovil svojo stranko. Politični analitiki pravijo, da hoče volivce na desnici pripeljati pod streho vodjeve stranke. Menim, da se to ne bo zgodilo. Resničnim, zlahnim desničarjem so postale sedanje stranke slovenske pomladi že zimsko skopnele, potrebna jim je nova pomlad. Predvsem

pa nekaterim gospodom ni po godu, da je stranka mile gospe preveč mlačna in da tam ni pravega in uglednega staroste, mladenič pa je zaletav. Na drugi strani so stavili na slovenske demokrate in njihovega vodjo, pa so ugotovili, da vse manj postajajo vseč celo kmečki srenji in mestnemu lumpenproletariatu, da so preveč napadalni, na vodjo pa so vezane nič kaj všečne afere in nerazumne sodne odločitve (ali pa ovadbe?). Če bo nova stranka pobrala nekoga glasove, se bo to zgodilo predvsem sodobnim sredincem in prikazal se jim bo po

vsem svetu znani sredinec. In potem bodo odšli na smetišče slovenske moderne politike, kot so odšli Pučnikov Demos, Peterletovi krščanski demokrati, Omanova Kmečka zveza, Drnovškovi liberalci, Jelinčičevi nacionalisti, Pahorjevi združenolistni socialdemokrati, Virantova Državljska lista, Bratuškove Zaveznštvo, pa tudi Gobarska stranka. Čas je za novo pomlad, čas je za nove mlade ljudi. Torej, Puntarji, vaš čas prihaja. Ne s piščalko, z glasno in odločno besedo stopite na plan! Jaz sem že z vami in tudi številni Slovenci.«

Sv. Ana v Loški dolini: Martin Premk, zgodovinar, na slovesnosti v spomin na ubite partizane Notranjskega odreda 13. januarja 2016

»Prav Notranjska je bila med prvimi upornimi območji, kjer so se leta 1941 takoj pojavili odbori OF in prve partizanske čete. Jeseni 1941 so se prve partizanske čete združile v Krimski partizanski bataljon, ki je 19. oktobra 1941 napadel Lož in Bezuljak. Uspešna napada pa sta imela velik odmev med prebivalstvom in prestrašila italijanske sile.

Januarja leta 1942 pa je bil na Kožljevu ustanovljen Šercerjev partizanski bataljon, ki je aprila istega leta prerasel v prvi Notranjski partizanski odred. Spomladi leta 1942 je bilo ozemlje Notranjske prvič osvobojeno, nastajati je začela tudi nova oblast. Konec junija so nastali Dolomitski, Kočevski in Krimski partizanski odred, ki so delovali do italijanske ofenzive poleti 1942. Velika italijanska ofenziva je takrat z množičnimi poboji civilistov, požigi vasi, bombardira-

njem in množičnimi internacijami hudo prizadela prav Notranjsko. Jeseni 1942 pa je partizanska vojska obnovila svoje enote na Notranjskem, ki jih je zdesetkala ofenziva, in ustanovila Loški odred ter nova Notranjska odreda in Šercerjevo brigado. Nove partizanske enote na Notranjskem so začele nastajati po kapitulaciji Italije septembra 1943, ko je Notranjska postala svobodno ozemlje, razen krajev ob železnici, ki so jih zasedli Nemci.«

Štorje pri Sežani: Barbara Ferluga, podstarosta tabornikov rodu Modri Val Trst – Gorica, na spominski svečanosti v Štorjah 17. januarja 2016

»Verjela sem, da so vrednote protifašizma in solidarnosti močno vsidrane v srca ljudi, tudi mladih. V zadnjem letu mi je to prepričanje nekoliko splahnelo; še vedno pa imam občutek, da mi ostaja upanje. Verjeti v vrednote antifasizma, v tisto solidarnost in enakopravnost, v katero so verjeli naši nonoti in pranonoti v partizanskih brigadah, danes ne pomeni samo to, da se nanje spominjamo na vsaki vaški proslavi ob spomenikih. Če želimo danes še vedno verjeti v te ideale, nas čaka težja preizkušnja, saj je naš življenjski trenutek vpet v družbene poja-

ve, pred katerimi si ne moremo zatiskati oči ali se jim izogniti. Gledati moramo naprej. Spomenikov imamo dovolj in ne potrebujemo novih. Namesto spomenikov potrebuje družba solidarnost in pomoč. Stopiti moramo iz začaranega kroga svojega vsakdana, v katerem večkrat vidimo le same sebe, svoje nove obleke in želje po najnovijem iphonu. Evropa in svet nas danes ne potrebujeta takih. Antifašizem, solidarnost in dostojanstvo pojmujem danes kot boj vseh tistih, ki vanje res verjamejo.

To so na primer vsi prostovoljci, ki so se aktivirali, si nadeli kapo in rokavice in se odpravili v Dobovo ali v Šentilj, da bi pomagali neštetim pribežnikom, otrokom in

družinam, ki še vedno vsak dan prihajajo na slovenska tla in odhajajo z njih v upanju, da lahko nekje v veliki zibelki Evropi najdejo svoj kotiček, kjer bodo lahko živelj dostojno. To so tudi vsi protestniki in aktivisti, ki se upirajo sramotnemu postavljanju bodeče žice na slovenski meji. To so vsi, ki ob branju novic o terorističnih napadih v svetu ne ostajajo pasivni.

Toda kaj, ko je včasih pasivnost najlažja in najbližja rešitev, saj nas edina lahko pelje v iluzijo, da begunske krize ni pred našimi vrati, da ne bo terorističnega napada v našem mestecu na robu Evrope in da bodeča mreža konec koncev le preprečuje nenadzorovano prihajanje ljudi v našo malo domovino ...«

95 let Friderika Mlinarja

// PIŠE: Danijela Kovač //

V Stari vasi v Žireh na Gorenjskem se je 1. januarja leta 1921 rodil Friderik Mlinar. Že pri dvanajstih letih mu je umrla mati in ostal je sam pri stari materi. Po končani osnovni šoli ga je k sebi vzel oče in ga poslal v uk za trgovskega pomočnika v triletno obrtno trgovsko šolo v Žalec. V Petrovčah je pri trgovcu Polancu opravil vajeništvo in tam tudi stanoval, nato pa ga je oče Alojz Štraus zaposlil kot trgovskega pomočnika v svoji trgovini v Hrastniku. Tu je ostal do oktobra leta 1942, ko je bil mobiliziran v nemško vojsko.

Mobiliziranci so bili najprej poslani na urjenje v Francijo, v mesti Pray in Dijon, od koder so jih januarja leta 1943 poslali na rusko fronto, kjer so doživljali hude boje v Belorusiji: v Smolensku, Polocku, Vitebsku. V januarju leta 1944 je Friderik dobil dopust, prišel domov in se poročil z Marijo Korosec, s katero sta že imela hčerko. Takrat je načrtoval prebeg v partizane, vendar ga je oče Alojz rotil, naj tega ne stori, saj je bil sam zaradi svojega sodelovanja z OF Nemcem sumljiv. Ker se je zbal represalij za očetovo in svojo družino, se

je Friderik vrnil na fronto z zaobljubo, da bo od tam skušal prebegniti na rusko stran. To se je zgodilo marca leta 1944. Po prebegu je delal kot ujetnik v vojaškem skladišču. Ko se je v Rusiji oblikovala druga jugoslovanska brigada, se je javil vanjo in se decembra leta 1944 vrnil v Jugoslavijo. Tukaj je bila brigada razformirana, borci pa dodeljeni v 6. ličko in 21. srbsko divizijo, v zadnjo je bil dodeljen tudi Friderik. Z njo je sodeloval v bojih pri osvoboditvi Beograda, na sremski fronti in v bitkah vse do osvoboditve, ki jo je dočkal v Celju.

Po končani vojni pa se je z 21. srbsko divizijo vrnil v Srbijo, kjer so nadaljevali boje s preostalimi sovražnimi enotami. Domov k svoji družini se je vrnil šele marca leta 1946. Za svoje medvojno delovanje je dobil dve ruski spominski medalji in medaljo jugoslovanske brigade, ustanovljene v Rusiji.

Friderik ali Frido, pod tem imenom ga poznamo vsi, ki ga srečujemo in cenimo, je član ZB za vrednote NOB Hrastnik že od vsega začetka in je sodeloval v vseh organih, komisijah in odborih tako v KO Rudnik kot tudi na ravni občine. Vseskozi je bil zaposlen na vodilnih delovnih mestih v Tovarni kemičnih izdelkov in Jugometalu Hrastnik. Sodeloval je v različnih družbenopolitičnih organizacijah in se leta 1980 upokojil.

ZZB za vrednote NOB Hrastnik mu je na predlog krajevnega odbora lani podelila posebno občinsko priznanje, ki mu ga je izročil predsednik ZZB za vrednote NOB Hrastnik Martin Mlinar na prednovoletnem srečanju članov v Športni dvorani Hrastnik. Ob njegovem 95. rojstnem dnevu sem ga obiskala na njegovem domu. Tam smo skupaj z ženo Maro in hčerko Božo sproščeno poklepetali in mu kot najstarejšemu članu naše Zveze borcev zaželeli zdravja in še veliko skupnega druženja.

90 let Franca Štefeta - Miška

// PIŠE: Emi Leon Sekne, Občinski odbor ZB Šenčur //

Na lanskoletni prvi decembrski dan je tovariš Miško – tako ga poznajo vsi njegovi prijatelji – dočkal spoštljivih 90 let. Rodil se je v Šenčurju v delavski petčlanski družini. Oče je bil zaradi delovanja zoper izkoriščanje in brezpravnosti delavcev politično preganjan in tudi interniran. Zaradi tega je družino lahko preživel samo s priložnostnimi deli. Po okupaciji je bil organizator OF. V pripravah na oborožen upor in ustanavljanje Kokrške čete je bil kot ilegalec ujet. V gestapovskih zaporih si je ob strahovitem mučenju 6. marca 1942 sam vzel življenje. Ob tem so zaradi sodelovanja s partizani aretirali ženo Ivano in jo skupaj z mlajšima sinovoma izgnali v taborišče, kjer so ostali do osvoboditve.

Miško se je ob očetu in drugih borcih že kot osnovnošolec izjemoma pridružil delovanju naprednih mladincev. Zaradi političnega delovanja je bil dvakrat v policijski preiskavi v Kranju. Ob okupaciji se je kot član vodstva mladinske organizacije takoj vključil v OF. Sodeloval je s prvimi partizani in borci Kokrške čete, ki je bila decembra leta 1941 ustanovljena v Šenčurju. Kot ilegalec se je 16. februarja leta 1942, star komaj 16 let, pridružil borcem Kokrške čete, ki je prerasla

v Kokrški odred. Kot komandir čete Gorenjskega odreda je deloval na širšem območju pod Storžičem. Zadnje leto vojne je deloval v varnostno-obveščevalni službi.

Vsa leta po vojni je Miško vse do visoke starosti sodeloval v skupnostih gorenjskih borcev v Kranju in Ljubljani. Posebej je bil dejaven v ZB NOB Kranju in Šenčurju pri organiziranju številnih spominskih prireditev, posvečenih dogodkom iz NOB. Sodeloval je pri organiziranju spomina na ustanovitev Kokrškega odreda na Kališču pod Storžičem, pri smučarskih tekih po poteh Kokrškega odreda na območju Udin boršta in pri spominskem zaznamovanju dogodkov in padlih borcev vse od Begunj do Krvavca.

Izjemni so njegovi obsežni zapisi za ohranjanje zgodovine predvojnega delavsko-kmečkega gibanja, zapisi NOB na šenčurskem in širšem kranjskem območju. Je avtor zapisov: Delavsko-kmečko gibanje med obema vojnama v Šenčurju in okolici (Borec 1985), Šenčur z okolico v NOB (Kranjski zbornik 1990), Tragični avgust 1942 pod Krvavcem (Kranjski zbornik 1980, Borec 1980), Osvoboditev Kranja maja 1945 (Kranjski zbornik 2010), Ljudstvo pod Storžičem v boju za svobodo (Goriče 1955). Kot izreden poznavalec razmer med NOB je sodeloval pri vseh pisanih dokumentih, ki so izšli v povojnem času, ki je bil naklonjen ohranjanju tradicije NOB. Najpomembnejše delo Franca Štefeta - Miška pa je vsekakor osnovni prispevek pri izdaji zbornika Šenčursko območje med nemško okupacijo in NOB (Šenčur 2008).

Dobil je vrsto odlikovanj in priznanj, je nosilec partizanske spomenice 1941, kar izjemno ceni, prav tako kot zlato plaketo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Člani Občinske organizacije ZB Šenčur se tovarišu Mišku posebej zahvalujemo za njegovo pokončno držo in branjenje idealov narodnoosvobodilnega boja.

Postojna:

Zb za vrednote NOB Postojna vabi na predstavitev knjige Boža Repeta Milan Kučan, prvi predsednik, ki bo v **ponedeljek, 1. februarja, ob 18. uri** v Kulturnem domu v Postojni. Na predstavitvi bodo sodelovali Milan Kučan, Božo Repe in Jože Pirjevec.

Laško:

Društvo za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije Laško vabi na tradicionalni, letos že 42. pohod Po poteh 14. divizije. Tridnevni pohod bo potekal **od petka, 5. do nedelje, 7. februarja** od Sedlarjevega do Gračnice pri Rimskih Toplicah. Odhodi avtobusa bodo v **petek, 5. februarja**: iz Radeč ob 6.30 (s trga), iz Laškega ob 7. uri (AP), iz Celja ob 7.20 (nova AP), iz Šentjurja ob 7.30 (AP Šentjur) in s Prevorja ob 8.15 (izpred samopostrežne). Rok za prijavo na pohod je 31. januar 2016. Kontakt: Društvo za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije Laško, Trubarjeva ulica 3, 3270 Laško; telefon 070/557 077 ali 040/518 248, e-naslov: bostjan1612@gmail.com

Sedlarjevo:

ZZB za vrednote NOB Šmarje pri Jelšah in občina Podčetrtek vabita na svečanost ob 72-letnici prihoda 14. divizije na Štajersko in 71-letnici prihoda brigade, ustanovljene v SZ v Slovenijo. Prireditev bo v **petek, 5. februarja, ob 10. uri** v Sedlarjevem. Slavnostni govornik bo Andrej Marinc, član sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije. Na slovesnosti bodo prisotni tudi pohodniki, ki bodo nato v organizaciji Društva za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije na Štajersko iz Laškega, krenili na tridnevni pohod preko Bohorja v Gračnico.

Gračnica pri Rimskih Toplicah:

Društvo za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije na Štajersko iz Laškega ter veteranske in domoljubne organizacije občine Laško vabijo na spominska svečanost ob 72-letnici prihoda 14. divizije na Štajersko, ki bo v Gračnici, v **nedeljo, 7. februarja, ob 11. uri** ob zaključku spominskega pohoda. V kulturnem programu bodo nastopili Godba na pihala Laško in Moški pevski zbor Laško.

Škofja Loka:

Občina Škofja Loka in Združenje borcev za vrednote NOB Škofja Loka vabita na slovesnost v spomin petdesetim ustreljenim talcem za Kamnitnikom, ki bo v **sredo, 10. februarja, ob 16. uri**.

Diabetes, grozeča bolezen sodobnega časa

Odgovori diabetologa o bolezni in zapletih

V Zavodu Diabetes je izšla knjiga z naslovom Diabetolog svetuje, v kateri je zbranih 160 odgovorov na vprašanja o diabetesu tipa 1 in tipa 2, o nosečniškem diabetesu in o diabetični prehrani. Odgovore je prispeval Damjan Justinek, dr. medicine, ki si je pridobil zaupanje slovenskih bolnikov z diabetesom tudi zaradi svojega sodelovanja z revijo Dita, v kateri že deset let odgovarja na vprašanja, povezana s sladkorno boleznijo.

// PIŠE: P.R. //

Po zadnjih podatkih iz leta 2003 živi na svetu 194 milijonov ljudi s sladkorno boleznijo, od tega 30 milijonov v Evropi. V Sloveniji ima sladkorno bolezen osem odstotkov prebivalcev. S sodobnim načinom življenja ta bolezen dobiva tudi nove oblike, a še vedno je, kot pravi dr. Justinek, »tiha, mirna, nevarna in takoj za prvim ovinkom«.

Mednarodna zveza diabetikov (IDF) sladkorno bolezen opredeljuje kot kronično stanje, pri katerem celice trebušne slinavke (pankreas) ne proizvajajo dovolj inzulina oziroma pri katerem telo proizvedenega inzulina ne more učinkovito porabiti. To glukozi (ki jo dobimo iz hrane) oteži prehod v celice, zato te ne morejo normalno delovati. Zmoti se tudi presnova ogljikovih hidratov, beljakovin in maščob.

Po opredelitvi Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) pa je diabetes motnja v presnovi, izhajajoča iz številnih vzrokov, ki jo določa kronična hiperglikemija (stanje zvišane ravni sladkorja v krvi). Kaže se kot motnja v presnovi ogljikovih hidratov, maščob in beljakovin, kar je posledica nepravilnosti v izločanju ali delovanju inzulina. Končni učinki bolezni so lahko trajne okvare, nepravilnosti v delovanju ali pa celo odpoved številnih telesnih organov.

Ker je s pojmom diabetes tesno povezan pojem inzulini, povejmo še, da je to hormon, kemijsko beljakovina, ki ga izločajo beta celice v trebušni slinavki, natančneje v tako imenovanih Langerhansovih otočjih v trebušni slinavki. Koncentrat trebušne slinavke je bil za zdravljenje sladkorne bolezni prvič upo-

rabljen leta 1922. Nekdaj so inzulin pridobivali iz goveje ali svinjske trebušne slinavke, danes pa ga proizvajajo tako,

da neki bakteriji ali plesni z genetskim inženiringom vsilijo, da ga izdeluje, potem pa izcedek očistijo. Tako pridobljeni inzulin je povsem enak človeškemu in ga imenujemo tudi humani inzulin.

Tipični klinični znaki za nastanek sladkorne bolezni so: povečano izločanje vode iz telesa (uriniranje), s tem povezana dehidracija in huda žeja, slabo počutje, izguba teže in zmanjšana odpornost.

V knjigi Diabetolog svetuje so zbrani odgovori na najpogostejša vprašanja, s katerimi se prej ali slej sreča vsak bolnik. Zdravnik pa v svojih odgovorih podaja širše razumevanje bolezni, opisuje vzroke za nastanek posameznih dodatnih težav in zapletov, svetuje o prehrani, telesni aktivnosti, vztrajanju pri rednem jemanju zdravil ali odpravi vzrokov za dodatne težave. »V modernem času ljudje nimajo radi omejitve, neradi slišijo, da je hrane preveč in ne le dovolj, vsaj v zahodnem svetu. Čudno se jim sliši, da je sprehod bolj zdrav kot televizija in da je gibanje pomembno za naše zdravje. Neradi si kontrolirajo sladkor, saj jih to spominja, da so bolniki, torej ljudje z napako. Neradi prevzemajo odgovornost za svoje zdravljenje, ker jih ta omejuje,« med drugim ugotavlja Damjan Justinek. ■

Cena knjige je 24,50 evra, naročila: 01/542-5004 ali revija.dita@siol.net

Naročam revijo **SVOBODNA BESEDA**

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZTB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

.....

Kraj, ulica, poštna številka:

.....

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrletno 9 €

letno

36 €

Podpis:

NAROČILNICA

	Svobodna beseda	UČENKA A RAZREDA	MESTO V JUGO-VZHODNI NIZOZEMSKI	HLOD ZA PREDELAVO (IZ ČRK: KRELJ)	MESTO V JUGO-ZAHODNI NIGERJI	PRIPRAVA ZA DOLOČANJE PRAVIH KOTOV	KONEC GESLA	LOJZE ROZMAN	POLJSKI EVROPSKI POLITIK (DONALD; NI: TISK)	JAMAJSKI SPRINTER BOLT	DOLGA VRSTA	ALEKSANDAR
	KMETIJSTVO, POLJEDELSTVO											
	BRUSILEC JEKLENIH IZDELKOV											
	STAROGRŠKI FILOZOFI IZ ELEJE							VETRC				
									BIBLIJSKA OSEBA			
	TANČICA, PAJCOLAN					SVALJKI, CMOKI					EVIDENČNIK	SLOVENSKI PISATELJ IN AFORIST (ŽARKO)
	BILJARDNA PALICA					BRITANSKI PISATELJ FLEMING				NOVA EKONOMSKA POLITIKA		
ANDREJ NAHTIGAL				NASIČEN OGLJIKOVODIK PASTIR OVNOV					DELO V PROZI	VILER ELDA		
										DOJKA		
Svobodna beseda	ŽENSKA, KI VSE VE	MAJHEN OLTAR	ITALIJANSKI PESNIK ALIGHIERI	SLOVENSKI OPERIST DARIAN	Svobodna beseda	MITJA OKORN	OTO PESTNER AMERISKI IGRALEC (ALAN)	CIKLIČNI ALKOHOL, INOZITOL RACUNALO ABAK				
OSNOVNA TEKOČINA										PISATELJICA BREST		
										JED LAZANJA		
ZAČETEK GESLA												
NAROD, PLEME						JUTRANJA PLJAČA AM. IGR. (LORENZO; IZ: SLAMA)			SL. MODNI KREATOR HRANITELJ			VLEČENJE
ENOTA ZA MOČ				ILIRSKA PROVINCA FRANC. MEHKI SIR (IZ: RIBE)				SIMON AŠIČ			STONE VOGRINEC	
					ANTON NOVAČAN			STISNEN SPODNJI DEL ROKE			CVETICA	
PODZEMLJE V GRŠKI MITOLOGJI, EREBOS					ORGANI VIDA	RIBIŠKI COLN PARTIZAN. PISEC BRATOŽ				ODŽAGAN KOS DEBLA, HLOD		
DRAGICA ČUDEN			CIGAN			DOLŽINA MEJE LIKA RUDOLF TROFENIK				ATA		
			MARILYN MONROE							EDO MURIČ		
STROKOVNJAKINJA ZA KEMIJO								SNEŽENI MOŽ				
PRIPADNIKI AKMEIZMA								Svobodna beseda	SLOVENSKA POLITIČARKA VONTA			

SVOBODNA B E S E D A

Rešitve križanke pošljite do 22. 2. 2016

Pokrovitelj križanke je Zavod Diabetes, trem izžrebanim reševalcem, ki bodo križanko pravilno rešili, bomo podarili knjigo Diabetolog svetuje.

Izžrebanji reševalci križanke iz

2. številke revije Svobodna beseda 2015:

1. Miha Grošelj, Mestni trg 30, 4220 Škofja Loka
2. Avgusta Dokl, Pod gonjami 60, 2391 Prevalje
3. Doroteja Simčič, Scopolijeva 3, 1000 Ljubljana

Rešitve križanke:

EFEKTNOST, TRGOVALKA, NAOČAR, RT, AN, ARTHUR, ENN, ANE, KATAKLIZMA, RELI, LUDJE PRIŽGIMO LU, ADRIANA, LLOSA, KČ, UN, TT, VAČE, VIA, SANI, NEGIBNOST, IVAN CANKAR, AMI, POŽIG, SAVA, IŽ, ATI, EMA, KN, ČLANI, SONČNIK, IJEKAVEC, TRAKTAT, ETAŽERA.

Geslo: FRANE MILČINSKI; LUDJE, PRIŽGIMO LUČ.

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov: Revija Svobodna beseda, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka«, do 22. februarja 2016.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 1. številke SB: _____

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €

letno

polletno 18 €

36 €

Podpis:

NAROČILNICA

